

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Організація та розвиток фінансового моніторингу
в АТ «КРЕДОБАНК»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0728
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування

освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Банківська справа

В. О. Левицький

Керівник к.е.н., доцент Линенко А. В.

Рецензент к.е.н., доцент Сейсебаєва Н. Г.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування,
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Банківська справа

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А. П. Кущик

« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Левицькому Віталію Олександровичу

1. Тема роботи: Організація та розвиток фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»
керівник роботи: Линенко Андрій Володимирович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1110-с.
2. Строк подання студентом роботи: 25 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: показники фінансової звітності АТ «КРЕДОБАНК», дані Національного банку України, рейтингових агентств, а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): уточнити сутність і призначення фінансового моніторингу в банку; визначити алгоритм та особливості організації фінансового моніторингу в банку; дослідити методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку; проаналізувати організаційну структуру управління та фінансово-економічні показники АТ «КРЕДОБАНК»; оцінити фінансовий моніторинг АТ «КРЕДОБАНК» за ризик-орієнтованим підходом; визначити проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»; розробити практичні рекомендації з впровадження ризик-орієнтованого підходу до організації фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 18 рис. і 19 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Линенко А. В., доцент	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Линенко А. В., доцент	13.09.2019 р.	13.09.2019 р.
3	Линенко А. В., доцент	18.10.2019 р.	18.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 5 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 12.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2019 р. – 17.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2019 р. – 28.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	29.11.2019 р. – 10.12.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	11.12.2019 р. – 24.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	25.12.2019 р.	виконано

Студент _____ В. О. Левицький
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А. В. Линенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І. Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 123 с., 18 рис., 19 табл., 2 додатки, 67 джерел.

Об'єктом дослідження є процес організації та проведення фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення теоретичних і методичних засад організації фінансового моніторингу в банку, а також розробка практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Завдання дослідження: уточнення сутності та призначення фінансового моніторингу в банку; визначення алгоритму та особливостей організації фінансового моніторингу в банку; дослідження методичних підходів до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку; оцінка фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за ризик-орієнтованим підходом; визначення проблем і перспектив розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»; розробка практичних рекомендацій із впровадження ризик-орієнтованого підходу до організації фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Одержані результати та їх новизна: вдосконалений механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку; набуло подальшого розвитку визначення сутності фінансового моніторингу в банку.

Практичне значення мають розробки щодо виявлення проблем, які перешкоджають розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», а також обґрунтування відповідних заходів із розвитку внутрішнього фінансового моніторингу в банку.

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ВЕРИФІКАЦІЯ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ, КОМПЛІЄНС, РИЗИК ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД, ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ У БАНКУ.

SUMMARY

Qualifying work: 123 p., 18 fig., 19 tab., 2 annex, 67 references.

The object of the study is the process of organizing and conducting financial monitoring at JSC «KREDOBANK».

The purpose of the master's qualification work is to summarize the theoretical and methodological foundations of the organization of financial monitoring in the bank, as well as to develop practical recommendations for the development of financial monitoring in JSC «KREDOBANK».

Objectives of the study: to clarify the nature and purpose of financial monitoring in the bank; definition of algorithm and peculiarities of organization of financial monitoring in the bank; study of methodological approaches to assessing the effectiveness of financial monitoring in a bank; evaluation of financial monitoring in the JSC «KREDOBANK» for risk-oriented approach; determination of problems and prospects of financial monitoring development in JSC «KREDOBANK»; development of practical recommendations on implementation of risk-oriented approach to the organization of financial monitoring in JSC «KREDOBANK».

Results obtained and their novelty: improved mechanism of risk management in the financial monitoring system of the bank, which consists of three consecutive stages: identification of banking risks in the process of internal financial monitoring, assessment of these risks and minimizing their negative impact on the results of the bank; the definition of the essence of financial monitoring in the bank was further developed, which envisages a comprehensive system of risk-oriented measures aimed at anti-balancing actions, compliance control and creation of an analytical database, which in the aggregate effectively counteract illegal financial transactions in the bank.

Developments to identify problems that impede the development of financial monitoring at JSC «KREDOBANK» are of practical importance, namely: problems of proper identification and determination of the financial position of the bank's clients; imperfection of regulatory and methodological support of financial monitoring in the

bank; problems with the software and the need to counter hacker attacks; problems of lack of conformity of professional qualities and qualification of personnel with the requirements of effective financial monitoring; the impact of banking risks on the effectiveness of the financial monitoring system in the bank.

BANKING ACTIVITY, VERIFICATION, IDENTIFICATION, COMPLIANCE, RISK ORIENTED APPROACH, FINANCIAL MONITORING AT THE BANK.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ	11
1.1 Сутність і призначення фінансового моніторингу в банку	11
1.2 Організація фінансового моніторингу в банку	21
1.3 Методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку.....	31
Висновки до розділу 1	41
2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ І ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «КРЕДОБАНК»	43
2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «КРЕДОБАНК».....	43
2.2 Аналіз фінансово-економічних показників діяльності банку	55
2.3 Оцінювання фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за ризик-орієнтованим підходом	71
Висновки до розділу 2	81
3 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «КРЕДОБАНК»	84
3.1 Проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»	84
3.2 Впровадження ризик орієнтованого підходу до організації фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»	97
Висновки до розділу 3	111
ВИСНОВКИ.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ.....	124

ВСТУП

Розвиток нових банківських продуктів і дистанційного обслуговування клієнтів удосконалює банківську діяльність, однак створює підґрунтя для можливих зловживань і фінансового шахрайства. Тому регулятор та комерційні банки мають вживати комплексних заходів із протидії, а також запобігання легалізації грошей, отриманих злочинним шляхом. Актуалізуються питання впровадження фінансового моніторингу на всіх етапах банківської діяльності.

Оскільки фінансовий моніторинг у банківській сфері є діяльністю щодо виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму, Національний банк України встановлює до банків та небанківських установ вимоги з протидії відмиванню незаконно отриманих доходів та перевіряє їх дотримання. Кожен банк має провадити свою діяльність із урахуванням цих вимог, а також орієнтуючись на міжнародні норми фінансового моніторингу.

Сучасний світ стрімко змінюється, вдосконалюються технології, в тому числі фінансові, проте часто це відкриває широке поле для шахрайських дій, яким необхідно запобігати на всіх рівнях: від міждержавних економічних відносин і державного регулювання, банків як основних фінансових посередників, аж до окремих користувачів фінансовими послугами. Це свідчить про актуальність теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення теоретичних і методичних засад організації фінансового моніторингу в банку, а також розробка практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

- уточнено сутність і призначення фінансового моніторингу в банку;
- визначено алгоритм і особливості організації фінансового моніторингу в банку;

- досліджено методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку;
- проаналізовано організаційну структуру управління та фінансово-економічні показники діяльності АТ «КРЕДОБАНК»;
- проведено оцінку фінансового моніторингу АТ «КРЕДОБАНК» за ризик-орієнтованим підходом;
- визначено проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»;
- розроблено практичні рекомендації щодо впровадження ризик-орієнтованого підходу до фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Об'єкт дослідження – процес організації та проведення фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, науково-методичних і практичних положень щодо розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра були використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний та ін.

Інформаційною, теоретичною та науково-методичною базою дослідження є: законодавство України; навчально-методична література та наукові роботи сучасних вчених у сфері банківської діяльності, стратегічного управління та маркетингу; фінансова звітність АТ «КРЕДОБАНК»; офіційні дані Національного банку України.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

- вдосконалений механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку, що складається з трьох послідовних етапів: виявлення банківських ризиків у процесі внутрішнього фінансового моніторингу, оцінка цих ризиків і мінімізація їх негативного впливу на результати роботи банку;
- набуло подальшого розвитку визначення сутності фінансового

моніторингу в банку, що передбачає комплексну систему ризик-орієнтованих заходів, спрямованих на антилегалізаційні дії, комплаєнс-контроль і формування аналітичної бази даних, які в сукупності ефективно протидіють незаконним фінансовим операціям у банку.

Практичне значення мають розробки щодо виявлення проблем, які перешкоджають розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», а саме: проблеми належної ідентифікації та визначення фінансового стану клієнтів банку; недосконалість нормативно-методологічного забезпечення фінансового моніторингу в банку; проблеми із програмно-технічним забезпеченням і необхідність протидії хакерським атакам; проблеми недостатньої відповідності професійних якостей і кваліфікації персоналу вимогам ефективного фінансового моніторингу; вплив банківських ризиків на ефективність системи фінансового моніторингу в банку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження пройшли апробацію на V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сталий розвиток економіки на засадах ресурсоефективності» (м. Запоріжжя, 2019 р.).

Публікації. Подано до друку статтю «Організація фінансового моніторингу в банках України» в збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

1.1 Сутність і призначення фінансового моніторингу в банку

Проблема протидії банківському шахрайству існує стільки ж часу, скільки існують і самі банки. Для будь-якої країни постає завдання організувати цей процес якісно та забезпечити можливість отримання внутрішньодержавної користі не тільки з точки зору самого факту визнання її світовою спільнотою як ефективного суб'єкта фінансових відносин.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної фінансової системи спостерігається недостатність дієвих механізмів, покликаних забезпечити підвищення рівня ефективності контролю за фінансовими операціями, що підпадають під дію як обов'язкового, так і внутрішнього фінансового моніторингу в банку.

Розвинуті країни з кожним роком приділяють все більше уваги вирішенню цієї проблеми, наголошуючи, що відмивання коштів є значною загрозою глобальній безпеці та цілісності світової фінансової системи. Статистика параметрів фінансових відносин і вітчизняна практика дослідження наявної проблеми свідчать, що основними каналами, через які злочинні доходи проникають в економіку, є саме фінансові установи, насамперед банки [1].

В центрі напрацювань зарубіжних учених перебувають питання аналізу інструментів відмивання коштів і виявлення обмежень наявного механізму протидії відмиванню коштів [66], встановлення зв'язку між придбанням цінностей і відмиванням коштів та дослідження дієвості заходів щодо ситуаційного попередження злочинних фактів, які пов'язані з процедурами легалізації коштів [63], оцінювання й визначення рівнів ризиків клієнтів стосовно відмивання коштів у межах ризик-орієнтованого підходу [65].

Огляд теоретичних і практичних джерел свідчить про те, що дослідженню

проблем фінансового моніторингу в банках приділяється також значна увага вітчизняних науковців.

Глобалізація світової економіки, впровадження сучасних фінансових та інформаційних технологій, відкриття кордонів сприяють активізації представників кримінального світу, створюють підґрунтя для формування транснаціональної злочинності, надають можливість використання послуг різноманітних фінансових установ з протиправною метою. Запровадження заходів зі створення передумов появи певних механізмів або бар'єрів повинні розглядатися як невід'ємна частина глобальної політики боротьби зі злочинністю, що руйнує економіку та суспільство у цілому [14].

Враховуючи глобальний, транскордонний характер проведення фінансових операцій, що пов'язані з відмиванням нелегальних доходів, будь-який банк чи інша фінансова установа у будь-якій країні може стати або ланкою у відповідному ланцюгу здійснення нелегальних фінансово-господарських операцій, або ж суб'єктом стримування цієї нелегальної діяльності. З метою створення умов, коли фінансову систему буде недоцільно використовувати у злочинних цілях, важливого значення набуває не тільки факт надання банками інформації уповноваженим державним органам, але й взаємодія з іншими фінансовими установами (у тому числі й зарубіжними) в контексті вжиття відповідних запобіжних заходів [28].

У системі створення продуктивного запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом важливим етапом є залучення всіх учасників фінансової системи до відповідної діяльності на всіх її етапах, з одночасним дотриманням умов, необхідних для збереження довіри клієнтів для продовження ефективного функціонування банків України.

Створення і розвиток національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму суттєво вплинуло на професійну культуру вітчизняних фінансових установ. Реалізація дій відповідно до принципу «Знай свого клієнта» та розбірливість у виборі своїх ділових партнерів стали частиною професійної

культури сучасних представників бізнесу здебільшого завдяки імплементації антилегалізаційних норм міжнародного права та міжнародних стандартів FATF у національному законодавстві України [5].

Переважає більшість сучасних банків визнають роботу із цієї проблематики одним із найважливіших чинників, які впливають на зменшення вразливості щодо правового ризику та ризику втрати ділової репутації. Таким чином, цей вид діяльності є невід'ємною складовою системи управління ризиками банків.

Реалії розвитку інтеграційних процесів підтверджують, що проблема легалізації злочинних доходів носить загальний міжнародний характер і пов'язана з такими особливо небезпечними соціальними явищами, як ведення організованої діяльності створеними злочинними угрупованнями, міжнародний тероризм тощо. Крім того, треба враховувати, що посилення тренду глобалізації економічних процесів у світі прогнозовано призведе до підвищення параметрів злочинів транснаціонального масштабу.

Зростання активності організованої злочинності в сучасних умовах є хоча й небажаною ознакою, однак залишається неминучою складовою глобальної економіки та фінансів. Глобалізація ринків і фінансових потоків поєднується з феноменом їх віртуалізації, в основі якої лежать щоденні технологічні досягнення, зростання частки електронних грошей у розрахунках, інтернет-трейдинг, інтернет-банкінг, мобільні фінансові послуги та ін.

Світова фінансова інтеграція вплинула на перерозподіл фінансових інструментів, а саме: у світі дедалі меншим стає обіг готівкових коштів, і бурхливо розвивається обіг безготівкових коштів. Таким чином, злочинці, які отримують свої величезні прибутки готівкою, змушені, аби позбутися підозр щодо їх джерел, інтегрувати свої фонди в легальну фінансову систему. Момент позбавлення готівкової маси є невід'ємною частиною процесу відмивання грошей [31].

Надзвичайно складно виявити фінансові операції з ознаками відмивання завдяки використанню численних договорів прикриття та гранично малого

строку діяльності підставних фірм. Як і інші члени світової спільноти, Україна активно вживає заходів щодо запобігання легалізації грошей, набутих злочинним шляхом. Тому зрозумілим є прагнення вітчизняних законодавців створити необхідну та відповідну нормативну базу на виконання вимог світового співтовариства в напрямку протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [43].

В Україні основним нормативно-правовим актом, який регулює питання протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [48].

Банківський бізнес, як і будь-який вид економічної діяльності, підпорядковується загальним законам ринку і є вразливим щодо численних загроз і ризиків. Протидія уповноважених структур процесу виведення брудних коштів у законну площину присутності на ринку є завданням не тільки банківського сектора. Проте саме банкам притаманний найвищий ризик того, що їх можуть використовувати як основних гравців у процесі їх легалізації. Адже банки посідають центральне місце у фінансовій системі, тому всі схеми відмивання грошей з ними пов'язані. При цьому банківський сектор стає все більш привабливим не лише для традиційних, але й віртуальних схем, внаслідок впровадження фінансових інновацій та інтенсифікації електронних грошових розрахунків [6].

Враховуючи визначення ризику як несприятливої події, імовірності чи загрози втрат економічними агентами частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи виникнення додаткових витрат у результаті здійснення певного виду діяльності, можна розглядати його в аспекті використання банків із метою легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, як імовірність виявлення чи невиявлення фінансової операції, що потенційно може бути пов'язана з їх легалізацією і в перспективі може негативно впливати на фінансовий стан банківської установи [8].

Групою з розробки фінансових засобів боротьби з відмиванням коштів (FATF) ухвалено «Стратегію оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму». Загалом розгляд наявних на сьогодні методик оцінки ризику відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму дає підстави для висновку, що зазвичай виділяють три його складові: ризик країни, ризик клієнта та ризик послуги.

Зазначені типи ризику у своїй сукупності формують ризик використання послуг банків для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом або фінансування тероризму. При цьому найбільш розповсюдженою є практика оцінки ризику країни та ризику, який становить конкретний клієнт для фінансової установи. Оцінювання ризику країни повинно базуватися на поінформованості працівників банку, що відповідають за фінансовий моніторинг, щодо всіх ризикових країн і територій, а також наявних систем протидії відмиванню грошей, наглядових структур та існування у тій чи іншій країні системи оцінювання ризиків [35].

Чинне законодавство визначає фінансовий моніторинг як сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [48].

Варто зазначити, що законодавством розрізняються державний фінансовий моніторинг, який проводиться центральним органом виконавчої влади, а також державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів. А первинний фінансовий моніторинг передбачає проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу в банку. В табл. 1.1 проаналізовані основні підходи до визначення фінансового моніторингу в банку.

Таблиця 1.1 – Узагальнення основних підходів до тлумачення сутності процесу фінансового моніторингу в банку

Визначення	Автори
------------	--------

фінансового моніторингу	та джерела визначення
Фінансовий моніторинг – це здійснення загальнодержавного та внутрішнього банківського нагляду за фінансовими операціями з метою виявлення трансакцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням грошей	Глущенко О. О., Семеген І. Б. [13]
Фінансовий моніторинг є найефективнішим заходом із мінімізації та реальної протидії організованій злочинності, корупції та легалізації «брудних» грошей	Комісаров О. Г., Скрипка О. Ю., Собакарь А. О. [29]
Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [48]
Фінансовий моніторинг спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями	Політика протидії відмиванню кримінальних доходів, фінансуванню тероризму та зброї масового знищення АТ «КРЕДОБАНК» [53]
Фінансовий моніторинг – це специфічна форма фінансового контролю, яка являє собою систематичне здійснення уповноваженими державними органами та особами, що обслуговують фінансові операції чи надають фінансові послуги, заходів, спрямованих на запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму	Тищенко В. В. [57]

В результаті компаративного аналізу існуючих підходів набуло подальшого розвитку визначення сутності фінансового моніторингу в банку, що передбачає комплексну систему ризик-орієнтованих заходів, спрямованих на антилегалізаційні дії, комплаєнс-контроль і формування аналітичної бази даних, які в сукупності ефективно протидіють незаконним фінансовим операціям у банку.

Загальний контроль здійснює спеціальний державний орган – Державна служба фінансового моніторингу України [54], а обов'язки фіксувати дані і

передавати в цю службу покладаються на фінансові установи країни, в першу чергу – банки. Банківська сфера завдяки різноманітності асортименту фінансових послуг і видів фінансових інструментів, клієнтської бази та акумуляції залучених коштів, є привабливим об'єктом для застосування шахрайських схем.

Варто зауважити, що злочинна діяльність при проведенні кредитних, депозитних, розрахункових операцій у більшості випадків здійснюється за участю відповідних співробітників банку, зокрема посадових осіб банківських установ. Статистика поданих запитів підтверджує, що саме банки є основним джерелом надходження інформації про здійснення фінансових операцій, які обов'язково підлягають фінансовому моніторингу в банку [22].

Узагальнення досвіду реалізації такого роду операцій дає змогу систематизувати послідовність дій, за якими здійснюється фінансовий моніторинг. Сутність процесу фінансового моніторингу, зміст його процедур полягає в тому, що банк на початковому етапі вивчає операцію клієнта і за наявності певних сумнівів у її законності, економічній доцільності додатково вимагає від клієнта пояснень і підтверджуючих документів.

За наявності ситуації, коли відповідні підтверджуючі документи не будуть надані в достатньому обсязі або представлені додаткові документи не дозволять переконати співробітника банку в законності й обґрунтованості операції, така операція не буде виконана, а від відповідальної особи в банку буде вимагатися подати необхідні відомості про учасників угоди.

Після того, як уповноважений орган фінансового моніторингу отримує та вивчає звітність, якщо у нього виникають підозри про причетність якоїсь операції до легалізації злочинних доходів або фінансуванню тероризму, запитують в банку додаткову інформацію (дані документів клієнта або самі документи), яку банк їм надає або запитує у клієнта.

Далі за необхідності проводиться перевірка клієнта, інших його операцій, і в разі, якщо виявлена злочинна схема, – затримання і подальші слідчі та судові процедури.

Отже, основні етапи та порядок здійснення ключових процедур щодо проведення внутрішнього фінансового моніторингу в банках України передбачають:

- 1) ідентифікацію клієнта співробітником банку, який здійснює банківську операцію;
- 2) перевірку співробітником банку, що відповідальний за фінансовий моніторинг, усіх проведених фінансових операцій (на тих документах, які підлягають обов'язковому або внутрішньому моніторингу, проставляються спеціальні позначки – різні коди, що позначають критерії віднесення операції до фінансового моніторингу);
- 3) формування нормативної звітності у визначений термін (щодня, щотижня, щомісяця, щокварталу чи щорічно) співробітниками головного офісу банку;
- 4) відправлення нормативної звітності в електронному вигляді до уповноваженого органу фінансового моніторингу [32].

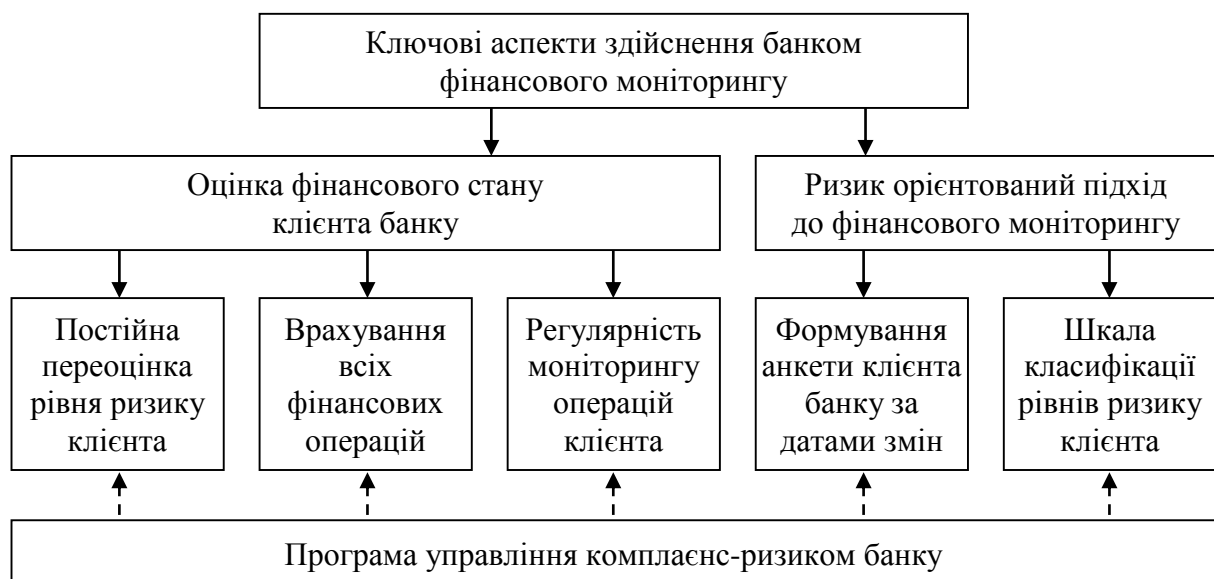

Рис. 1.1 – Ключові аспекти здійснення фінансового моніторингу в банку

Особлива увага приділяється операціям на будь-яку суму, якщо вони здійснюються особою або на користь особи (фізичної чи юридичної), що входить у список осіб і організацій, причетних до тероризму й екстремізму. В нинішній час банки зобов'язані вимагати документальне підтвердження джерел

походження коштів клієнтів, окрім первинної процедури ідентифікації, перевірки паспорту та ідентифікаційного коду. Таких дій вимагає ризик-орієнтований підхід, який передбачає відповідну перевірку не лише на етапі встановлення ділових відносин, але й протягом всього періоду обслуговування клієнта в банку (рис. 1.1).

Така система заходів є необхідною, щоб не допустити операції, які не відповідають виду діяльності клієнта або ж вони не відповідають його розміру легальних доходів, якщо такий клієнт не зможе надати додаткові документи, що підтверджують походження його статків, банк не має права допустити відповідну операцію. Слід не залишати питання про незрозуміле джерело походження цих коштів.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» надає певний правовий інструментарій ліквідації банків за прискореною процедурою за відмивання грошей або ж за невжиття належних заходів банками щодо запобігання їх відмиванню [48].

В умовах сьогодення НБУ має можливість виводити такі банки з ринку навіть без етапу віднесення до категорії проблемних.

Слід зазначити, що в сучасних умовах господарювання стан боротьби з відмиванням коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення через банківську систему України є найгірший на сході країни.

Ця ситуація пов'язана з проведенням АТО (ООС). Ситуація на сході України вимагає застосування адекватних заходів із забезпечення дієвого контролю за фінансовими потоками.

Одним із основних напрямів діяльності системи протидії відмиванням коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення має бути виявлення та блокування виявлених каналів фінансової підтримки терористичних і сепаратистських організацій (економічна

блокада). Фінансування тероризму надає перспективу для здійснення терористичних актів та відповідної підготовки терористів.

До основних інструментів реалізації зазначених процедур у схемах фінансування тероризму можна віднести: використання благодійних організацій, надання фінансової допомоги, підставних осіб і купівлю товарів на тимчасово окупованій території. Метою реалізації певної схеми фінансування протиправної діяльності залишається надійне та прозоре фінансове забезпечення одержувача коштів. Тут доречним є забезпечення умови мінімального привернення уваги фінансового посередника до здійснення фінансової операції [19].

Аналіз статистики цієї проблематики підтверджує правомірність отриманих висновків про необхідність активізації роботи з підвищення якості фінансового моніторингу в банках України, а також суспільної свідомості в бік високої громадянської відповідальності і правосвідомості кожного члена суспільства, запровадження механізмів і практичні рекомендації до пошуку моделей оцінки, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й розповсюдження зброї масового знищення.

Створена в Україні система фінансового моніторингу функціонує з метою реалізації головного завдання щодо ефективного застосування механізмів та інструментів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й розповсюдження зброї масового знищення. Від якості організації процесу моніторингу в банках залежать стан і дієвість інструментів моніторингу в Україні в цілому. Суспільство все більше розуміє, що фінансова глобалізація і тісно пов'язані з нею ризики легалізації злочинних доходів вимагають посилення відповідальності всіх учасників фінансової системи.

Розвиток і поява інноваційних технологій зумовлюють необхідність удосконалення практичних моделей оцінки, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення протидії легалізації «брудних коштів», формування власних адаптивних моделей ризик-контролю із застосуванням

мережових схем для запобігання залучення банків до участі в них, створення умов для впорядкування нормативно-правового забезпечення і стандартизації процедур впровадження ризик-орієнтованого підходу до фінансового моніторингу в банку.

1.2 Організація фінансового моніторингу в банку

Глобалізаційні процеси в світі сьогодні супроводжуються виникненням проблем, які пов'язані зі збільшенням операцій щодо відмивання грошей і фінансування тероризму. За умов недосконалості українських національних механізмів регулювання фінансово-кредитної системи це сприяє переміщенню «брудних» грошей через національні кордони.

Найбільш привабливою для відмивання грошей є банківська система, оскільки вона пов'язана з іноземними банківськими та іншими фінансовими установами й дає можливість швидко виконувати широкий спектр банківських операцій та оперувати значними сумами фінансових ресурсів [9].

Зазначені тенденції є переконливими аргументами щодо необхідності належної організації фінансового моніторингу в банках України. Чинне законодавство регламентує порядок здійснення фінансового моніторингу на різних рівнях.

Так, державний фінансовий моніторинг є сукупністю заходів, які здійснюються суб'єктами державного фінансового моніторингу та спрямовуються на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення:

– державний фінансовий моніторинг, який проводиться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом,

фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, тобто сукупність заходів із збору, обробки та аналізу зазначеним органом інформації про фінансові операції, що подається суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу та іншими державними органами, відповідними органами іноземних держав, іншої інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та/або іншими незаконними фінансовими операціями, а також заходів з перевірки такої інформації згідно із законодавством України;

– державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу, що передбачає сукупність заходів, які здійснюються іншими суб'єктами та спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [48].

Первинний фінансовий моніторинг є сукупністю заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог чинного законодавства, нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу, що включають, зокрема, проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу:

– обов'язковий фінансовий моніторинг – сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, з виявлення фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, ідентифікації, верифікації клієнтів (представників клієнтів), ведення обліку таких операцій та відомостей про їх учасників, обов'язкового звітування про них центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також подання додаткової та іншої інформації у випадках, передбачених чинним законодавством;

– внутрішній фінансовий моніторинг – сукупність заходів з виявлення фінансових операцій, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу, із застосуванням підходу, що ґрунтується на проведенні оцінки ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму; ідентифікації, верифікації клієнтів (представників клієнтів), ведення обліку таких операцій та відомостей про їх учасників; обов'язкового звітування до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення про фінансові операції, щодо яких виникає підозра, а також подання додаткової та іншої інформації [44].

В Україні запроваджена національна оцінка ризиків, тобто система заходів, які здійснюються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (у разі потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків.

Доречно також зазначити, що в 2015 р. Постановою Правління НБУ № 417 було затверджене Положення про здійснення банками фінансового моніторингу [51].

НБУ встановлює вимоги щодо таких завдань фінансового моніторингу в банку:

1) облік банку в спеціально уповноваженому органі як суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

2) виявлення та реєстрація банками фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу або стосовно яких є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

3) розроблення, затвердження, постійне оновлення внутрішніх документів

банку з питань фінансового моніторингу;

4) ідентифікація, верифікація клієнтів (представників клієнтів), вивчення клієнтів, уточнення/додаткове уточнення інформації про клієнтів;

5) надання банками спеціально уповноваженому органу інформації відповідно до вимог законодавства України з питань запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму;

6) забезпечення управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму (комплаєнс-ризик фінансового моніторингу – ризик юридичної відповідальності або ризик застосування заходів впливу НБУ, виникнення фінансових збитків та репутаційних втрат, що може зазнати банк у зв'язку з незабезпеченням належного рівня відповідності всім вимогам законів України, нормативно-правових актів, правил, внутрішніх документів банку, правил поведінки, що можуть застосовуватись під час виконання банком обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу);

7) зупинення, поновлення фінансових операцій та виконання рішень (доручень) спеціально уповноваженого органу;

8) погодження призначення та звільнення відповідального працівника банку.

Для наочності основні завдання банку щодо здійснення фінансового моніторингу наведені на рис. 1.2.

Рис. 1.2 – Основні завдання банків України зі здійснення первинного фінансового моніторингу

Відповідальність за неналежну організацію дотримання вимог законодавства України у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму та неналежну організацію внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму несе керівник виконавчого органу банку/керівник філії іноземного банку (крім банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, щодо яких запроваджена процедура тимчасової адміністрації або ліквідації).

Організація дотримання вимог законодавства України у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму включає комплекс заходів щодо забезпечення призначення відповідального працівника банку

згідно з вимогами законодавства України у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, створення та діяльності внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму (у тому числі системи управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму), прийняття і постійного оновлення внутрішніх документів банку з питань фінансового моніторингу, здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму (у тому числі щодо наявності у відповідального працівника банку – юридичної особи бездоганної ділової репутації та його відповідності встановленим Національним банком кваліфікаційним вимогам, оновлення наявного в банку переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції).

Відповідальність за неналежну організацію дотримання вимог законодавства України у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму та неналежну організацію внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму у банках, віднесених до категорії неплатоспроможних, щодо яких запроваджена процедура тимчасової адміністрації або ліквідації, несе уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Відповідальні працівники банків за здійснення фінансового моніторингу, проходять перепідготовку (навчання) та підвищення кваліфікації в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України [54].

Банк зобов'язаний створити окремий структурний підрозділ із запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму.

Підрозділ очолює відповідальний працівник банку або цей підрозділ безпосередньо підпорядковується відповідальному працівникові банку. З метою забезпечення конфіденційності інформації такий підрозділ повинен розташовуватися в окремому (окремих) приміщенні (приміщеннях) та має

функціонувати відповідно до положення про цей структурний підрозділ, що затверджується згідно з внутрішніми документами банку.

Банк може створити внутрішньобанківську систему запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, за якою окремі повноваження щодо ведення реєстру фінансових операцій, прийняття рішення про повідомлення спеціально уповноваженому органу про фінансові операції у відповідному регіоні здійснюватимуть визначені банком відокремлені підрозділи банку (призначені відповідальні працівники відокремлених підрозділів банку).

Банк призначає відповідального працівника відокремленого підрозділу або покладає обов'язки відповідального працівника на іншу особу відокремленого підрозділу банку/банку – юридичної особи згідно з вимогами законодавства, якщо ведення реєстру фінансових операцій та повідомлення спеціально уповноваженому органу про фінансові операції здійснює відокремлений підрозділ банку [52].

Для автоматизації процесів з питань фінансового моніторингу банк використовує програмне забезпечення, яке має забезпечувати:

- виявлення та зупинення фінансової операції, що здійснюється на користь або за дорученням клієнта банку, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції (якщо види та умови застосування санкцій передбачають зупинення або заборону фінансових операцій);
- ведення анкет клієнтів банку в електронному вигляді;
- ведення реєстру (зведеного реєстру) фінансових операцій;
- унеможливлення виключення інформації з реєстру фінансових операцій;
- ведення інформації про облік суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- обмін інформацією зі спеціально уповноваженим органом;

- ведення протоколу роботи кожного з користувачів, захищеного від модифікації. У протоколі мають відобразитися початок та завершення роботи кожного з користувачів із зазначенням часу з точністю до секунди;

- реалізацію вимог законодавства України, у тому числі вимог нормативно-правових актів Національного банку, Міністерства фінансів України;

- реалізацію вимог внутрішніх документів банку з питань фінансового моніторингу;

- наявність системи захисту інформації, що відповідає вимогам законодавства України у сфері захисту інформації;

- наявність системи резервного копіювання та зберігання інформації.

Програма управління комплаєнс-ризиком банку має включати:

- 1) опис організації системи управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму з визначенням структури та розподілом функціональних обов'язків працівників, відповідальних за здійснення оцінки ризиків клієнтів;

- 2) методику оцінки ризиків легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму, що має містити:

- порядок класифікації клієнтів та критерії (показники) для визначення рівня ризику клієнтів з урахуванням характеру здійснюваних фінансових операцій та їх регулярності (у тому числі для встановлення неприйнятно високого рівня ризику);

- вхідні дані та інформаційні джерела для проведення оцінки ризиків;

- алгоритм (модель) проведення оцінки ризиків;

- шкалу визначення рівнів ризиків.

- 3) порядок визначення (виявлення) та здійснення оцінки ризику, його переоцінки, моніторингу ризиків клієнтів, що передбачає звітність (порядок доведення результатів, які зазначаються у звітності, до відома відповідального працівника банку та керівника виконавчого органу банку/керівника філії іноземного банку);

4) визначення відповідних застережних заходів для попередження, обмеження та/або зниження до прийняттого рівня виявлених ризиків легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму;

5) порядок та періодичність проведення навчання працівників щодо практичної реалізації Програми управління комплаєнс-ризиком;

6) порядок здійснення контролю за дотриманням агентами встановленої процедури здійснення ідентифікації та верифікації клієнтів банку – фізичних осіб відповідно до вимог Програми ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів банку, інших внутрішніх документів банку з питань фінансового моніторингу, у тому числі шляхом проведення відповідних перевірок;

7) порядок встановлення та управління обмеженнями (лімітами) щодо здійснення клієнтом фінансових операцій, якому віддалено відкрито рахунок (надано інші банківські послуги) за допомогою засобів Системи BankID, а також у разі виникнення підозри.

Слід також зазначити, що система управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму є складовою частиною внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму [16].

Належна реалізація системи фінансового моніторингу повинна базуватися на комплексному застосуванні заходів з удосконалення методів узгодження та координації дій органів державної влади та суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема банків в Україні. Питання протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні потребують не тільки подальшого дослідження, але й комплексного підходу до вдосконалення нормативно-правової бази. Для ефективного запровадження системи фінансового моніторингу необхідні розроблення та імплементація дієвого законодавства з урахуванням міжнародних вимог із приводу більш чіткого окреслення банківських операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, процедури розкриття банківської таємниці, подання інформації та звітування про джерела надходження коштів, встановлення більш жорсткого контролю за діяльністю

небанківських установ [60].

Таким чином можна сказати, що важливим елементом системи протидії легалізації незаконних доходів в державі є банківська система. В сучасних умовах банківська система працює не достатньо ефективно, що пов'язане з відсутністю зв'язку між окремими елементами законодавства і системи протидії легалізації незаконних доходів.

Для підвищення ефективності протидії легалізації незаконних доходів на рівні банку треба вдосконалити організацію фінансового моніторингу, а саме:

- виявити проблемні аспекти діяльності банків, забезпечити оперативність та ефективність заходів щодо планування інспекційних перевірок;
- розробити та впровадити на рівні законодавства методичні підходи щодо визначення рівня довіри клієнта та дій банківських установ в сфері фінансового моніторингу;
- зосередити зусилля саме на оптимізації системи фінансового моніторингу на рівні окремого банку, ніж на рекомендаціях для банківської системи в цілому;
- на законодавчому рівні запровадити норму про обов'язковість виділення окремого структурного підрозділу банком для забезпечення ефективної діяльності з фінансового моніторингу.

Враховуючи складність національного механізму протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму особливої уваги набувають питання забезпечення високого ступеня координації між суб'єктами фінансового моніторингу, зокрема банками України. Адже, узгоджене функціонування суб'єктів фінансового моніторингу значною мірою визначає стан та ефективність боротьби з відмиванням грошей, економічною злочинністю, розповсюдженням тіньового сектора економіки, а отже зумовлює надійність фінансової системи країни.

1.3 Методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в

банку

Формування системи фінансового моніторингу в банку є актуальним завданням, однак для його ефективного виконання необхідно, по-перше, оцінити фактичний стан і діяльність банків щодо запобігання та протидії легалізації, по-друге, проаналізувати досвід інших країн у цій сфері та виявити такі його переваги, які можна використати і застосувати в українській практиці, по-третє, узагальнити нормативно-правові вимоги та обмеження як міжнародні, так і локальні, для їх подальшого врахування, по-четверте, користуючись системним підходом, визначити, чи створені власне відповідні системи в українських банках, і насамкінець, або вдосконалювати існуючі системи запобігання та протидії легалізації сумнівних доходів у банках, або створювати нові, ґрунтуючись на результатах виконання вказаних завдань.

Отже, розвитку системи фінансового моніторингу в банку має передувати масштабна аналітична та оціночна діяльність, результати якої створюють відповідне інформаційне підґрунтя.

У зв'язку із зазначеним актуалізується питання і завдання оцінювання системи фінансового моніторингу в банку у минулих і поточному періодах [45].

Виконати це завдання можна за умови наявності відповідних методичних рекомендацій та дієвого інструментарію, який існує виключно у фрагментарному вигляді, що й зумовлює необхідність формування цілісного, науково обґрунтованого методичного підходу до оцінювання системи фінансового моніторингу в банку.

Сьогодні питанням оцінювання цих процесів або систем на рівні суб'єктів первинного фінансового моніторингу приділено недостатньо уваги. Оптимального підходу або методичних рекомендацій, які б давали змогу здійснити оцінювання фінансового моніторингу в банку немає, а серед учених і практиків не існує консенсусу щодо кількісного та якісного складу таких систем показників.

Макроекономічним аспектам присвячений підхід до оцінювання

ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, запропонований FATF [64]. Підхід є основоположним для всіх країн-учасниць, ґрунтується на експертному оцінюванні і спрямований на оцінювання ступеня досягнення системою фінансового моніторингу певних результатів. Як зазначено у відповідних рекомендаціях, такий підхід не має за мету безпосередньо оцінювати ефективність конкретних організацій чи установ, а отже не може бути використаний для оцінювання системи фінансового моніторингу в банку.

Проте, шляхом використання методу масштабування та аналізу одинадцяти «безпосередніх результатів», які експерти FATF визначили ключовими для оцінювання, можна дійти висновку, що обов'язковими елементами для оцінювання на рівні банку мають бути: 1) законодавче та/або нормативно-правове забезпечення; 2) збереження, передавання та обмін інформацією щодо ризиків відмивання коштів і протидії ним; 3) моніторинг та звітування про фінансові операції; 4) наявність та здійснення превентивних заходів фінансового моніторингу; 5) взаємодія з відповідними органами, що забезпечують державний фінансовий моніторинг [34].

В Україні ще не відпрацьовані єдині рекомендації щодо оцінювання систем фінансового моніторингу в банках, але здійснено оцінювання національної системи. Обов'язковими для оцінювання є такі елементи або складові частини системи: інфраструктурна, нормативно-правова, аналіз фінансових операцій, ідентифікація бенефіціарних власників та компетентність учасників системи [1].

Національний регулятор діяльності банків в Україні також не має розробленого і затвердженого підходу до оцінювання системи фінансового моніторингу, проте НБУ пропонує відстежувати інформацію щодо таких складових частин системи фінансового моніторингу банку: 1) корпоративне управління та роль органів управління банку; 2) управління інформаційними системами; 3) управління ризиками; 4) порядок здійснення ідентифікації та вивчення клієнта; 5) моніторинг та звітування про фінансові операції; 6) збереження документів та інформації; 7) внутрішній контроль, а також

внутрішній та зовнішній аудити; 8) комплаєнс; 9) навчання та підбір персоналу [40].

Наприклад, Бобиль В. В. не пропонує оцінювати запобігання та протидію в цілому як систему, його увага зосереджена на різних підходах до оцінювання внутрішньобанківських ризиків використання банківських послуг для відмивання коштів. Зокрема, вчений запропонував використовувати нормативний підхід на основі бінарних показників до експрес-оцінювання ризику використання послуг банку для відмивання коштів та байєсівський підхід для більш повного оцінювання такого ж ризику. Запропоновані моделі є доведеними й адекватними, проте оцінюють тільки одну складову системи фінансового моніторингу – управління ризиками, що пов'язані виключно з операціями банку і за допомогою окремих показників, включених до моделей оцінюють внутрішній контроль, внутрішній та зовнішній аудит, комплаєнс. Поза увагою залишились питання компетентності персоналу, корпоративного управління, управління інформаційними системами [8].

Підхід до оцінювання ризику легалізації злочинних доходів, який запропонували Зоря О. П. і Малюченко Д. В. [23], ґрунтується на бальній оцінці ризиків, налічує 15 показників, що враховують окремі аспекти підозрілих фінансових операцій та участь персоналу у відмиванні коштів і не враховує такі важливі складові як внутрішній контроль, внутрішній та зовнішній аудит, комплаєнс, компетентність персоналу, корпоративне управління, управління інформаційними системами, що також значно впливають на рівень ризику банку щодо легалізації злочинних доходів.

Вчені Корченко А. О., Скачек Л. М. і Хорошко В. О. пропонують враховувати в процесі оцінювання фінансового моніторингу такі аспекти, що стосуються безпосередньо банків: порядок здійснення ідентифікації та вивчення клієнта; моніторинг та звітування про фінансові операції; внутрішній контроль, внутрішній та зовнішній аудити; комплаєнс; навчання та підбір персоналу (або компетентність персоналу), а також загальнонаціональні фактори: законодавче забезпечення, інституційне забезпечення та інфраструктуру попередження та

запобігання [30].

Серед важливих складових системи запобігання та протидії відмивання коштів можна виокремити також: нормативно-правове, технологічне, інформаційне та кадрове забезпечення, фінансовий моніторинг, управління ризиками. Дослідники Лисенок О. В. і Мелоян О. Г. присвятили свою працю одному з елементів системи запобігання та протидії – управлінню ризиками, проте в роботі чітко простежується тісний взаємозв'язок управління ризиками з іншими складовими частинами системи: корпоративне управління та управління інформаційними системами; ідентифікація клієнтів, моніторинг та звітування за операціями; навчання та підвищення кваліфікації персоналу; збереження документів та інформації та взаємодія з відповідними органами [37].

В останні роки проблема протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму посідає одне з важливих місць як в антитерористичній боротьбі, так і у підтриманні надійності фінансової системи в країнах світу взагалі і в Україні зокрема. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, перебувають у центрі уваги. Актуальність даної проблеми полягає в тому, що проникнення в легальний бізнес кримінальних доходів становить серйозну небезпеку для законної економічної діяльності, дестабілізації існуючих фінансової і валютної систем, зниження добробуту населення [21].

Сьогодні в Україні банки є одними з основних фінансових посередників, які здатні здійснювати якісний фінансовий моніторинг. Це зумовлює актуальність проблеми дослідження якості та ефективності здійснення фінансового моніторингу в банку. Стосовно банківської сфери при визначенні поняття ефективності системи протидії запобігання відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, слід враховувати декілька моментів, які стосуються специфіки банківської діяльності.

По-перше, при використанні банку з метою відмивання злочинних коштів виникають значні ризики: ризик репутації, операційний, юридичний ризики. Наслідки відсутності достатньо ефективного механізму протидії легалізації

коштів можуть вплинути зрештою на дієздатність банку: вплив високоякісних прибуткових клієнтів внаслідок втрати репутації; вплив ресурсів внаслідок несподіваного вилучення коштів злочинцями; втрати банку завдяки збудження судових процесів тощо. Крім того, на банк покладається суспільна правоохоронна функція здійснення фінансового моніторингу. Неналежне та несвоєчасне виконання вимог законодавства спричиняє за собою санкції з боку регулятора [40].

По-друге, банк – це організація, заснована на кошти приватних осіб. Головною метою банку є одержання прибутку. Організація процесу фінансового моніторингу в банку потребує збільшення витрат банку, до яких витрати на утримання додаткового штату працівників фінансового моніторингу, на розробку, впровадження та підтримку програмного забезпечення фінансового моніторингу, на навчання персоналу, поштові та інші витрати на отримання запитів від державних органів влади та інших юридичних осіб, на підтримку інформаційного кола щодо ідентифікації та фінансового стану клієнтів.

Всі перелічені витрати не можна віднести до виправданих або невинуватих без об'єктивної оцінки їх ефективності. Тобто потрібен підхід зважених ризиків для визначення точки відліку, з якої вони стають невинуватими.

Таким чином, під ефективністю системи фінансового моніторингу в банку слід розуміти здатність досягати поставлені цілі при оптимальному співвідношенні витрачених ресурсів і отриманих результатів. Для банку в остаточному підсумку це означає:

- зниження ризику використання банку з метою легалізації;
- виконання вимог чинного законодавства;
- отримання прибутку;
- зниження побічних витрат.

Оцінка ефективності потребує побудови адекватної моделі, що включає визначення вхідних показників, які описують існуючу систему фінансового моніторингу, економіко-математичний апарат розрахунку її ефективності та

формування на підставі отриманих результатів розрахунків певних рекомендацій щодо вдосконалення даної системи.

При формуванні системи показників слід враховувати фактори, які впливають на ефективність фінансового моніторингу. Вона в загальному випадку знаходиться під впливом багатьох факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Стандарти Базельського комітету з банківського нагляду визначають основні фактори банківських ризиків [42]. Однак при детальному розгляді стосовно здійснення фінансового моніторингу їх значно більше та можна класифікувати таким чином.

До зовнішніх факторів належать: специфіка клієнтської бази банку; адміністративно-територіальне місцезнаходження банку; адміністративно-територіальне місцезнаходження банків-кореспондентів та контрагентів; політика держави; джерела походження капіталів банку; репутація бенефіціарних власників банку; рівень контролю з боку Національного банку України; рівень відносин з правоохоронними органами.

Внутрішні фактори: банківські продукти, які надає банк; структура доходу; політика «Знай свого клієнта»; політика «Знай партнерів свого клієнта»; політика «Знай операції свого клієнта»; політика «Знай своїх партнерів»; професіоналізм персоналу (система навчання та підвищення кваліфікації); рівень автоматизації діяльності банку; структура власності та власники банку; характер фінансових операцій банку; структура внутрішнього аудиту банку; адекватність власної системи оцінки ризиків; адекватність системи оцінки фінансового стану клієнтів; автоматизація роботи банку з «чорними списками» та мережею Інтернет; рівень самовдосконалення системи банку; технологія процесів; відношення керівництва до організації фінансового моніторингу [13].

Враховуючи ризики банку при використанні його з метою відмивання коштів, можна казати, що система фінансового моніторингу банку буде вважатися ефективною, якщо банк має мінімальний ризик використання його з метою відмивання коштів і мінімальний ризик порушення вимог чинного законодавства з питань запобігання легалізації та мінімальні побічні витрати

банку.

Формування підходу до оцінювання фінансового моніторингу банку слід розпочати з визначення сутності та змісту об'єкту оцінювання. Обов'язково в банку мають виконуватись такі функції щодо фінансового моніторингу: 1) виявлення та реєстрації банками фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу чи підозрілих фінансових операцій; 2) належний документальний супровід фінансового моніторингу; 3) ідентифікація, верифікація та вивчення клієнтів; 4) взаємодія із уповноваженими органами щодо питань фінансового моніторингу; 5) управління ризиками банку; 6) робота з персоналом, задіяним у процесах фінансового моніторингу.

Оскільки законодавчо встановлених вимог щодо змісту та структури системи фінансового моніторингу в банку немає, доцільно здійснити їх узагальнення, ґрунтуючись на аналізі доступних нормативно-правових та наукових джерел. Вчені по-різному оцінюють важливість елементів системи запобігання та протидії легалізації доходів клієнтів банку. Критичний аналіз показав, що окремі складові або характеристики для оцінювання мають бути виключені з розгляду в контексті даного дослідження.

Так, складова «інституційне забезпечення» не має сенсу, якщо розглядати рівень однієї установи, тому її виключено з оцінювання. Складова «законодавче забезпечення» є однаковою для всіх банків, що здійснюють свою діяльність в Україні, тому також не має оцінюватись у межах одного банку. Більш важливим з цієї точки зору є комплаєнс – відповідність як національному законодавству, так і внутрішнім положенням та розпорядженням.

Складова інфраструктура попередження розподілена між іншими, а саме: управління інформаційними системами; моніторинг та звітування; збереження документів та інформації; внутрішній контроль, внутрішній та зовнішній аудит, тому задля уникнення подвійного оцінювання функцій та елементів системи запобігання та протидії легалізації із загального переліку її також виключено. На думку Пономаренка В. С. із колегами [45] найбільш значимими складовими, характеристики яких слід оцінити є такі (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Складові системи фінансового моніторингу в банку, ранжирувані за коефіцієнтом значимості

№ з/п	Назва складової системи	Коефіцієнт значимості
1.	Управління ризиками	0,150
2.	Порядок здійснення ідентифікації та вивчення клієнта	0,150
3.	Моніторинг та звітування про фінансові операції	0,130
4.	Компетентність персоналу	0,120
5.	Збереження документів та інформації	0,105
6.	Внутрішній контроль та аудити	0,105
7.	Комплаєнс	0,090
8.	Управління інформаційними системами	0,075
9.	Корпоративне управління банку та роль його органів	0,075

Дані табл. 1.2 показують, що до складу загальної оцінки системи запобігання та протидії легалізації злочинних доходів клієнтів банку входять дев'ять складових, функції яких визначено як найбільш значимі. Коефіцієнт значимості кожної складової розраховано як відсоток кількості згадувань у їхній загальній кількості і сума всіх коефіцієнтів становить 1, тобто 100%. Тоді інтегральна оцінка системи фінансового моніторингу в банку визначається методом адитивної згортки.

Оцінювання складової фінансового моніторингу банку «Ідентифікація та вивчення клієнта» доцільно здійснювати методом анкетування та побудови шкали можливих відповідей на запитання анкети. Питання анкети збігаються з параметрами Звіту банку з питань управління ризиками у сфері фінансового моніторингу (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Шкала оцінювання параметрів складової фінансового моніторингу в банку «Ідентифікація та вивчення клієнта»

№ з/п	Зміст питання щодо ідентифікації та вивчення клієнта в межах фінансового моніторингу	Можлива відповідь та її оцінка
1	2	3
1.	Чи наявний у банку належним чином затверджений порядок здійснення ідентифікації та вивчення клієнтів (у розрізі 10 видів	Макимум 10 Мінімум 1

	клієнтів)	Так – 1 Ні – 0,1
2.	Чи застосовується під час здійснення ідентифікації та вивчення клієнтів такі процедури:	Макимум 4 Мінімум 0,4
2.1.	встановлення ділових відносин із новим клієнтом або відмови в обслуговуванні, уключаючи розірвання ділових відносин	Так – 1 Ні – 0,1
2.2.	класифікація ризиків клієнтів	
2.3.	поглиблена перевірка та вивчення високоризикових клієнтів	
2.4.	моніторингу клієнтських рахунків та фінансових операцій	
3.	Чи передбачена процедурами банку диференціація порядку вивчення клієнтів залежно від рівня їх ризиків	Так – 1 Ні – 0,1
4.	Чи застосовуються вимоги моніторингу до порядку здійснення ідентифікації клієнтів у частині (відповідь у відсотках):	Макимум 3 Мінімум 0,6
4.1.	фіксації інформації щодо мети та характеру ділових відносин	100% – 1
4.2.	встановлення окремого порядку здійснення ідентифікації та вивчення високоризикових клієнтів та фінансових операцій	76-99% – 0,8 50-75% – 0,6
4.3.	оновлення інформація щодо клієнтів	26-49% – 0,4 0-25% – 0,2
5.	Для яких категорій клієнтів порядок здійснення ідентифікації та вивчення клієнтів вимагає зазначення такої інформації	Макимум 4 Мінімум 0,8
5.1.	сфера діяльності/професія/зміст діяльності	100% – 1
5.2.	мета відкриття рахунку	76-99% – 0,8
5.3.	джерела походження коштів	50-75% – 0,6
5.4.	джерела походження активів	26-49% – 0,4 0-25% – 0,2

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
6.	Чи включають процедури ідентифікації та вивчення для всіх клієнтів здійснення таких дій	Макимум 4 Мінімум 0,8
6.1.	перевірку чинності/достовірності документів	100% – 1 76-99% – 0,8 50-75% – 0,6 26-49% – 0,4 0-25% – 0,2
6.2.	особисту зустріч з потенційним клієнтом	
6.3.	здійснення поглибленої перевірки клієнтів, віднесених до категорії високого ризику	
6.4.	стосовно юридичних осіб отримання інформації щодо роду діяльності, розташування, фінансового стану	
7.	Якщо банк є посередником або отримувачем під час здійснення міжнародних платежів, чи наявні в банку такі вимоги	Макимум 3 Мінімум 0,6
7.1.	здійснення ідентифікації ініціатора платежу та за необхідності зупинення чи відмова в здійсненні платежу	100% – 1 76-99% – 0,8 50-75% – 0,6 26-49% – 0,4 0-25% – 0,2
7.2.	перевірка міжнародних платежів відповідно до санкційних списків Резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 та 1373	
7.3.	здійснення ідентифікації особи, яка звернулася до банку для отримання переказу	
8.	Чи передбачена в банку адміністративна відповідальність співробітників у разі здійснення порушень ними процедури ідентифікації та вивчення клієнтів	Так – 1 Ні – 0,1

9.	Чи притягувалися до відповідальності співробітники банку за порушення ними процедури ідентифікації та вивчення клієнтів за останні три роки	Так – 0,1 Ні – 1
10.	Чи здійснюється аналіз фінансових операцій, пов'язаних між собою клієнтів	Так – 1 Ні – 0,1

Дані табл. 1.3 показують, що для оцінювання складової «Ідентифікація та вивчення клієнта» згідно з рекомендаціями НБУ використовуються 10 запитань щодо різних аспектів ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта.

Аналогічним чином, тобто з урахуванням вимог рекомендацій FATF, законодавства України та інформації, що міститься у звіті банку з питань управління ризиками у сфері фінансового моніторингу, розроблені анкети та відповідні шкали оцінювання для всіх складових системи фінансового моніторингу.

В анкетах містяться різноспрямовані питання, наприклад, є питання, для яких позитивною є відповідь «так», і її оцінка становить 1 бал, а є питання, відповідь на які «так» – є негативним результатом і тому оцінка її 0,1 бали.

Тому для формування узагальнених оцінок фінансового моніторингу в банку доцільно використати метод таксономічного показника рівня розвитку. Такий підхід дає змогу врахувати як стабілізуючі, так і дестабілізуючі фактори, отримати узагальнені оцінки, які можна порівняти між собою.

Перевагами цього методичного підходу до оцінки фінансового моніторингу в банку є: врахування всіх важливих складових системи; наявність офіційних джерел інформації для проведення первинного оцінювання та відповідність розроблених анкет нормативній інформації центрального регулятора діяльності банків в Україні; визначення та врахування значимості складових системи підчас її оцінювання; можливість порівняти оцінки різних складових та виявити таку, що потребує негайного втручання та вдосконалення в межах одного банку; наявність інструментів якісної інтерпретації отриманих оцінок; можливість порівняти оцінки системи фінансового моніторингу різних банків та використати їх для визначення ризикованості банку з точки зору потенціалу відмивання грошей через конкретний банк.

Висновки до розділу 1

На сучасному етапі розвитку вітчизняної фінансової системи спостерігається недостатність дієвих механізмів, покликаних забезпечити підвищення рівня ефективності контролю за фінансовими операціями, що підпадають під дію як обов'язкового, так і внутрішнього фінансового моніторингу в банку.

В результаті компаративного аналізу існуючих підходів набуло подальшого розвитку визначення сутності фінансового моніторингу в банку, що передбачає комплексну систему ризик-орієнтованих заходів, спрямованих на антилегалізаційні дії, комплаєнс-контроль і формування аналітичної бази даних, які в сукупності ефективно протидіють незаконним фінансовим операціям у банку.

Основні етапи та порядок здійснення ключових процедур щодо проведення внутрішнього фінансового моніторингу в банках України передбачають: ідентифікацію клієнта співробітником банку, який здійснює банківську операцію; перевірку співробітником банку, що відповідальний за фінансовий моніторинг, усіх проведених фінансових операцій; формування нормативної звітності у визначений термін співробітниками головного офісу банку; відправлення нормативної звітності в електронному вигляді до уповноваженого органу фінансового моніторингу.

НБУ встановлює вимоги щодо таких завдань фінансового моніторингу в банку: 1) облік банку в спеціально уповноваженому органі як суб'єкта первинного фінансового моніторингу; 2) виявлення та реєстрація банками фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу або стосовно яких є достатні підстави підозрювати, що вони пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення; 3) розроблення, затвердження, постійне оновлення

внутрішніх документів банку з питань фінансового моніторингу; 4) ідентифікація, верифікація клієнтів (представників клієнтів), вивчення клієнтів, уточнення/додаткове уточнення інформації про клієнтів; 5) надання банками спеціально уповноваженому органу інформації відповідно до вимог законодавства України з питань запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму; 6) забезпечення управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму; 7) зупинення, поновлення фінансових операцій та виконання рішень (доручень) спеціально уповноваженого органу; 8) погодження призначення та звільнення відповідального працівника банку.

Сучасні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку мають бути ризик-орієнтованими, що відповідає міжнародним вимогам і дає змогу убезпечити банк, а також його клієнтів від можливих незаконних дій фінансових шахраїв.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ І ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «КРЕДОБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «КРЕДОБАНК»

На підставі рішення зборів засновників від 16 січня 1992 р. і загальних зборів акціонерів від 21 лютого 1992 р. було створене Акціонерне товариство «Західноукраїнський Комерційний Банк», зареєстроване Національним банком України 31 березня 1992 р. за № 96. За рішенням загальних зборів акціонерів від 17 серпня 2001 р. Акціонерне товариство «Західноукраїнський Комерційний Банк» змінило назву на Акціонерне товариство «Кредит Банк (Україна)», а за рішенням загальних зборів акціонерів від 17 листопада 2005 р. змінило назву на Відкрите Акціонерне Товариство «КРЕДОБАНК». За рішенням позачергових загальних зборів акціонерів від 26 листопада 2009 р. у зв'язку із приведенням своєї діяльності у відповідність до вимог Закону України «Про акціонерні

товариства» банк змінив назву на Публічне акціонерне товариство «КРЕДОБАНК».

З метою приведення статуту банку у відповідність до вимог чинного законодавства та згідно з рішенням акціонерів від 29 листопада 2018 р. банк змінив своє найменування на Акціонерне товариство «КРЕДОБАНК». Банк за типом є приватним акціонерним товариством і входить до складу банківської системи України. АТ «КРЕДОБАНК» функціонує як банк з іноземним капіталом [53].

Місія – банк є надійним фінансовим партнером для своїх клієнтів і привабливим роботодавцем для працівників. Завдяки спеціалізації та концентрації ресурсів банк прагне досягти і підтримувати довгострокову стабільність свого бізнесу, забезпечуючи рентабельність інвестицій акціонерів. Бачення банку: ефективний і безпечний банк, що забезпечує зростання вартості для акціонерів. Цінності банку: надійність, задоволеність клієнтів, постійне вдосконалення та підприємливість.

Стратегія спрямована на те, щоб бути банком, який керуючись істотними потребами своїх клієнтів пропонує їм сучасні фінансові рішення.

Використовуючи переваги професійності працівників і всебічної підтримки потужного акціонера, найбільшого банку Польщі, зосереджується увага на обслуговуванні роздрібних клієнтів і підприємств малого та середнього бізнесу. Метою АТ «КРЕДОБАНК» є місце в ТОП-7 банків у роздрібному кредитуванні, забезпечення цільового рівня віддачі на капітал та підтримка темпів зростання, які вдвічі вищі за середні у банківському секторі. Банк розраховує на довгострокову співпрацю та взаємну лояльність у відносинах із клієнтами та працівниками [2].

Кредитний рейтинг АТ «КРЕДОБАНК» за національною шкалою (табл. 2.1) визначають відоме вітчизняне рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг» (м. Київ, Україна) та спеціалізоване рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг» (м. Київ, Україна) [41].

Таблиця 2.1 – Рейтинги АТ «КРЕДОБАНК» станом на 2019 р.

Рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг»	
Кредитний рейтинг за національною шкалою	uaAAA
Прогноз	Позитивний
Кредитний рейтинг облігацій АТ «КРЕДОБАНК» серій, А та В (500 млн грн) за національною шкалою	uaAAA
Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг»	
Довгостроковий кредитний рейтинг за національною шкалою	uaAAA
Короткостроковий кредитний рейтинг за національною шкалою	uaK1
Рейтинг депозитів за національною шкалою	ua1
Прогноз	Стабільний
Рейтинг депозитів за національною шкалою	ua1
Кредитний рейтинг облігацій АТ «КРЕДОБАНК» серій, А та В (500 млн грн) за національною шкалою	uaAAA

Отриманий банком рейтинг за національною шкалою (uaAAA) означає, що банківська установа характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками та відповідає інвестиційному рівню, а отже забезпечує дотримання вимог законодавчих актів України щодо розміщення коштів страхових резервів страховими компаніями й активів пенсійних фондів лише у банківських установах, кредитний рейтинг яких відповідає інвестиційному рівню за національною шкалою [40].

В табл. 2.2 наведена інформація щодо кількості відділень, забезпеченості банку персоналом, а також дані про динаміку фонду оплати праці АТ «КРЕДОБАНК».

Таблиця 2.2 – Динаміка кількості відділень, чисельності персоналу та фонду оплати праці банку

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
				+ -	%
Кількість відділень банку	111	102	93	-18	-16,22
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	1815	1900	1874	59	3,25
Середня чисельність зовнішніх сумісників, осіб	3	4	6	3	100,00
Середня кількість працівників,	37	34	39	2	5,41

які працювали за цивільно-правовими договорами, осіб					
Фонд оплати праці, тис. грн	230926	296097	360966	130040	56,31

Кількість відділень банку щороку зменшується, проте це не є негативною тенденцією, а радше загальним трендом, який зумовлений розвитком інформаційних технологій і розширенням дистанційних каналів обслуговування клієнтів банку (рис. 2.1).

Філії, відділення та представництва АТ «КРЕДОБАНК» здійснюють діяльність від імені банку в межах прав, передбачених відповідними положеннями, затвердженими уповноваженим органом банку. Станом на кінець 2018 р. організаційна структура банку включала головний банк та 93 відділення, протягом 2018 р. було відкрито 3 відділення, припинили діяльність 12 відділень, змінили юридичну адресу 2 відділення [53].

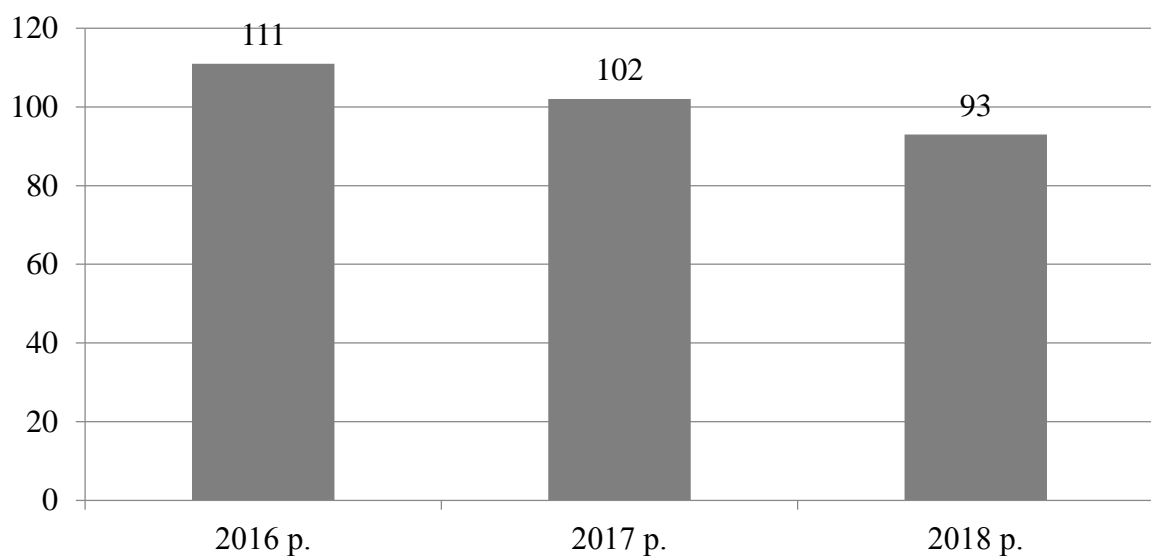

Рис. 2.1 – Тенденція до зменшення кількості відділень банку

Головний банк виконує функції центру стратегічного управління, що формує політику АТ «КРЕДОБАНК», зокрема щодо: стратегії банку; фінансового та операційного планування; пропозиції продуктів і послуг, пристосованих до потреб клієнтів; впровадження нових технологій; відповідності організаційних структур; обмеження ризику і забезпечення безпеки банку; організації внутрішнього контролю; кадрової політики і розробки

внутрішніх нормативних документів; а також реалізує окремі операційні завдання.

Організаційну структуру головного банку АТ «КРЕДОБАНК» описує положення про організацію головного банку, що визначає завдання його структурних підрозділів, взаємовідносини між ними та керівництво структурними підрозділами. Структура головного банку станом на кінець 2018 р. включала 43 самостійних департаментів та центрів, об'єднаних у 5 вертикалей, що підпорядковані окремим членам правління:

- 1) вертикаль загальнобанківського менеджменту, фінансів та ІТ;
- 2) вертикаль продажу;
- 3) вертикаль ризиків;
- 4) вертикаль операцій;
- 5) вертикаль фінансового моніторингу.

Відділення є відокремленими підрозділами АТ «КРЕДОБАНК», операції яких відображаються на балансі банку. Відділення організують та здійснюють продаж банківських продуктів і послуг, забезпечуючи належну якість обслуговування клієнтів та очікувану ефективність діяльності.

Додатковими каналами продажу АТ «КРЕДОБАНК» є мережа власних банкоматів, що включає понад 270 одиниць, та понад 100 терміналів самообслуговування, а також сучасні системи дистанційного обслуговування клієнтів за допомогою мережі Інтернет і телефону.

Варто зазначити, що за проаналізований період чисельність персоналу зросла, також збільшився фонд оплати праці, що свідчить про належні умови праці персоналу в банку (рис. 2.2).

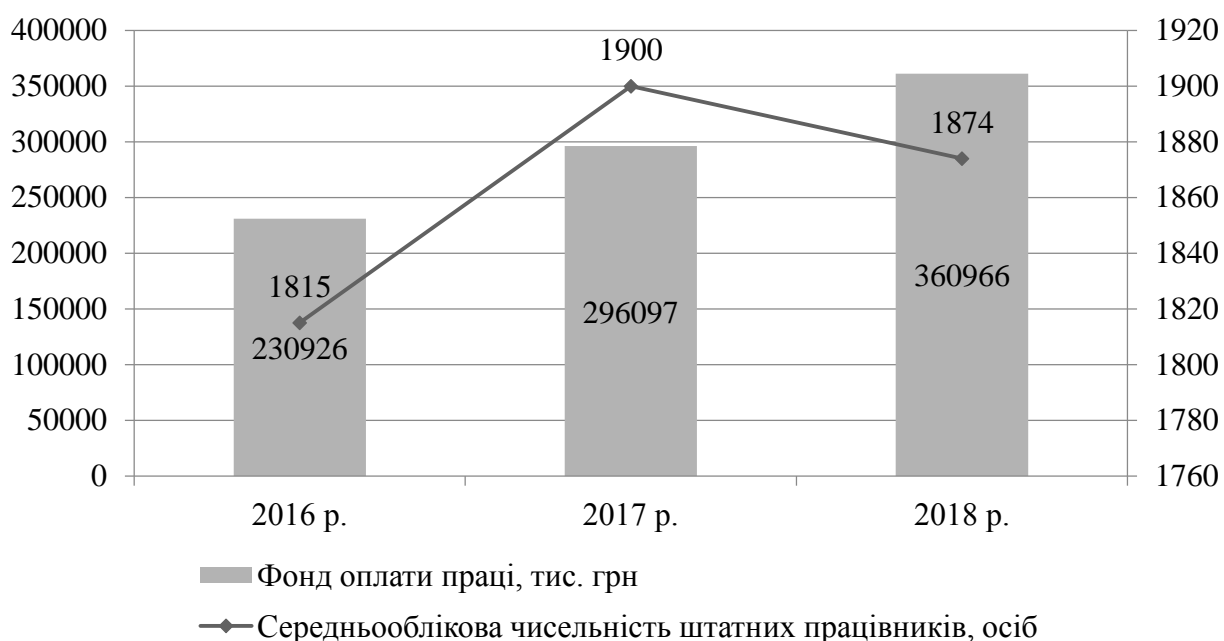

Рис. 2.2 – Динаміка середньооблікової чисельності працівників і фонду оплати праці АТ «КРЕДОБАНК»

Кадрова програма АТ «КРЕДОБАНК» спрямована на покращення ефективності праці, підвищення кваліфікації та забезпечення відповідного рівня кадрів для реалізації стратегічних цілей банку. Основні принципи навчання персоналу банку: спрямування (націленість) навчального процесу на реалізацію стратегічних цілей і підвищення результативності кожного працівника, структурного підрозділу і банку в цілому; висока якість навчальних програм; адресність навчальних програм (направленість на конкретні цільові групи); доступність для всіх працівників банку.

Органами управління АТ «КРЕДОБАНК» є:

- загальні збори акціонерів (вищий орган управління);
- спостережна рада банку (представляє інтереси акціонерів в перерві між проведенням загальних зборів і в межах компетенції, визначеної статутом банку, контролює і регулює діяльність правління банку, здійснює захист прав вкладників, інших кредиторів та акціонерів банку);
- правління банку (колегіальний виконавчий орган, що здійснює поточне управління).

Органами контролю за діяльністю АТ «КРЕДОБАНК» є:

- ревізійна комісія;
- служба внутрішнього аудиту.

Управління ризиками є однією з ключових функцій стратегічного управління в сфері банківських операцій, за допомогою якої банк ідентифікує, оцінює та здійснює моніторинг і контроль рівня ризику [7].

Основні норми управління ризиками в банку визначає Стратегія управління банківським ризиком в АТ «КРЕДОБАНК». Стратегія передбачає безперервний аналіз існуючих та виявлення можливих у майбутньому ризиків, їх оцінку, своєчасне ухвалення рішень щодо їх мінімізації або уникнення, а також контроль над дотриманням встановлених обмежень, процедур та процесів.

Виконання поставлених цілей та завдань стосовно управління ризиками досягається за рахунок застосування широкого набору методів та інструментів, що використовуються для управління всіма видами ризиків в банку – зокрема кредитним ризиком, ризиком ліквідності, ризиком зміни процентної ставки, валютним ризиком, а також операційним ризиком.

З метою визначення максимально рівня ризику, який банк готовий прийняти, на рівні наглядової ради банку було встановлено стратегічні ліміти толерантності до ризику.

Управління ризиками в АТ «КРЕДОБАНК» відбувається в усіх структурних підрозділах за трьома незалежними лініями: управління ризиком у межах операційної діяльності, в межах встановлених лімітів і на підставі внутрішніх нормативних документів банку, які мають вбудовані механізми контролю ризику, внутрішній контроль та відповідність заходів вимогам чинного законодавства України, вимірювання, моніторинг, здійснення контролю і звітування, інформування про виявлені загрози і невідповідності, формування внутрішніх нормативних документів, які визначають принципи, методи, інструменти та процедури управління ризиком, а також оцінку ефективності заходів, незалежний аудит ключових елементів управління ризиком та контрольних функцій в діяльності банку.

Організаційна структура системи управління ризиками ґрунтується на розподілі обов'язків між підрозділами банку із застосуванням моделі трьох ліній захисту: 1) перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів банку та підрозділів підтримки діяльності банку (ці підрозділи приймають ризики та несуть відповідальність за них і подають звіти щодо поточного управління такими ризиками); 2) друга лінія – на рівні підрозділу з управління ризиками та підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс); 3) третя лінія – на рівні підрозділу внутрішнього аудиту щодо перевірки та оцінки ефективності функціонування системи управління ризиками.

Суб'єктами системи управління ризиками банку є:

- рада банку;
- правління банку;
- комітет управління активами і пасивами та тарифів;
- малий кредитний комітет;
- кредитний комітет;
- комітет у справах реструктуризації;
- малий комітет у справах реструктуризації;
- комітет з питань операційного ризику та інформаційної безпеки;
- комітет з питань контролю витрат та проведення тендерів;
- комітет управління змінами;
- департамент внутрішнього аудиту;
- підрозділи з управління ризиками;
- підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- підрозділи першої лінії захисту [53].

Рада банку несе повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками, на які наражається банк у своїй діяльності. Рада банку створила постійно діючий підрозділ з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) і забезпечує незалежність цих підрозділів.

Правління банку забезпечує виконання завдань, рішень ради банку щодо

впровадження системи управління ризиками, включаючи стратегію та політику управління ризиками, культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи ефективного управління ризиками. Правління АТ «КРЕДОБАНК» є активним учасником процесу управління ризиком у банку, приймаючи рішення щодо операцій, які несуть підвищений ризик, на основі регулярної інформації щодо профілю та рівня ризику, а також рівня лімітів стратегічних лімітів толерантності. Стратегічні ліміти толерантності до банківського ризику визначають максимальний рівень ризику, який банк готовий прийняти.

Підрозділ (підрозділи) з управління ризиками з метою забезпечення ефективності функціонування системи управління ризиками виконує функції з управління ризиками визначені в Положенні про організацію головного банку. Заступник голови правління/CRO очолює вертикаль ризиків, яка об'єднує всі підрозділи з управління ризиками, несе відповідальність за діяльність цих підрозділів та має право бути присутнім на засіданнях правління та комітетів правління банку, а також має право накладення заборони (вето) у випадках та у порядку, визначеному радою.

Підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) з метою забезпечення ефективності функціонування системи управління ризиками виконує функції контролю за дотриманням банком норм законодавства та внутрішніх нормативних документів, виконує завдання, пов'язані зі ефективним функціонуванням системи управління комплаєнс-ризиком. Керівник підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) (ССО) несе відповідальність за діяльність цього підрозділу та має право бути присутнім на засіданнях правління та комітетів правління банку, а також має право накладення заборони (вето) у випадках та у порядку, визначеному радою.

У банку особлива увага приділяється кредитному ризику та управлінню кредитною заборгованістю. Стратегія банку щодо управління кредитним ризиком викладена в Кредитній політиці АТ «КРЕДОБАНК», яку затверджує наглядова рада АТ «КРЕДОБАНК» відповідно до своєї компетенції.

Основною метою процесу управління кредитним ризиком в банку є

забезпечення стабільного розвитку кредитування з урахуванням усіх істотних ризиків, пов'язаних з цією діяльністю. Процес управління кредитним ризиком зорієнтований на вчасну ідентифікацію ризиків, опрацювання оптимальних принципів та процесів оцінки ризику також нагляд, контроль, звітування та застосування попереджуючих заходів в межах здійснюваної кредитної діяльності [58].

Банк акцентує увагу на впровадженні нових механізмів управління та контролю кредитного ризику, удосконалення кредитної діяльності, удосконалення системи управлінської інформації у сфері кредитного ризику, метою яких є забезпечення відповідного рівня рентабельності та якості кредитного портфелю банку.

Банком проводиться активна діяльність в напрямку розвитку та вдосконалення програмних засобів оцінки кредитного ризику, обслуговування процесу прийняття кредитних рішень, з метою забезпечення швидкого прийняття кредитних рішень з одночасно мінімальним рівнем кредитного ризику, також особлива увага приділяється автоматизації процесів моніторингу, вдосконаленню системи раннього попередження загроз.

Важливими показниками, що засвідчують успішність реалізації банком обраної стратегії, є зростання ринкової частки та посилення ринкових позицій АТ «КРЕДОБАНК». Цьому сприяла як вища бізнес-активність банку, скерована на реалізацію обраної стратегії, так і висока довіра клієнтів. Хоча у 2018 р. активність банків-конкурентів значно посилилась, особливо в роздрібному кредитуванні, але за підсумками звітного року в цілому динаміка основних бізнес-показників АТ «КРЕДОБАНК» була вищою за динаміку більшості конкурентів. Це дало змогу досягнути зростання ринкової частки банку за всіма основними показниками (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Зростання ринкової частки АТ «КРЕДОБАНК» за основними показниками, %

Показники	2017 р.	2018 р.	Відхилення, +/-
-----------	---------	---------	-----------------

Чисті активи	1,07	1,23	0,16
Кредити юридичним особам	0,58	0,64	0,06
Кредити фізичним особам (брутто)	2,14	2,21	0,07
Кредити фізичним особам (нетто)	3,45	3,51	0,06
Кошти юридичних осіб	1,29	1,39	0,10
Кошти фізичних осіб	1,03	1,13	0,10
Статутний капітал	0,46	0,48	0,02
Балансовий капітал	0,92	1,32	0,40

Висока динаміка розвитку бізнесу дала можливість АТ «КРЕДОБАНК» посилити свої рейтингові позиції в секторі. Банк міцно закріпився в ТОП-16 провідних українських банків за всіма основними бізнес-показниками (крім кредитів корпоративним клієнтам, за якими піднявся з 23-ї на 22-гу позицію). Зокрема, АТ «КРЕДОБАНК» займає 16-ту позицію за активами, 9-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (нетто), 13-ту позицію за роздрібними депозитами, 14-ту позицію за депозитами юридичних осіб, 16-ту позицію за операційним доходом та 13-ту позицію за чистим прибутком серед 77-ми банків в секторі (рис. 2.3).

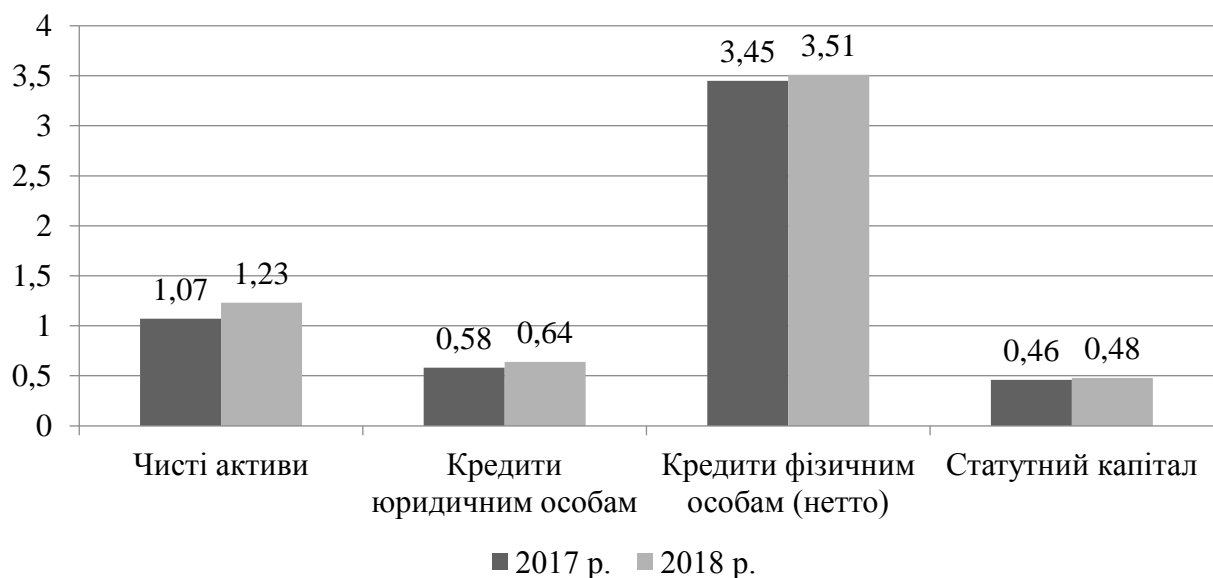

Рис. 2.3 – Ринкові частки АТ «КРЕДОБАНК» за основними показниками банківської діяльності в 2017-2018 рр., %

Варто наголосити, що АТ «КРЕДОБАНК» здійснює свою діяльність як універсальний комерційний банк, що надає послуги як фізичним особам, так і

корпоративним клієнтам та підприємствам малого та середнього бізнесу. Бізнес-лініями та продуктами, які АТ «КРЕДОБАНК» вважає ключовими для генерації доходів як у звітному періоді, так і у середньостроковій перспективі є такі напрями:

1) роздрібний бізнес: споживчі кредити, кредити на придбання транспортних засобів (автокредити), іпотечні кредити, пакети для фізичних осіб;

2) мікро-, малий та середній бізнес (МСБ): обігові кредити, овердрафти, інвестиційні кредити, агрокредитування, лізинг, пакети для МСБ, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності;

3) корпоративний бізнес: обігові кредити, інвестиційні кредити, овердрафти, агрокредитування, лізинг, пакети для корпоративних клієнтів, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності;

4) казначейські операції: інвестиції в інструменти внутрішнього державного боргу [40].

Банк застосовує різні методи конкуренції з огляду на специфіку окремих продуктових ринків та сегментних груп клієнтів – пропонуючи клієнтам гарантії надійності їх коштів як учасник групи капіталу найбільшого польського банку РКО Bank Polski SA, розробляючи зручні продукти, які відповідають потребам клієнтів за конкурентною ціною та забезпечуючи відповідну якість сервісу. Сезонний фактор не має значного впливу на діяльність АТ «КРЕДОБАНК». Діяльності банку притаманні ті самі сезонні коливання, що й усій українській економіці, та індивідуальні істотні ознаки сезонності або циклічності бізнесу АТ «КРЕДОБАНК» відсутні.

Враховуючи наявність у АТ «КРЕДОБАНК» стратегічного іноземного капіталу, основними його конкурентами є інші банки з іноземним капіталом, стратегічними пріоритетом яких визначено розвиток роздрібногo бізнесу та обслуговування малого та середнього бізнесу. Згідно з даними, опублікованими НБУ, ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» (розрахована як відсоток від загального показника банківського сектору України) становила станом на кінець 2018 р. 1,23% за активами, 0,91% за кредитами та 1,22% за депозитами.

Здійснюючи свою діяльність на території 22 областей України та м. Києва, АТ «КРЕДОБАНК» в той же час залишається одним із регіональних лідерів на території Львівської області та Західної України. Зокрема, за даними НБУ на ринку західної України ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» становить 6% за залученими коштами клієнтів та 6% за наданими кредитами, а на «домашньому» ринку Львівської області – 12% за депозитами та 8% за кредитами.

Отже, АТ «КРЕДОБАНК» планує у 2019-2020 рр. продовжувати розвиток усіх напрямів свого бізнесу, активно залучати нових клієнтів та досягти темпів зростання основних показників вище середньоринкового рівня. Так, АТ «КРЕДОБАНК» приділятиме пріоритетну увагу якості банківського сервісу, продовжуватиме удосконалення цифрових технологій обслуговування клієнтів та розвиток ІТ-систем, забезпечуючи реалізацію очікувань клієнтів та ефективний баланс між надійністю та зручністю.

Посилення «діджиталізації» банку як один із стратегічних пріоритетів має на меті підвищення рівня самообслуговування та зниження витратності операцій, підвищення ефективності клієнтських пропозицій при належній безпеці активів клієнтів і банку в цілому.

2.2 Аналіз фінансово-економічних показників діяльності банку

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» капітал банку – це залишкова вартість активів після вирахування всіх його зобов'язань [47]. Власний капітал охоплює такі складові: статутний капітал, резервний фонд, спеціальні фонди, нерозподілений прибуток минулих років, прибуток поточного року, субординований борг [3].

Для подальшого аналізу були використані дані з окремих звітів про фінансовий стан банку (додаток А).

В табл. 2.4 проаналізовано склад власного капіталу АТ «КРЕДОБАНК» у динаміці за 2016-2018 рр.

Таблиця 2.4 – Аналіз власного капіталу АТ «КРЕДОБАНК», тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+ -	%
Статутний капітал	2248969	2248969	2248969	0	0,00
Накопичений дефіцит	-1296841	-879573	-395134	901707	-69,53
Резерв переоцінки основних засобів	125624	110536	108275	-17349	-13,81
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	10123	23563	76169	66046	652,44
Загальна величина власного капіталу	1087875	1503495	2038279	950404	87,36

Основним фінансовим ресурсом АТ «КРЕДОБАНК», що забезпечує його фінансову стійкість та дає можливість залучати на ринку додаткові фінансові ресурси, є капітал внесений акціонерами. За проаналізований період статутний капітал банку залишався незмінним.

Накопичений дефіцит АТ «КРЕДОБАНК» щороку зменшувався, щоправда, також зменшилися і резерви переоцінки основних засобів – на 17349 тис. грн або 13,81%. Інші резерви зросли більше ніж у 7 разів. У результаті загальна величина власного капіталу банку збільшилася на 950404 тис. грн або на 87,36%. Це наочно демонструє рис. 2.4.

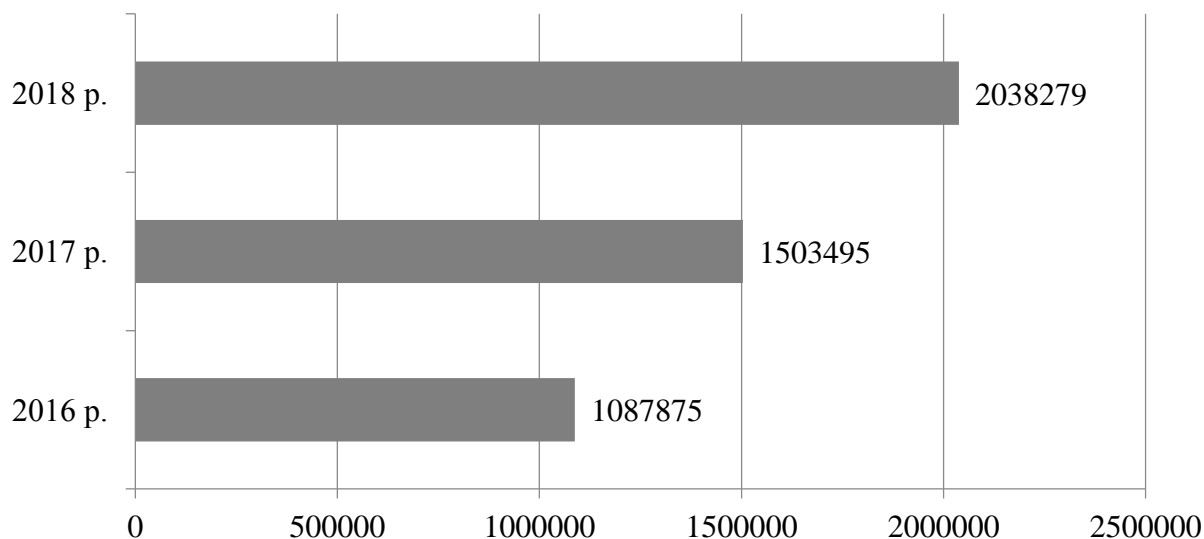

Рис. 2.4 – Зростання загальної величини власного капіталу банку з 2016 р. по 2018 р., тис. грн

Банківські активи є ресурсами банку та коштами, що класифікуються за напрямками їх розміщення та використання з метою одержання прибутку. Також активи банку визначаються як ресурси, контрольовані банком у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до збільшення економічної вигоди у майбутньому. Вони відображаються в активі балансу банку та включають: кошти в касі банку, кошти на кореспондентських рахунках, кошти в резервних фондах банку, надані кредити юридичним і фізичним особам, надані міжбанківські кредити, державні облігації, цінні папери, вкладення у факторингові та лізингові операції, дебітори, кошти, вкладені у спільну господарську діяльність тощо [24].

Горизонтальний аналіз активів банку проведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз активів АТ «КРЕДОБАНК» у динаміці за період з 2016 р. по 2018 р., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+ -	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	1379352	2322054	2157346	777994	56,40
Заборгованість інших банків	41934	15370	8436	-33498	-79,88
Кредити та аванси клієнтам	5594596	7856641	9624870	4030274	72,04
Інвестиційні цінні папери	3148727	3109690	3783284	634557	20,15
Передоплата з поточного податку на прибуток	7509	1018	150	-7359	-98,00
Відстрочений актив з податку на прибуток	26593	19734	30496	3903	14,68
Інвестиційна нерухомість	10711	14592	22170	11459	106,98
Нематеріальні активи	61329	84555	103281	41952	68,40
Приміщення, вдосконалення орендованого майна та обладнання	599129	748956	871152	272023	45,40
Інші фінансові активи	30111	34688	49384	19273	64,01
Інші нефінансові активи	104601	100369	121281	16680	15,95

Всього активів	11004592	14307667	16771850	5767258	52,41
----------------	----------	----------	----------	---------	-------

За весь період аналізу суттєво зменшилася заборгованість інших банків – на 33498 тис. грн або на 79,88%, отже АТ «КРЕДОБАНК» обмежив свої активні операції на ринку міжбанківського кредитування. Також майже повністю була ліквідована передплата з поточного податку на прибуток, адже зменшення становило 7359 тис. грн або 98,00%.

Решта елементів активів зростали, найбільше в процентному вираженні – інвестиційна нерухомість, яка зросла більше ніж удвічі. Загальна величина валюти балансу банку збільшилася на 5767258 тис. грн або 52,41%.

Порівнюючи цю пропорцію з темпами збільшення власного капіталу є підстави говорити про певне зміцнення фінансової стійкості банку.

На рис. 2.5 зображена динаміка основних компонентів активів банку, що мають у структурі найбільшу питому вагу.

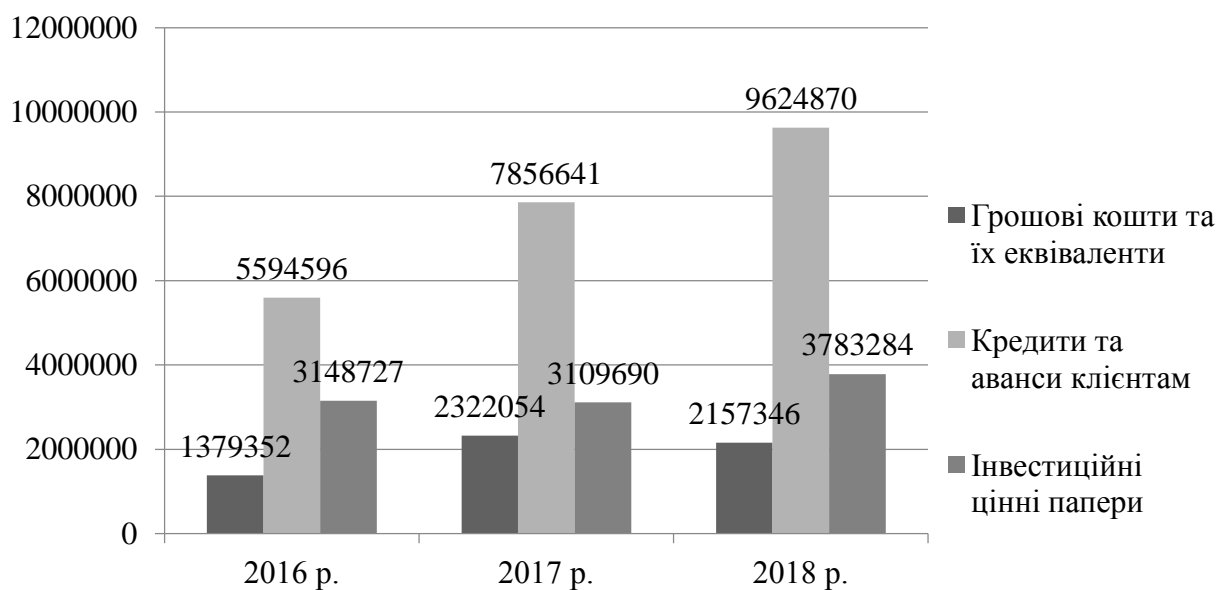

Рис. 2.5 – Динаміка основних складових активів АТ «КРЕДОБАНК» за 2016-2018 рр., тис. грн

На діаграмі чітко простежується, що грошові кошти та їх еквіваленти суттєво зросли в 2017 р., але в 2018 р. відбулося певне зменшення їх величини,

проте в цілому за період аналізу вони збільшилися на 56,40%. Кредити та аванси клієнтам зростали щороку, тоді як інвестиційні цінні папери банку в 2017 р. дещо зменшилися, однак у 2018 р. відбулося їх досить суттєве зростання.

Банківські зобов'язання – це заборгованість банку, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів банку, що втілюють у собі економічні вигоди. В загальному обсязі ресурсів, якими володіє комерційний банк, переважають зобов'язання банку.

Під зобов'язаннями банку слід розуміти вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. У бухгалтерському обліку до зобов'язань включають кошти на поточних рахунках клієнтів; кредиторську заборгованість, заборгованість за нарахованими процентами та відстрочену дебіторську заборгованість за доходами, але не включають доходи, прибуток та внутрішньобанківські розрахунки [62].

В наступній табл. 2.6 проведено аналіз зобов'язань АТ «КРЕДОБАНК» у динаміці за період з 2016 р. по 2018 р.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу та динаміки зобов'язань банку за 2016-2018 рр., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+ -	%
Заборгованість перед іншими банками	1045976	1624499	2021544	975568	93,27
Кошти клієнтів	8172964	10894390	11955187	3782223	46,28
Кошти інших фінансових організацій	0	102465	160511	160511	×
Випущені боргові цінні папери	0	4759	304076	304076	×
Зобов'язання з поточного податку на прибуток	0	20313	12900	12900	×
Інші фінансові зобов'язання	44952	55101	141587	96635	214,97
Інші нефінансові зобов'язання	94921	102645	137766	42845	45,14
Субординований борг	557904	0	0	-557904	-100,00
Всього зобов'язань	9916717	12804172	14733571	4816854	48,57

З аналізу даних табл. 2.6 видно, що склад зобов'язань банку в 2016 р. був менш диверсифікованим, а вже починаючи з 2017 р. АТ «КРЕДОБАНК» почав використовувати кошти інших фінансових організацій, випущені боргові цінні папери, а також з'явилися зобов'язання з поточного податку на прибуток. Однак у 2016 р. банк сплатив субординований борг і з 2017 р. не використовував цієї складової банківських зобов'язань.

За період аналізу найбільше зросли інші фінансові зобов'язання – на 96635 тис. грн, або більше ніж утричі. Також суттєво зросла заборгованість перед іншими банками – на 975568 тис. грн або на 93,27%, депозити збільшилися на 3782223 тис. грн або на 46,28%.

У цілому банківські зобов'язання зросли на 4816854 тис. грн або на 48,57%, тобто не так суттєво як валюта балансу банку, що можна вважати позитивною тенденцією (рис. 2.6).

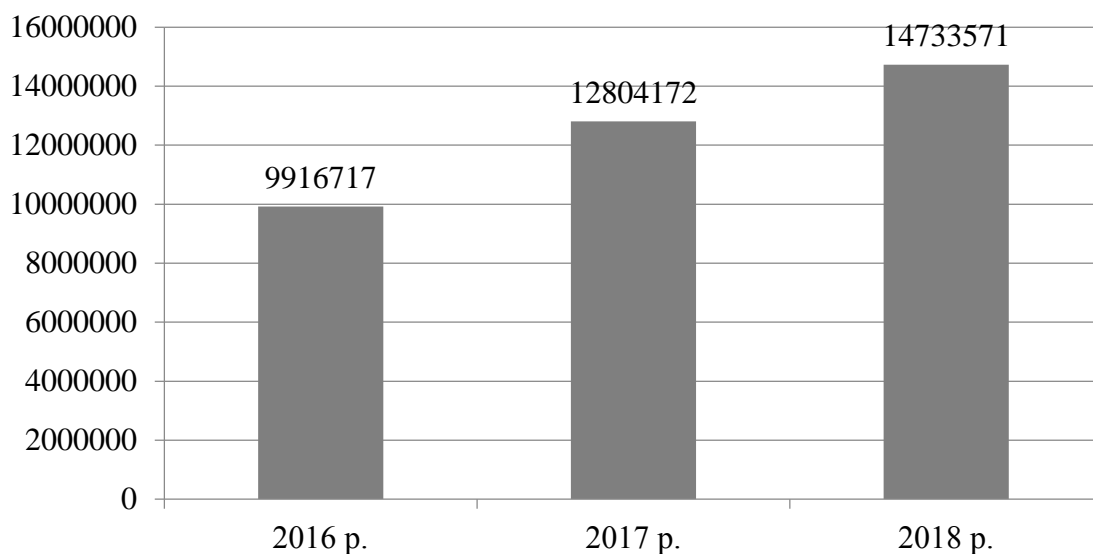

Рис. 2.6 – Динаміка сукупних зобов'язань АТ «КРЕДОБАНК» за 2016-2018 рр., тис. грн

Далі більш детально проаналізовані депозитні зобов'язання банку.

Вкладна (депозитна) операція – це операція банку із залучення грошових коштів або банківських металів від вкладників на їх рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з

оформленням їх ощадними (депозитними) сертифікатами [4].

Сьогодні вітчизняні банки пропонують своїм клієнтам різні умови залучення коштів на депозити, внаслідок чого кожний вкладник може вибрати депозит, який задовольнить його індивідуальні потреби стосовно термінів депозитів, виду валюти і банківського металу, можливості поповнення вкладу та дострокового отримання коштів [33].

У табл. 2.7 проаналізовані кошти клієнтів з їх розподілом на фізичних і юридичних осіб, а також строкові депозити та кошти на поточних рахунках (депозити до запитання).

Таблиця 2.7 – Аналіз депозитних зобов'язань АТ «КРЕДОБАНК» за 2016-2018 рр., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+ -	%
Кошти юридичних осіб, у т.ч.:	4291302	5919261	6157554	1866252	43,49
– на поточних/розрахункових рахунках	3046271	4077775	4283274	1237003	40,61
– строкові депозити	1245031	1841486	1874280	629249	50,54
Кошти фізичних осіб, у т.ч.:	3881662	4975129	5797633	1915971	49,36
– на поточних/розрахункових рахунках	1107119	1683617	2106679	999560	90,28
– строкові депозити	2774543	3291512	3690954	916411	33,03
Всього коштів клієнтів	8172964	10894390	11955187	3782223	46,28

За період аналізу з 2016 р. по 2018 р. зростали всі депозитні зобов'язання АТ «КРЕДОБАНК», однак найбільшими темпами – кошти фізичних осіб на поточних/розрахункових рахунках, а найменшими – також кошти фізичних осіб, однак розміщені як строкові депозити. Це свідчить про зростання потреби банку в більш довгострокових зобов'язаннях.

Якщо проаналізувати співвідношення коштів юридичних і фізичних осіб, то вони розподілені майже порівну із незначною перевагою коштів, залучених від юридичних осіб (рис. 2.7).

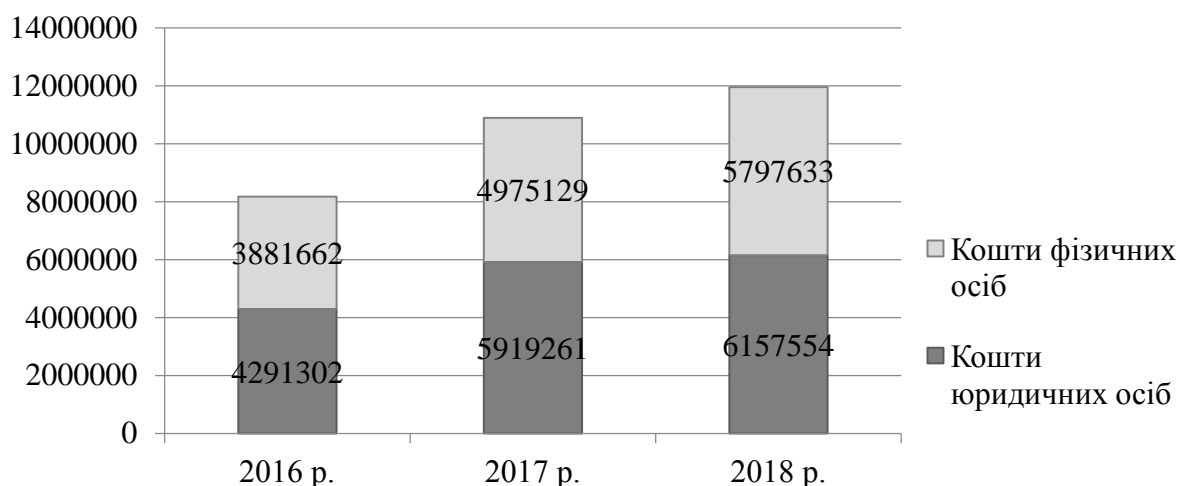

Рис. 2.7 – Динаміка депозитних зобов’язань АТ «КРЕДОБАНК» з 2016 р. по 2018 р., тис. грн

Для узагальнення результатів проведеного аналізу балансу банку необхідно звести активи, зобов’язання та власний капітал і дослідити їх зміни у співставленні (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Аналіз активів, зобов’язань і власного капіталу АТ «КРЕДОБАНК» за 2016-2018 рр., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	+/-	%
Сукупні активи	11004592	14307667	16771850	5767258	52,41
Зобов’язання банку	9916717	12804172	14733571	4816854	48,57
Власний капітал	1087875	1503495	2038279	950404	87,36

З проведеного аналізу даних табл. 2.8 видно, що АТ «КРЕДОБАНК» забезпечив прийнятні пропорції зростання складових активів і пасивів. Так, найбільшими темпами зростає власний капітал банку, а найменшими – його зобов’язання.

Рис. 2.8 демонструє динаміку валюти балансу банку, його власного капіталу та банківських зобов’язань за період з 2016 р. по 2018 р., що підтверджує сформульовані висновки.

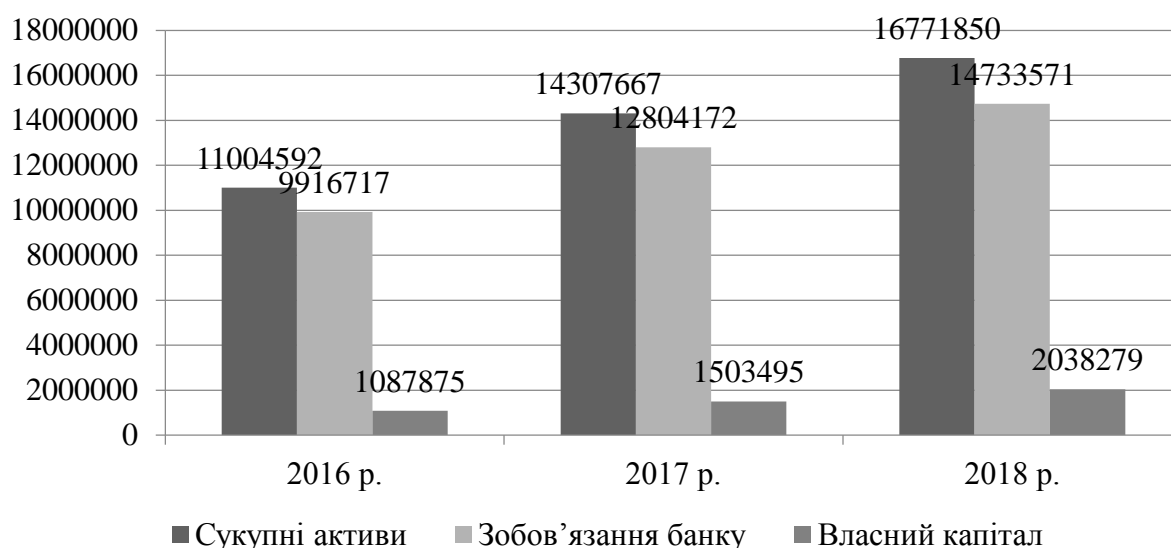

Рис. 2.8 – Динаміка сукупних активів, власного капіталу та зобов'язань АТ «КРЕДОБАНК», тис. грн

Отже, банк демонструє зростання валюти балансу, збільшуються як власний капітал, так і зобов'язання банку, втім капітал зростає більшими темпами, що забезпечує фінансову стійкість АТ «КРЕДОБАНК».

Мета АТ «КРЕДОБАНК» при управлінні капіталом полягає у забезпеченні, по-перше, дотримання вимог до капіталу, встановлених Національним банком України, по-друге, спроможності банку функціонувати як безперервно діюча фінансова установа. На думку керівництва, загальна сума капіталу, управління яким здійснює банк, дорівнює сумі капіталу, показаного у звіті про фінансовий стан. Сума капіталу, управління яким здійснює банк станом на 31 грудня 2018 р., складає 2038279 тис. грн (на 31 грудня 2017 р. – 1503495 тис. грн).

Контроль за дотриманням нормативу достатності капіталу банку, встановленого Національним банком України, здійснюється щодавно. Інші цілі управління капіталом оцінюються щорічно [49].

Відповідно до чинного законодавства України банки зобов'язані формувати резервний фонд на покриття непередбачених збитків по всіх статтях активів та позабалансових зобов'язаннях. Розмір резервного фонду має складати 25% розміру регулятивного капіталу банку, але не менше ніж 25% зареєстрованого статутного капіталу банку.

Станом на 31 грудня 2018 р. резервний фонд банку складає 80394 тис. грн

(31 грудня 2017 р. – 40176 тис. грн). У листопаді 2017 р. відбулось повне погашення субординованої позики перед РКО ВР SA, яка враховувалась до додаткового капіталу АТ «КРЕДОБАНК».

Відповідно до існуючих вимог до капіталу, встановлених Національним банком України, банки повинні утримувати відношення регулятивного капіталу до активів, зважених з урахуванням ризику («норматив достатності регулятивного капіталу»), на рівні, що є вищим за обов'язкове мінімальне значення. Нижче в табл. 2.9 показаний регулятивний капітал на підставі звітів банку, підготовлених відповідно до вимог НБУ, який складається з таких компонентів.

Таблиця 2.9 – Динаміка складових регулятивного капіталу банку за 2016-2018 рр., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р., +/-	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	від 2017 р.	від 2016 р.
Основний капітал	624978	879995	1238745	358750	613767
Додатковий капітал	619815	530552	567430	36878	-52385
Відвернення	0	-10	-10	0	-10
Всього регулятивного капіталу	1244793	1410537	1806165	395628	561372
Норматив достатності регулятивного капіталу (Н2), %	14,98	15,71	16,88	1,17	1,90

Регулятивний капітал АТ «КРЕДОБАНК» станом на кінець 2018 р. складає 1 806,2 млн грн, він зріс за рік на 395,6 млн грн або на 28%. Це забезпечило підвищення значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) з 15,71% на кінець 2017 р. до 16,88% на кінець звітної періоду. Таким чином, АТ «КРЕДОБАНК» був добре забезпечений регулятивним капіталом протягом всього звітної періоду. В структурі регулятивного капіталу за станом на 31 грудня 2018 р. на основний капітал припадає 69%, а 31% – на додатковий капітал.

На рис. 2.9 наведено динаміку регулятивного капіталу (ліва шкала) та дотримання банком нормативу достатності капіталу (права шкала).

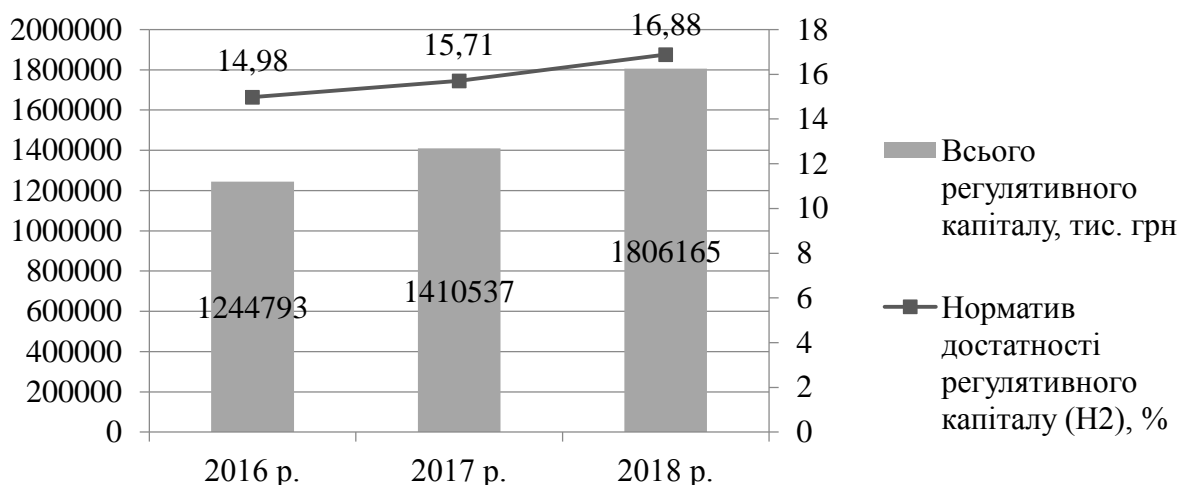

Рис. 2.9 – Динаміка основних показників достатності банківського капіталу АТ «КРЕДОБАНК» за 2016-2018 рр.

Ризик ліквідності – це ризик того, що банківська установа зіштовхнеться з труднощами при виконанні фінансових зобов’язань. Банк щодня зіштовхується з цим ризиком у зв’язку з вимогами щодо використання його вільних грошових коштів за депозитами «овернайт», поточними рахунками, депозитами, строк погашення яких настає незабаром, наданням кредитів, гарантіями та у зв’язку з процентною маржею та іншими вимогами щодо похідних інструментів, розрахунків за якими здійснюється грошовими коштами. Банк не володіє грошовими ресурсами, достатніми для покриття всіх цих потреб, оскільки досвід показує, що мінімальний рівень реінвестування коштів, строк погашення яких настає, можна передбачити з високою ймовірністю [61].

Управління ризиком ліквідності здійснює комітет з управління активами та пасивами АТ «КРЕДОБАНК». Банк прагне підтримувати стабільну базу фінансування, щоб мати можливість оперативно та безперешкодно виконати непередбачувані вимоги щодо ліквідності.

Управління ліквідністю банку вимагає проведення аналізу рівня ліквідних активів, необхідного для врегулювання зобов’язань при настанні строку їх погашення, забезпечення доступу до різних джерел фінансування, наявності планів у випадку виникнення проблем з фінансуванням та здійснення контролю за відповідністю балансових нормативів ліквідності нормативним вимогам (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Дотримання банком економічних нормативів ліквідності, встановлених НБУ [49], %

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р., +/-	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	від 2017 р.	від 2016 р.
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	28	29	41	12	13
Норматив поточної ліквідності (Н5)	55	48	52	4	-3
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	72	69	70	1	-2

Норматив миттєвої ліквідності (Н4), який розраховується як співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Станом на 31 грудня 2018 р. цей норматив складав 41%, при мінімальному значенні нормативу не менше 20% (значення нормативу станом на 31 грудня 2017 р. становило 29%, при мінімальному значенні 20%).

Норматив поточної ліквідності (Н5), який розраховується як співвідношення ліквідних активів до зобов'язань зі строком погашення, який не перевищує 31 календарний день. Станом на 31 грудня 2018 р. цей норматив складав 52%, при мінімальному значенні нормативу не менше 40% (значення нормативу станом на 31 грудня 2017 р. становило 48%, при мінімальному значенні 40%).

Норматив короткострокової ліквідності (Н6), який розраховується як відношення ліквідних активів до зобов'язань зі строком погашення до одного року. Станом на 31 грудня 2018 р. цей норматив складав 70%, при мінімальному значенні нормативу не менше 60% (значення нормативу станом на 31 грудня 2017 р. становило 69%, при мінімальному значенні нормативу не менше 60%). Динаміка цих показників АТ «КРЕДОБАНК» наведена на рис. 2.10.

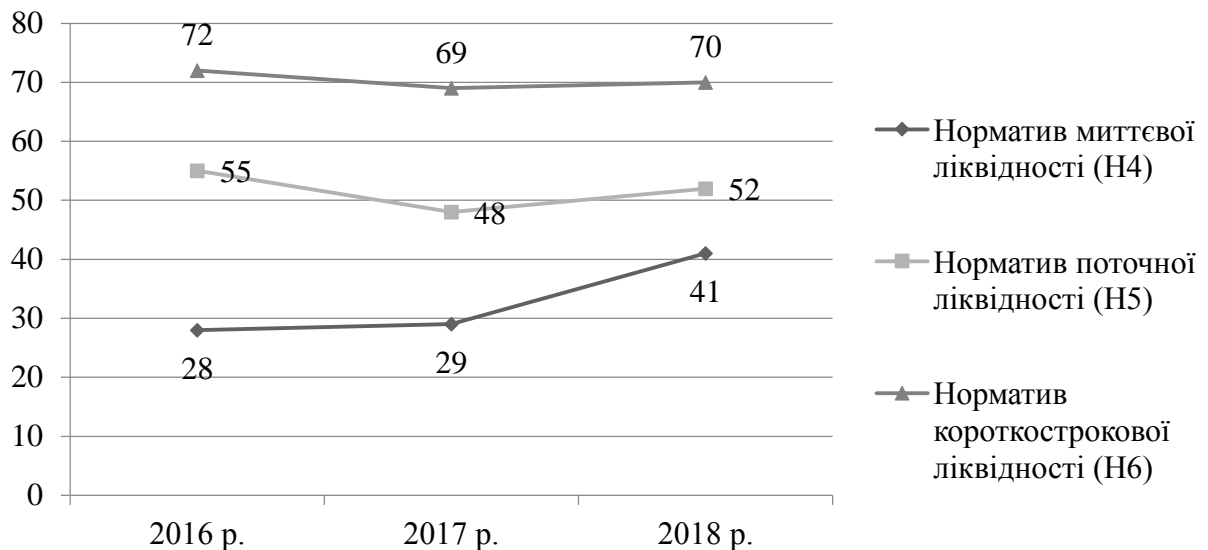

Рис. 2.10 – Дотримання АТ «КРЕДОБАНК» економічних нормативів ліквідності, %

У 2018 р. Національний Банк України впровадив новий пруденційний норматив для українських банків – коефіцієнт покриття ліквідністю або LCR (англ. Liquidity Coverage Ratio).

Станом за 31 грудня 2018 р. банком було порушено фактичне середньоарифметичне значення коефіцієнта покриття ліквідності (LCR) в іноземній валюті та коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) у іноземній валюті на кінець 2018 р., яке становило 38,3% та 42,92% відповідно, при нормативному значенні не менше 50%.

У зв'язку з недотриманням нормативних значень показника LCR у іноземній валюті та на запит Національного Банку України – банк розробив план заходів для досягнення нормативного значення відповідних показників.

Банк комунікував до НБУ, що починаючи з 9 січня 2019 р. банк на щоденній основі дотримується показника LCR у іноземній валюті на рівні більше 50% і з 24 січня – середньоарифметичного значення показника за 30 днів. Інформацію про позицію ліквідності фінансових активів та зобов'язань отримує департамент казначейства. Департамент казначейства забезпечує наявність достатнього портфелю короткострокових ліквідних активів, який переважно складається з ліквідних цінних паперів, депозитів у банках та інших міжбанківських інструментів, для підтримки достатнього рівня ліквідності.

Зростання бізнес-показників АТ «КРЕДОБАНК» було забезпечено як за рахунок розширення співпраці з існуючою клієнтською базою, перехресного продажу (крос-селлінгу) додаткових банківських продуктів наявним клієнтам, так і за рахунок залучення на обслуговування нових клієнтів з усіх ключових сегментів. Незважаючи на фактичне припинення впливу у 2018 р. такого чинника зростання клієнтської бази як виведення з ринку неплатоспроможних банків, кількість клієнтів-суб'єктів підприємницької діяльності в АТ «КРЕДОБАНК» зросла на 2,0 тис. осіб до 53,5 тис. осіб. У роздрібному сегменті кількість клієнтів АТ «КРЕДОБАНК» у 2018 р. зросла на 11% до 514 тис. осіб.

Дохід АТ «КРЕДОБАНК» за підсумками 2018 р. помітно перевищив показник аналогічного періоду минулого року. Зростання операційного доходу відбувся за рахунок зростання чистого процентного доходу на 20% р/р та зростання чистого комісійного доходу на 12%. Чистий прибуток банку за підсумками 2018 р. склав 509,8 млн грн, що на 27% перевищує прибуток, зароблений банком у 2017 р. (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Аналіз фінансових результатів АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2016 р. по 2018 р., тис. грн

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р.	
				від 2017 р.	від 2016 р.
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	1265559	1494303	1768374	274071	502815
Інші процентні доходи	21017	29114	74363	45249	53346
Процентні витрати	-408511	-441964	-541203	-99239	-132692
Чистий процентний дохід	878065	1081453	1301534	220081	423469
Комісійні доходи	346126	479896	575511	95615	229385
Комісійні витрати	-62808	-91297	-139066	-47769	-76258
Результат від торгових операцій з іноземною валютою	59989	60119	25164	-34955	-34825
Результат від переоцінки іноземної валюти	-306	-8263	13987	22250	14293
Результат від припинення визнання інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за	1513	1430	3713	2283	2200

справедливою вартістю через інший сукупний дохід					
Результат від припинення визнання фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю	6572	0	-3840	-3840	-10412
Результат оцінки очікуваних кредитних збитків	-189953	-173018	-60770	112248	129183
Резерв за іншими нефінансовими активами	-5379	2522	-3833	-6355	1546
Резерв за зобов'язаннями	-2739	-8520	-15819	-7299	-13080
Інші операційні доходи	13119	31231	23655	-7576	10536
Витрати на виплати працівникам	-292267	-362844	-435560	-72716	-143293

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6
Витрати на знос та амортизацію	-83907	-110465	-170027	-59562	-86120
Адміністративні та інші операційні витрати	-329121	-407601	-494673	-87072	-165552
Прибуток до оподаткування	338904	494643	619976	125333	281072
Витрати з податку на прибуток за рік	-75133	-92463	-110176	-17713	-35043
Прибуток за рік	263771	402180	509800	107620	246029
Інший сукупний дохід за рік	-5852	13440	28104	14664	33956
Всього сукупний дохід за рік	257919	415620	537904	122284	279985

За рахунок перевиконання планових показників за чистим прибутком АТ «КРЕДОБАНК» досягнув істотного зменшення непокритих збитків минулих періодів, що створює передумови для досягнення стратегічної цілі на рік раніше, ніж передбачено у стратегії. На рис. 2.11 наведено зміни чистого прибутку та сукупного доходу банку за 2016-2018 рр.

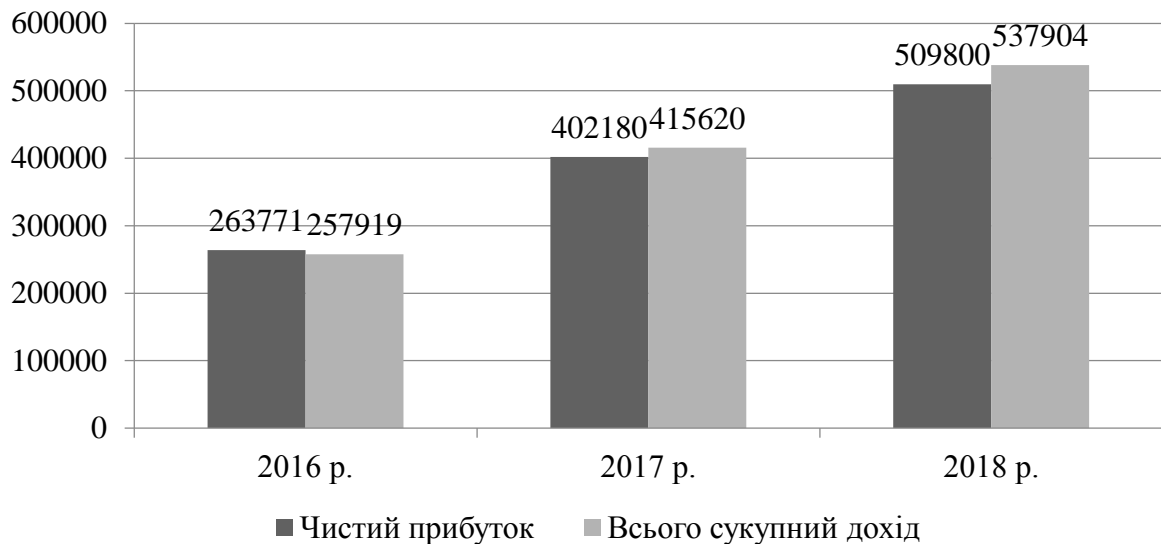

Рис. 2.11 – Динаміка чистого прибутку та сукупного доходу банку з 2016 р. по 2018 р., тис. грн

Ключовим показником ефективності діяльності АТ «КРЕДОБАНК» для керівництва та акціонера банку є рівень віддачі на капітал (ROE), інвестований акціонером. За підсумками 2018 р. значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 25%, що та засвідчує високу ефективність діяльності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Оцінка ефективності АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2016 р. по 2018 р., %

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р.	
				від 2017 р.	від 2016 р.
Рентабельність активів	2,40	2,81	3,04	0,23	0,64
Рентабельність власного капіталу	24,25	26,75	25,01	-1,74	0,76
Чистий спред	18,88	15,94	15,47	-0,47	-3,41
Чиста процентна маржа	8,87	8,40	8,62	0,22	-0,25

За показниками рентабельності активів і капіталу ефективність банку збільшилася, проте показники чистого спреду та чистої процентної маржі демонструють певне зниження економічної ефективності, тому АТ «КРЕДОБАНК» необхідно звернути на ці показники увагу (рис. 2.12).

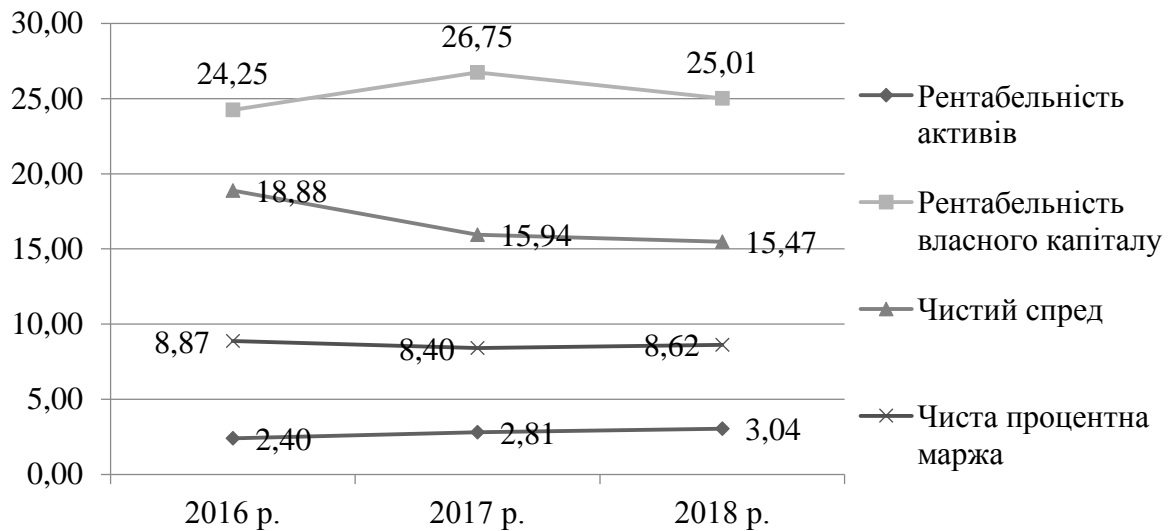

Рис. 2.12 – Динаміка основних показників ефективності банку, %

За значенням показника віддачі на капітал займає 12-ту позицію серед 77-ми українських банків. Таким чином, АТ «КРЕДОБАНК» за підсумками 2018 р. забезпечив перевиконання основного цільового показника ефективності, передбаченого стратегією, – очікуваного акціонерами рівня віддачі на капітал на рівні понад 20%.

2.3 Оцінювання фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за ризик-орієнтованим підходом

Різноманітні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку часто не можуть бути застосовані зовнішніми користувачами інформації через обмеженість доступу до конфіденційних банківських даних.

Зважаючи, що міжнародна практика робить акцент на важливості оцінки насамперед ризиків у процесі фінансового моніторингу [67], а також на пріоритетність ризик-орієнтованого підходу, що визначена Державною службою фінансового моніторингу України та Національним банком України, вважаємо за доцільне оцінювати дієвість фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»

саме за показниками управління основними банківськими ризиками.

На користь цієї позиції свідчить також аргумент, що належним чином організований фінансовий моніторинг у банку знижує ризикованість його роботи та сприяє підвищенню надійності, тоді як слабкі ланки в системі внутрішнього фінансового моніторингу банку обов'язково проявлятимуться через зростання схильності до ризиків банківської діяльності.

Так, в АТ «КРЕДОБАНК» створена комплексна, адекватна й ефективна система управління ризиками на які наражається банк у своїй діяльності. Банк визначає та контролює дотримання корпоративних цінностей, які базуються на веденні бізнесу на законних та етичних принципах та постійно підтримує високу культуру управління ризиками. Працівники дотримуються вимог впровадженої системи управління ризиками, включаючи стратегію та політику управління ризиками, культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи ефективного управління ризиками [53].

Фінансовий моніторинг і системне управління ризиками в банку здійснюється щодо фінансових, операційних та юридичних ризиків. Фінансові ризики складаються з ринкового ризику (який включає валютний ризик, ризик процентної ставки та інший ціновий ризик), кредитного ризику та ризику ліквідності. Основними цілями управління фінансовими ризиками є визначення лімітів ризику й нагляд за тим, щоб ці ліміти не перевищувались. Управління операційними та юридичними ризиками має на меті забезпечення належного функціонування внутрішніх процедур та політики, що спрямовані на мінімізацію цих ризиків.

Банк наражається на кредитний ризик, який визначається як ризик того, що одна із сторін операції з фінансовим інструментом спричинить фінансові збитки другій стороні внаслідок невиконання зобов'язання за договором. Кредитний ризик виникає в результаті кредитних та інших операцій банку з контрагентами, внаслідок яких виникають фінансові активи [15].

Максимальний рівень кредитного ризику банку відображається в балансовій вартості фінансових активів у звіті про фінансовий стан. Для гарантій

та зобов'язань надати кредити максимальний рівень кредитного ризику дорівнює сумі зобов'язання. Управління кредитним ризиком здійснюється шляхом прийняття стратегічних рішень про рівень толерантності до кредитного ризику (апетиту на кредитний ризик), затвердження параметрів кредитування, опрацювання принципів і процесів оцінки кредитного ризику, впровадження та вдосконалення інструментів оцінки ризику, які дозволяють зберегти його рівень у межах, прийнятних для банку, розвитку інформаційних інструментів, які автоматизують процес оцінки кредитного ризику та забезпечують відповідну якість і цілісність даних, які використовуються у цьому процесі, планування діяльності та наданні рекомендацій, отримання застави та за допомогою інших засобів зменшення кредитного ризику.

Банк структурує рівні кредитного ризику, на який він наражається, шляхом встановлення лімітів суми ризику, що виникає у зв'язку з одним позичальником або групою позичальників. Керівництво регулярно затверджує ліміти рівня кредитного ризику за видами кредитів. Такі ризики регулярно контролюються та переглядаються принаймні щороку або частіше.

В АТ «КРЕДОБАНК» створені повноважні корпоративні органи, які відповідають за затвердження кредитних лімітів по окремих позичальниках:

- наглядова рада банку аналізує та затверджує кредитні пропозиції понад 5,0 млн доларів США та понад 6,25 млн доларів США при реструктуризації кредитної заборгованості;
- правління банку аналізує та затверджує кредитні пропозиції до 5,0 млн доларів США та до 6,25 млн доларів США при реструктуризації кредитної заборгованості;
- кредитний комітет банку аналізує та затверджує кредитні пропозиції до 30 млн гривень, малий кредитний комітет банку та малий комітет у справах реструктуризації – до 5 млн гривень, а комітет у справах реструктуризації – до 5 млн доларів США. Засідання кредитного комітету та малого кредитного комітету проводяться здебільшого двічі на тиждень, а комітету у справах реструктуризації та малого комітету у справах реструктуризації здебільшого один раз на тиждень.

Окремо надано повноваження на одноосібне прийняття нових кредитних рішень заступникам голови правління АТ «КРЕДОБАНК», директорам окремих департаментів банку із максимальним лімітом до 1,25 млн гривень.

Директорам самотійних відділень надано ліміти повноважень на одноосібне прийняття нових кредитних рішень із максимальним лімітом до 0,1 млн гривень.

Кредитні заявки від менеджерів по роботі з клієнтами передаються до відповідного підрозділу, який здійснює кредитний аналіз і приймає рішення чи передає до відповідного кредитного комітету для затвердження кредитного ліміту, у відповідності до компетенції. Також управління кредитним ризиком частково здійснюється шляхом одержання застави та корпоративних і особистих гарантій. Банк аналізує кредити за строками прострочення та у подальшому контролює прострочені залишки.

Кредитний ризик позабалансових фінансових інструментів визначається як можливість збитків через невиконання контрактних зобов'язань іншою стороною фінансового інструменту. Банк застосовує таку ж саму кредитну політику щодо умовних зобов'язань, як і до балансових фінансових інструментів: встановлено процедури затвердження, контроль рівня ризику та процедури моніторингу. До відома колективних органів управління АТ «КРЕДОБАНК» щомісячно доводиться звіт про аналіз якості кредитного портфеля із детальним аналізом рівня кредитного ризику по кредитному портфелю в цілому та по напрямках кредитування.

Крім того, банк дотримується системи внутрішніх лімітів концентрації, що складається з спрямованих довготривалих стратегій банку в частині структури окремих сегментів кредитного портфеля та лімітів концентрації, встановлених для окремих секторів економіки [53].

З метою недопущення перевищення лімітів концентрації, вказані ліміти підлягають моніторингу (контролю). Моніторинг лімітів концентрації здійснюється щомісячно та щоквартально департаментом кредитного ризику. Результати моніторингу підлягають презентації у складі управлінської звітності

щодо ризиків правління банку та наглядовій раді.

Для запобігання критичних втрат внаслідок виникнення кредитного ризику, банком здійснюється постійний контроль дотримання нормативних значень кредитного ризику, встановлених НБУ [50].

Станом на 31 грудня 2018 р. норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), який визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку, становив 3,98%, при нормативному значенні не більше 25% (значення нормативу станом на 31 грудня 2017 р. становило 5,38%).

Станом на 31 грудня 2018 р. норматив великих кредитних ризиків (Н8), який визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку, становив 0,00%, при нормативному значенні не більше 800% (значення нормативу станом на 31 грудня 2017 р. становило 0,00%).

У табл. 2.13 проведено аналіз дотримання АТ «КРЕДОБАНК» нормативів кредитного ризику, встановлених регулятором.

Таблиця 2.13 – Оцінка фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за нормативами кредитного ризику, %

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2018 р., +/-	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	від 2017 р.	від 2016 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7 – не більше 25%)	8,21	5,38	3,98	-1,40	-4,23
Норматив великих кредитних ризиків (Н8 – не більше 800%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Рис. 2.13 демонструє щорічне зниження кредитного ризику банку.

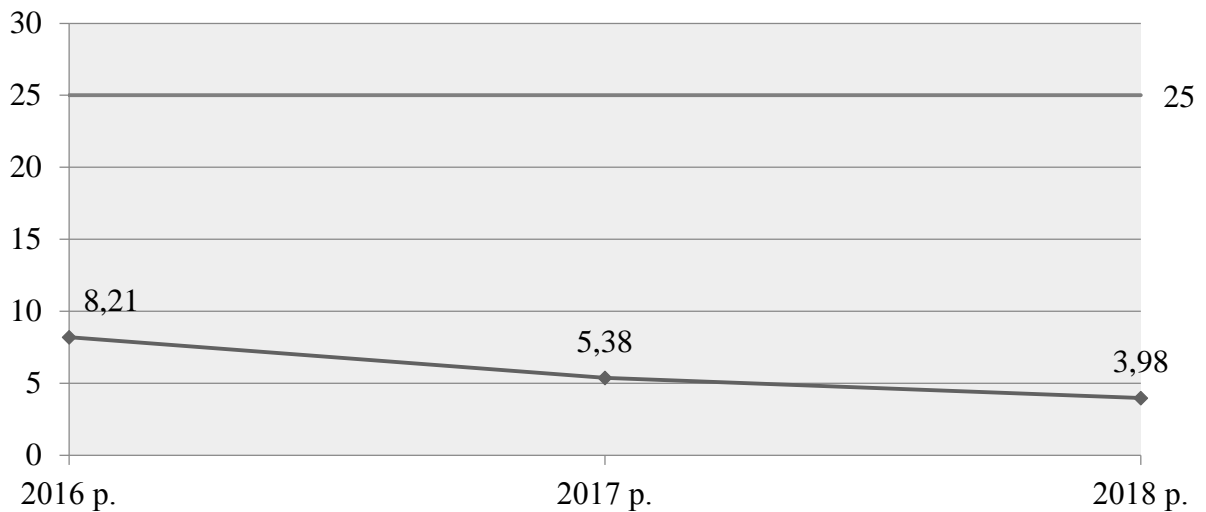

Рис. 2.13 – Зниження нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента АТ «КРЕДОБАНК», %

За динамікою схильності до кредитного ризику можна констатувати, що фінансовий моніторинг банку є досить дієвим, адже великі кредитні ризики взагалі відсутні, а максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента АТ «КРЕДОБАНК» щорічно знижувався за проаналізований період.

Однак, банк наражається на ринкові ризики, що виникають у зв'язку з відкритими позиціями валют, процентних ставок та інструментів капіталу, що залежать від загальних та специфічних ринкових змін. Правління банку встановлює ліміти сум ризику, що може бути прийнятий АТ «КРЕДОБАНК», та контролює їх дотримання. Проте застосування такого підходу не запобігає виникненню збитків за межами цих лімітів у випадку більш суттєвих ринкових змін.

Керівництво банку визначає ліміти ризиків по валютах та загальний прийнятний рівень ризику за позиціями «овернайт» та протягом дня (контроль здійснюється періодично). Банк наражається на валютний ризик у зв'язку з відкритими позиціями по різних валютах. Ці позиції розраховуються як різниця між активами та зобов'язаннями в однаковій валюті на звітну дату [53].

Банк оцінює, контролює та встановлює ліміти для довгих та коротких відкритих валютних позицій, використовуючи українську гривню в якості базисної валюти. Для АТ «КРЕДОБАНК» ліміти за відкритими валютними

позиціями встановлюються на рівні, визначеному нормативними вимогами НБУ, та розраховуються як співвідношення відкритої валютної позиції до регулятивного капіталу банку.

Дотримання цих лімітів контролює департамент ринкового та операційного ризику банку щодня. Департамент ринкового та операційного ризику щотижня подає звіти комітету з управління активами, пасивами та тарифами банку.

У поданій нижче табл. 2.14 наведено концентрацію валютного ризику банку станом на звітні дати.

Таблиця 2.14 – Оцінка фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за концентрацією валютного ризику, тис. грн

Валюти	Монетарні фінансові активи	Монетарні фінансові зобов'язання	Похідні фінансові інструменти	Чиста позиція
Станом на 31 грудня 2018 р.				
Долари США	4022096	3889035	-63885	69176
Євро	2406912	2420955	1436	-12607
Фунти стерлінгів	10995	9452	0	1543
Російські рублі	29409	25635	0	3774
Інші валюти	123361	125843	12751	10269
Разом	×	×	×	72155
Станом на 31 грудня 2017 р.				
Долари США	3839239	3857917	-6361	-25039
Євро	1596287	1606050	0	-9763
Фунти стерлінгів	16088	15701	0	387
Російські рублі	30090	29963	0	127
Інші валюти	140852	137489	6329	9692
Разом	×	×	×	-24596
Станом на 31 грудня 2016 р.				
Долари США	3373860	3239839	-148908	-14887
Євро	865800	918479	11937	-40742
Фунти стерлінгів	6220	6162	0	58
Російські рублі	47917	47905	0	12
Інші валюти	99634	99812	5602	5424
Разом	×	×	×	-50135

Наведений вище аналіз включає лише монетарні активи та зобов'язання.

На думку керівництва, інвестиції в інструменти капіталу та немонетарні активи не призведуть до виникнення суттєвого валютного ризику. Окрім відображеного в табл. 2.14 на 31 грудня 2018 р. валютний ризик АТ «КРЕДОБАНК» може виникнути по резервах під нефінансові зобов'язання, в сумі 500 тис. доларів США та 70 тис. євро.

Аналізуючи динаміку загальної чистої позиції за всіма валютами, слід зазначити, що в 2016 р. вона мала досить значне від'ємне значення, в 2017 р. від'ємне значення чистої позиції щодо валютного ризику банку зменшилося, а вже в 2018 р. чиста позиція за всіма валютами була позитивною, що може опосередковано свідчити про підвищення результативності фінансового моніторингу (рис. 2.14).

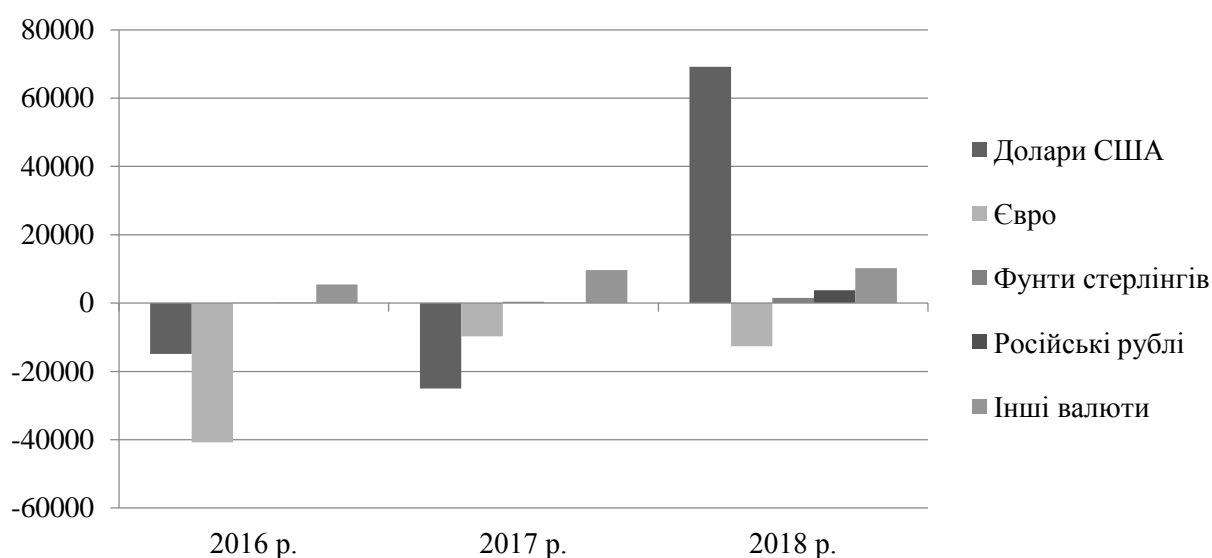

Рис. 2.14 – Коливання чистої позиції банку щодо валютних ризиків, тис. грн

АТ «КРЕДОБАНК» наражається на ризик у зв'язку з впливом коливань домінуючих рівнів ринкової процентної ставки на його фінансовий стан та грошові потоки. Процентна маржа може збільшуватися в результаті таких змін, але може також зменшуватися або приносити збитки в разі несподіваних змін.

Якби станом на 31 грудня 2018 р. процентні ставки за фінансовими інструментами з плаваючою відсотковою ставкою, деномінованими в доларах

США, були на 200 базисних пунктів вище/нижче при незмінності всіх інших змінних, прибуток за рік був би на 2970 тис. гривень вище/нижче (на 31 грудня 2017 р. прибуток за рік був би на 2964 тис. гривень вище/нижче) переважно через збільшення/зменшення процентних витрат по зобов'язаннях зі змінною відсотковою ставкою. Банк здійснює моніторинг процентних ставок по фінансових інструментах.

Також банк наражається на ризик дострокового погашення внаслідок надання кредитів з фіксованою процентною ставкою, в тому числі іпотечних кредитів, які надають позичальнику право дострокового погашення кредитів. Фінансовий результат та капітал банку за поточний рік і на поточну звітну дату не зазнали б суттєвого впливу змін у обсягах дострокового погашення, оскільки такі кредити відображаються за амортизованою вартістю, а сума дострокового погашення дорівнює або майже дорівнює амортизованій вартості кредитів та авансів клієнтам.

Ризик ліквідності – це ризик того, що банк зіштовхнеться з труднощами при виконанні фінансових зобов'язань. Банк щодня зіштовхується з цим ризиком у зв'язку з вимогами щодо використання його вільних грошових коштів за депозитами «овернайт», поточними рахунками, депозитами, строк погашення яких настає незабаром, наданням кредитів, гарантіями та у зв'язку з процентною маржею та іншими вимогами щодо похідних інструментів, розрахунок за якими здійснюється грошовими коштами. Банк не володіє грошовими ресурсами, достатніми для покриття всіх цих потреб, оскільки досвід показує, що мінімальний рівень реінвестування коштів, строк погашення яких настає, можна передбачити з високою ймовірністю. Управління ризиком ліквідності здійснює комітет з управління активами та пасивами банку.

Тому АТ «КРЕДОБАНК» прагне підтримувати стабільну базу фінансування, яка складається переважно із заборгованості перед іншими банками, депозитів юридичних та фізичних осіб, боргових цінних паперів, а також інвестує кошти у портфелі ліквідних активів для того, щоб мати можливість оперативно та безперешкодно виконати непередбачувані вимоги

щодо ліквідності.

Управління ліквідністю банку вимагає проведення аналізу рівня ліквідних активів, необхідного для врегулювання зобов'язань при настанні строку їх погашення, забезпечення доступу до різних джерел фінансування, наявності планів у випадку виникнення проблем з фінансуванням та здійснення контролю за відповідністю балансових нормативів ліквідності нормативним вимогам [27].

Банк щоденно розраховує нормативи ліквідності відповідно до вимог Національного банку України. Вимоги ліквідності для підтримки вимог за гарантіями і акредитивами є значно нижчими, ніж сума відповідних зобов'язань, оскільки банк переважно не очікує, що третя сторона буде залучати кошти за подібними договорами. Нижче в табл. 2.15 наведено вартості фінансових активів та зобов'язань за контрактними строками погашення з визначенням чистого розриву ліквідності.

Таблиця 2.15 – Оцінка фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» за динамікою чистого розриву ліквідності, тис. грн

Показники	До запитання та до 1 місяця	1-12 місяців	12 місяців – 5 років	Понад 5 років	Всього
Станом на 31 грудня 2018 р.					
Фінансові активи	3302855	5932358	5559026	827573	15621812
Фінансові зобов'язання	-10423884	-4606134	-61807	-29400	-15121225
Чистий розрив ліквідності на основі очікуваних термінів погашення	-7121029	1326224	5497219	798173	500587
Станом на 31 грудня 2017 р.					
Фінансові активи	3935820	4119570	4664955	618098	13338443
Фінансові зобов'язання	-9020726	-3422767	-207154	-30567	-12681214
Чистий розрив ліквідності на основі очікуваних термінів погашення	-5084906	696803	4457801	587531	657229
Станом на 31 грудня 2016 р.					
Фінансові активи	1948167	2961456	4850710	434387	10194720
Фінансові зобов'язання	-6346960	-3326570	-119145	-29121	-9821796
Чистий розрив ліквідності на основі очікуваних термінів погашення	-4398793	-365114	4731565	405266	372924

Варто зазначити, що банк має відкриту кредитну лінію з материнською компанією PKO Bank Polski SA на 30 млн доларів США, тож може використовувати цю кредитну лінію для поповнення обігових коштів та підтримки оперативної ліквідності.

Чистий розрив ліквідності був найменшим у 2016 р., у наступному 2017 р. відбулося його підвищення, втім у 2018 р. він знову зменшився, що вказує на дієвість вжитих фінансовим менеджментом банку заходів із відновлення ліквідності (рис. 2.15).

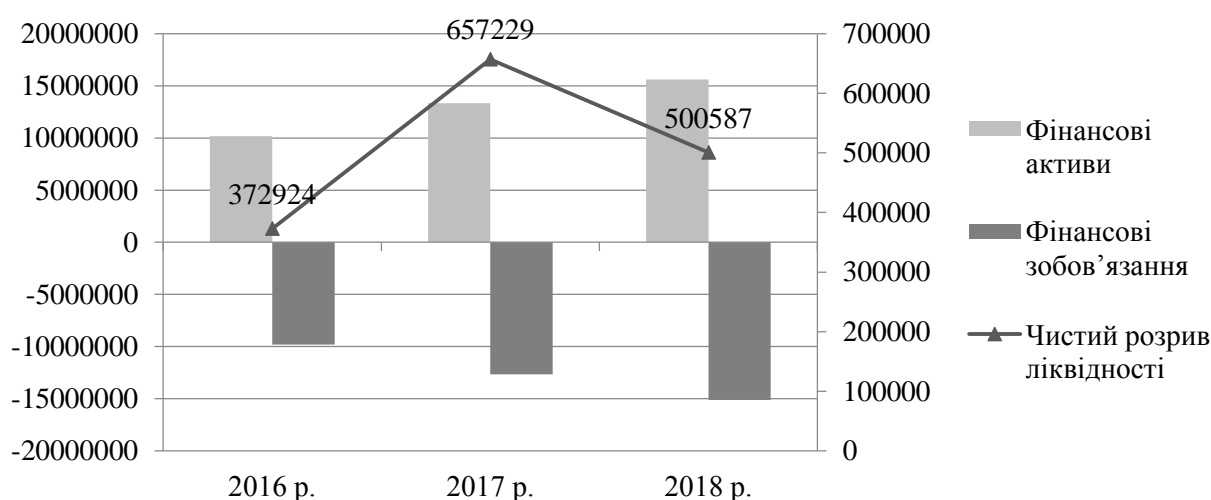

Рис. 2.15 – Коливання чистого розриву ліквідності банку, тис. грн

До того ж, нормативи ліквідності, встановлені НБУ, також дотримувалися. Таким чином, ризик ліквідності перебуває під контролем банку, що також вказує на дієвість системи фінансового моніторингу.

Отже, за всіма проаналізованими ризиками в межах ризик-орієнтованого підходу до оцінки фінансового моніторингу банку, можна зазначити, що 2018 р. є найбільш ефективним щодо заходів з фінансового моніторингу, втім АТ «КРЕДОБАНК» необхідно заздалегідь готуватися до нових викликів і можливих фінансових зловживань з боку третіх осіб, вживаючи превентивних заходів з внутрішнього фінансового моніторингу та розвиваючи інструментарій його здійснення.

Висновки до розділу 2

Метою АТ «КРЕДОБАНК» є місце в ТОП-7 банків у роздрібному кредитуванні, забезпечення цільового рівня віддачі на капітал та підтримка темпів зростання, які вдвічі вищі за середні у банківському секторі. Банк розраховує на довгострокову співпрацю та взаємну лояльність у відносинах із клієнтами та працівниками.

АТ «КРЕДОБАНК» планує в 2020 р. продовжувати розвиток усіх напрямів свого бізнесу, активно залучати нових клієнтів та досягти темпів зростання основних показників вище середньоринкового рівня. Так, АТ «КРЕДОБАНК» приділятиме пріоритетну увагу якості банківського сервісу, продовжуватиме удосконалення цифрових технологій обслуговування клієнтів та розвиток ІТ-систем, забезпечуючи реалізацію очікувань клієнтів та ефективний баланс між надійністю та зручністю.

Ключовим показником ефективності діяльності АТ «КРЕДОБАНК» для керівництва та акціонера банку є рівень віддачі на капітал (ROE), інвестований акціонером. За підсумками 2018 р. значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 25%, що та засвідчує високу ефективність діяльності. За показниками рентабельності активів і капіталу ефективність банку збільшилася, проте показники чистого спреду та чистої процентної маржі демонструють певне зниження економічної ефективності, тому АТ «КРЕДОБАНК» необхідно звернути на ці показники увагу.

Різноманітні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку часто не можуть бути застосовані зовнішніми користувачами інформації через обмеженість доступу до конфіденційних банківських даних.

Зважаючи, що міжнародна практика робить акцент на важливості оцінки насамперед ризиків у процесі фінансового моніторингу, а також на пріоритетність ризик-орієнтованого підходу, що визначена Державною службою фінансового моніторингу України та Національним банком України, вважаємо

за доцільне оцінювати дієвість фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» саме за показниками управління основними банківськими ризиками.

Належним чином організований фінансовий моніторинг у банку знижує ризикованість його роботи та сприяє підвищенню надійності, тоді як слабкі ланки в системі внутрішнього фінансового моніторингу банку обов'язково проявлятимуться через зростання схильності до ризиків банківської діяльності.

За динамікою схильності до кредитного ризику можна констатувати, що фінансовий моніторинг банку є досить дієвим, адже великі кредитні ризики взагалі відсутні, а максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента АТ «КРЕДОБАНК» щорічно знижувався за проаналізований період.

Аналізуючи динаміку загальної чистої позиції за всіма валютами, слід зазначити, що в 2016 р. вона мала досить значне від'ємне значення, в 2017 р. від'ємне значення чистої позиції щодо валютного ризику банку зменшилося, а вже в 2018 р. чиста позиція за всіма валютами була позитивною, що може опосередковано свідчити про підвищення результативності фінансового моніторингу.

Чистий розрив ліквідності був найменшим у 2016 р., у наступному 2017 р. відбулося його підвищення, втім у 2018 р. він знову зменшився, що вказує на дієвість вжитих фінансовим менеджментом банку заходів із відновлення ліквідності. До того ж, нормативи ліквідності, встановлені НБУ, також дотримувалися. Таким чином, ризик ліквідності перебуває під контролем банку, що також вказує на дієвість системи фінансового моніторингу.

Отже, за всіма проаналізованими ризиками в межах ризик-орієнтованого підходу до оцінки фінансового моніторингу банку, можна зазначити, що 2018 р. є найбільш ефективним щодо заходів з фінансового моніторингу, втім АТ «КРЕДОБАНК» необхідно заздалегідь готуватися до нових викликів і можливих фінансових зловживань з боку третіх осіб, вживаючи превентивних заходів з внутрішнього фінансового моніторингу та розвиваючи інструментарій його здійснення.

3 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «КРЕДОБАНК»

3.1 Проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»

Сучасні економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі вимагають значної уваги та ґрунтовного дослідження з позиції протидії фінансовому шахрайству та розвитку фінансового моніторингу. Зважаючи, що стабільність національної економіки, забезпечення її безпеки та ефективності залежить від сталості діяльності банківської системи, доцільно здійснювати системне регулювання та пруденційний нагляд за нею.

Для цього державою розробляються і впроваджуються механізми, що регламентують діяльність банків, а також норми, які встановлюють межі їхньої поведінки. Органи влади, фінансова і банківська системи прагнуть перекрити джерела накопичення доходів, одержаних злочинним шляхом, насамперед у сфері господарських відносин, запобігти відмиванню «брудних» грошей, тобто грошей здобутих злочинним шляхом. Повноцінна діяльність у даному напрямку неможлива без впровадження дієвої системи фінансового моніторингу, що полягає в здійсненні контролю за операціями, здійснюваними фізичними та юридичними особами через фінансових посередників – банки та небанківські фінансові установи [55].

Однак, шахрайство у фінансовій сфері існувало з періоду зародження банківської справи і є актуальним до сьогодні. Відтак, пильність операцій, моніторинг сумнівних трансакцій, зокрема в банках, актуалізує наукові та практичні проблеми, що вимагають глибокого дослідження та розв'язання. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, набули великої актуальності і перебувають у центрі суспільної уваги. Для ефективного запровадження системи фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» необхідна розробка та імплементація дієвого

законодавства з урахуванням міжнародних вимог.

Серед міжнародних документів, які передбачають запровадження системи фінансового моніторингу, необхідно виділити Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Ці рекомендації були розроблені в 1990 р. як ініціатива щодо боротьби з протиправним використанням фінансових систем особами, які відмивають гроші, одержані від реалізації наркотиків. У 1996 р. Рекомендації вперше були переглянуті з метою відображення типів відмивання грошей, які змінюються. Сорок Рекомендацій у редакції 1996 року (1124-2001-п) були схвалені більш як 130 країнами і є міжнародним стандартом у сфері боротьби з відмиванням грошей [25].

У жовтні 2001 р. FATF поширила свій мандат на питання фінансування тероризму і зробила важливий крок, підготувавши Вісім Спеціальних Рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Ці Рекомендації містять комплекс заходів, метою яких є протидія фінансуванню терористичних актів та терористичних організацій, і доповнюють Сорок Рекомендацій [2].

Сорок Рекомендацій та Вісім Спеціальних Рекомендацій FATF були визнані Міжнародним валютним фондом та Світовим банком як міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Зазначеними документами передбачено заходи, яких повинні вжити держави для недопущення та протидії відмиванню грошей, одержаних злочинним шляхом. Особливо підкреслюється роль фінансових установ у цьому процесі. При цьому обов'язок вживати відповідних заходів покладається не тільки на банки, але й на небанківські фінансові установи.

В законодавстві Європейського Союзу прийнята Директива Ради ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей. До кола суб'єктів, на яких покладаються обов'язки з фінансового моніторингу згідно з цією Директивою, відносяться, кредитні та фінансові установи, тобто АТ «КРЕДОБАНК» також підпадає під цю норму.

Установи та особи, на яких поширюється дія цієї Директиви, повинні

здійснювати ідентифікацію своїх клієнтів із метою додаткових доказів при вступі в ділові стосунки, особливо при відкритті поточних чи вкладних рахунків, чи при пропозиції послуг зберігання заощаджень. Не менш важливе значення при здійсненні фінансового моніторингу відіграють рекомендації Базельського комітету банківського нагляду.

Основою законодавчої бази України у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [48], Закон України «Про банки і банківську діяльність» [47] та ін.

Чинне законодавство в сфері фінансового моніторингу містить такі новації, спрямовані на розвиток цієї сфери:

- вдосконалено законодавчі аспекти, які впливають на якість розслідування злочинів з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- запроваджується національна оцінка ризиків системи фінансового моніторингу та вдосконалення ризик-орієнтовного підходу;
- визначено заходи щодо боротьби із фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;
- включено податкові злочини до числа предикатних (предикатний злочин означає будь-який злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в статті 6 «Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів»);
- внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України (щодо підслідності злочинів з легалізації);
- запроваджено фінансовий моніторинг щодо національних публічних діячів та посадових осіб інших країн та міжнародних організацій;
- знято порогові суми для здійснення фінансового моніторингу ріелторами та нотаріусами;

– виключено осіб, які здійснюють операції з готівковими коштами на суму понад 150 тис. грн, із числа суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок введення обов'язкового моніторингу таких операцій банківськими установами;

– вдосконалено процедуру зупинення фінансових операцій тощо [14].

Ці зміни підтримано в рамках антикорупційних ініціатив Уряду та підтверджує європейський вибір розвитку нашої держави та безумовне виконання Україною взятих на себе зобов'язань по імплементації Стандартів FATF.

Прийняття цих нововведень наблизило Україну на шабелі до покращення системи фінансового моніторингу до вимог міжнародних організацій. Однак, у правовому полі залишаються окремі проблеми, які потребують вирішення.

По-перше, це відсутність повноцінного зворотного зв'язку з правоохоронними та іншими державними органами, уповноваженим запобігати та протидіяти легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, насамперед із суб'єктами державного фінансового моніторингу.

По-друге, питання розкриття банківської таємниці. Відповідно до ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», інформація про діяльність і фінансовий стан клієнта, яка стала відомою банку під час його обслуговування, є банківською таємницею. Тож, під об'єкти банківської таємниці підпадають параметри банківських рахунків та операцій з ними. При цьому кожен із службовців банку підписує договір про дотримання банківської таємниці.

Однак, серед документів, які банк зобов'язаний надати на вимогу спеціально уповноважених органів значаться копії первинних документів, на підставі яких були проведені такі операції, відомості про їхніх учасників, а також інша інформація, у тому числі та, що становить банківську або комерційну таємницю [47].

При цьому кожному банку заборонено подавати інформацію про клієнтів інших банків, навіть якщо їхні імена зазначені в документах, угодах та операціях. Зважаючи на світовий досвід, зазначимо, що судова практика, враховує право

клієнта на захист інформації. Клієнту в кожному випадку запиту про його рахунки повинні повідомляти про будь-який запит і він має право звернутися до суду з вимогою скасувати запит, якщо він вважає його незаконним.

Нині існує група країн (Швейцарія, Австрія, Люксембург), де збереження банківської інформації розглядається як важливе завдання правового регулювання банківської діяльності, і отримати будь-які відомості з банку практично неможливо. У цих країнах надання банківської інформації передбачається тільки у випадках скоєння злочину та якщо існують докази причетності клієнта до злочину, а необґрунтоване передавання такої інформації тягне за собою застосування суворого кримінального покарання банківських службовців. В Австрії за порушення банківської таємниці будь-які особи можуть бути позбавлені волі до 1 року або на них накладається штраф у розмірі до 360 ставок середньоденного заробітку. У Швейцарії банківська таємниця охороняється як цивільними, так і нормами кримінального права.

Банк, який не вміє тримати секрети своїх клієнтів, може бути позбавлений ліцензії, а службовцям за розголошення такої інформації загрожує позбавлення волі на строк до 6 місяців, або штраф до 50 тис. швейцарських франків [66].

Відтак, на законодавчому рівні слід було б чітко вказати операції, інформація про які повинна бути розкрита банківськими установами. Нині інформацію про депозити, рахунки, транзакції клієнтів (в тому числі інформація, що містить банківську таємницю) банк може розкрити, для цього достатньо лише письмового запиту Держфінмоніторингу або ж прокуратури, СБУ, МВС, Антимонопольного комітету, податкових органів, виконавчої служби, що суперечить Закону «Про банки і банківську діяльність».

По-третє, необхідно було б зробити акцент на протидії притоку капіталу між легальною та нелегальною (тіньовою) економікою. А суб'єктів первинного фінансового моніторингу на законодавчому рівні зобов'язати представляти документи про джерела походження коштів.

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» передбачено проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу. Відповідно система фінансового моніторингу складається з двох рівнів – первинного та державного.

Суб'єктами державного фінансового моніторингу є:

– центральні органи виконавчої влади та Національний банк України. Саме НБУ здійснює державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму щодо банків, платіжних організацій та членів платіжних систем, що є банківськими установами.

– спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу – центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, а саме Державна служба фінансового моніторингу України. Відповідно до міжнародних стандартів Державна служба фінансового моніторингу України не є ні правоохоронним, ні контролюючим органом, а функціонує у взаємодії із фінансовим сектором та правоохоронними органами.

Банки та інші фінансові установи є суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Варто відзначити, що згідно статистичних даних Державної служби з фінансового моніторингу питома вага фінансових операцій у повідомленнях від банків складала 97,39% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції [22]. Можна стверджувати, що фінансовий моніторинг у банківській сфері є найбільш ефективним порівняно з іншими галузями. Тому, і в законодавчих актах, і в напряму нормативно-методологічного забезпечення необхідно приділяти більше уваги іншим суб'єктам (небанківським фінансовим установам) первинного фінансового моніторингу.

Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері має свою специфіку. Банківська сфера є доволі містким поняттям, яке включає в себе окремі комерційні банки, банківський сектор (сукупність комерційних банків) і банківську систему (центральный банк і сукупність комерційних банків). Відповідно до цього специфіка фінансового моніторингу в банківській сфері

полягає в тому, що він складається з кількох складових залежно від рівня використання, а саме: на державному рівні здійснюється моніторинг діяльності центрального банку; на рівні банківської системи – моніторинг фінансової стабільності в державі і фінансовий моніторинг банківського сектора національної економіки загалом, різних груп і окремих комерційних банків центральним банком, саморегульованими організаціями, рей-тинговими компаніями і незалежними експертами; на рівні окремого комерційного банку – внутрішній фінансовий моніторинг [10].

Така класифікація зумовлена тим, що розвиток банківської сфери зазвичай нерівномірний за різними ознаками, і тому необхідно враховувати існуючі особливості. Інформаційні потоки вищезазначених рівнів фінансового моніторингу є інформаційною базою для проведення фінансового моніторингу в банківській сфері країни загалом.

Розвиток системи фінансового моніторингу в банку сприятиме створенню істотних переваг для всіх учасників банківської діяльності. Так, перевагами для АТ «КРЕДОБАНК» є:

- можливість централізованого контролю за грошовими потоками структурних підрозділів, філій, дочірніх, афілійованих підприємств за рахунками;
- вдосконалення стратегії своєї діяльності та системи оцінки ризиків;
- стимулювання розвитку системи регулярного інформаційного взаємообміну між суб'єктами банківського і реального секторів економіки, розширення кола його учасників: підприємств і кредитних організацій;
- розвиток продуктового ряду та регіональної мережі.

Для НБУ розвиток фінансового моніторингу забезпечить: активізацію дослідження динаміки розвитку банківського сектора; підвищення якості аналізу інформації, необхідної для оцінки фінансової стійкості банківського сектора; сприяння виявленню і подальшому вирішенню проблем, що перешкоджають розвитку банківського сектора, стимулюванню взаємної довіри та підвищенню ефективності взаємодії банків і підприємств; попередження настання кризових

ситуацій в банківській сфері; забезпечення стабільного функціонування банківських установ [20].

Клієнти банку в свою чергу матимуть змогу:

- при виборі банківських послуг використовувати максимально повну інформацію про пропозиції (асортимент, тарифи, умови) банків;
- брати участь у системі інформаційного взаємообміну, тим самим інформуючи банківське співтовариство про свої потреби і переваги, сприяючи розвитку конкуренції на ринку банківських послуг і, відповідно, поліпшенню банківських послуг;
- ознайомитися з реальним фінансовим станом та перспективами функціонування банківської установи;
- підвищити рівень довіри і впевненості в стабільності банківського сектора.

Протидія легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, у банківському бізнесі – це необхідність. Ефективні дії підрозділу фінансової безпеки банку запобігають можливості використання його в схемах легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, можливість участі в яких загрожує банкам не лише втратою репутації, але й чималими штрафними санкціями [55].

Найбільш суперечливими та складними для практичної реалізації фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» є:

- 1) вимоги, пов'язані з процесом ідентифікації щодо визначення фінансового стану клієнта;
- 2) нормативно-методологічне забезпечення;
- 3) виявлення підозрілих операцій;
- 4) програмно-технічне забезпечення.

Ідентифікація клієнтів, особливо щодо періодичного оновлення отриманої інформації. Для оптимальної організації цього процесу доцільно грамотно скласти договори з клієнтами, максимально поклавши на них відповідальність за надання інформації, а також передбачити альтернативні способи інформаційної взаємодії з клієнтами. Крім того, необхідно врегулювати питання відмови в

обслуговуванні за неповної ідентифікації з використанням внутрішнього блокування списання з рахунку. При здійсненні ідентифікації клієнта необхідно запроваджувати ризик-орієнтований підхід. Експерти банківської справи визначають такі критерії ризикових транзакцій.

Ризик клієнта, якщо в транзакції згадується особа, місцем проживання (перебування або реєстрації) якої є: держава, в якій не застосовують або застосовують не в достатньому обсязі, рекомендації Групи FATF та інших міжнародних організацій, що здійснюють діяльність у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму; держава, віднесена Кабінетом Міністрів до офшорних зон; держава, що підтримує тероризм.

Ризик за типом клієнта, якщо: клієнт відмовляється надати інформацію на запит банку; щодо клієнта надходили запити про надання інформації від спеціально уповноваженого органу; компанія має засновників або керівників, вік яких не дозволяє повною мірою займатися активною підприємницькою діяльністю (надто молоді чи літні: молодші 20 років або старші 70); компанія має невеликий період існування (до одного року) або незначний статутний капітал, а проводить фінансові операції у значних сумах [38].

Важливим чинником для позитивної оцінки банку є якість нормативно-методологічного забезпечення з наряду, який має максимально відображати всі вимоги регуляторів щодо цього. Як показує практика, фрази «відповідно до чинних нормативних документів НБУ» не достатньо, тобто методологія банку повинна цитувати всі вимоги законодавства, а також максимально регулювати всі суперечливі питання (відповіді на які доцільно заздалегідь отримати від Нацбанку за запитом) і враховувати організаційну специфіку банку. Нормативно-методологічне забезпечення доцільно розробляти з урахуванням потреб банку, зважаючи на його структуру і спеціалізацію бізнес-напрямів. Відповідальний працівник великого системного банку може розробити 10 або навіть 20 документів з наряду, але на столі в простого операціоніста або кредитника має бути не більше 1 посібника, що доступно і докладно викладає його функції в загальній системі протидії легалізації.

Крім того, для економії витрат на навчання та відрядження можна відправляти на спеціалізовані семінари і тренінги лише працівників служби фінансового моніторингу, які можуть поділитися своїми знаннями через розробки навчальних програм та проведення дистанційного навчання/тестування персоналу інших підрозділів. А для вирішення термінових питань у поточному режимі допоможе спеціальна гаряча лінія або персональна сторінка служби фінансового моніторингу на корпоративному сайті.

Виявлення підозрілих операцій і повідомлення про них кому необхідно, зокрема зупинення операцій у передбачених законодавством випадках, це питання, всупереч більш високим штрафним санкціям, на другому місці після ідентифікації, оскільки щоденно додатково контролюється уповноваженим органом з фінансового моніторингу. Як правило, Нацбанк перевіряє цей блок з урахуванням даних статистичної звітності банку з фінансового моніторингу, а також отриманих даних від уповноваженого органу та за результатами перевірки інших банків [18].

Таким чином, до перевірки цього блоку потрібно готуватися постійно за поточної роботи, аналізуючи звітність з позиції НБУ, а також заздалегідь врегулювати всі суперечливі питання інформаційної взаємодії з уповноваженим органом. Існуюча система протидії легалізації є недосконалою з позиції існування єдиного органу фінансового нагляду, який визначає законність операцій, що підпали під фінансовий моніторинг. Відсутність єдиної, доступної методології моніторингу фінансових операцій є однією з головних причин існування значної кількості операцій з ознаками сумнівності. Також, зважаючи на вищезгаданий ризик-орієнтований підхід, варто враховувати ризик операції АТ «КРЕДОБАНК», у разі якщо:

- операції компанії з готівкою становлять понад 75% усіх операцій;
- компанія проводить операції з векселями;
- у компанії одноосібний установчий і керівний склад;
- компанія має структуру, яка ускладнює процес ідентифікації справжнього власника чи вигодоодержувача.

Також варто зазначити, що нині є неопрацьованою система індикаторів виявлення сумнівних операцій. Лише зазначено граничну суму операції, яка має підпадати під фінансовий моніторинг, для внутрішнього моніторингу зазначено, що операції повинні мати ознаки сумнівності при наявності «вмотивованої підозри». Отже чіткі критерії віднесення операцій до внутрішнього моніторингу фактично є відсутніми.

Це, у свою чергу має безпосереднє відношення до механізму національної системи протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом. Законодавством чітко окреслено лише ознаки сумнівності операцій, проте чітко не зазначено показники, критерії чи індикатори чіткого віднесення таких операцій для моніторингу. Вченими запропоновано використовувати систему індикаторів для суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Зазначена система індикаторів надасть не тільки впевненість у віднесенні кожної конкретної операції до системи моніторингу але і дозволить полегшити роботу спеціалізованого органу фінансового контролю, скоротить терміни розгляду операції, а також створить можливості для попередньої автоматизованої обробки операцій на предмет фінансового моніторингу [12].

Запропонованими індикаторами можуть бути наступні співвідношення:

- сума операції до щоденної суми виручки від реалізації;
- частка суми операції в річному доході від реалізації;
- сума місячного прибутку до суми операції; – сума операції до щоденного (щомісячного) грошового обороту;
- сума операції до собівартості виготовленої продукції за місяць.

Зазначені співвідношення не є комерційною або банківською таємницею і можуть бути використані суб'єктами первинного фінансового моніторингу без обмежень.

Програмно-технічне забезпечення перевіряється не стільки на предмет його відповідності потребам банку, скільки на предмет відсутності в банку можливості порушити або обійти законодавство. Тому небажано, щоб квитанції і дані реєстру за надісланими операціями коригувались вручну, автоматизовані

процеси автоматизовані лише формально, а клієнти самі проставляли коди фінансового моніторингу в системі «Клієнт-Банк».

Вивчення проблеми фінансового моніторингу в банківській сфері дало змогу теоретично обґрунтувати та розробити певні пропозиції, спрямовані на вирішення ряду суперечливих та складних проблем АТ «КРЕДОБАНК» і банківської системи в цілому.

Правове регулювання фінансового моніторингу, в даному напрямку необхідно доопрацювати нормативно-правові акти з приводу більш чіткого окреслення банківських операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; розкриття банківської таємниці; подання інформації про джерела надходження коштів; більш жорсткого контролю за діяльністю небанківських установ.

Організація фінансового моніторингу – з огляду на те, що банківські установи є основними суб'єктами фінансового моніторингу необхідно вдосконалити: схему ідентифікації клієнта, враховуючи ризик-орієнтований підхід; нормативно-методологічне забезпечення в напрямку розроблення не більше одного посібника, що доступно і докладно викладає функції працівника в загальній системі протидії легалізації і відмивання грошей; виявлення підозрілих операцій.

У табл. 3.1 охарактеризовані основні проблеми та окреслені відповідні перспективи їх вирішення для розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

Таблиця 3.1 – Основні проблеми та перспективи розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»

Проблеми, що перешкоджають розвитку фінансового моніторингу	Перспективні напрями вирішення проблем розвитку фінансового моніторингу в банку
Проблеми належної ідентифікації та визначення фінансового стану клієнтів банку	Запровадження сучасних методичних підходів до оцінки клієнтів, автоматизація процесів у зв'язку з розвитком дистанційного банківського обслуговування
Недосконалість нормативно-методологічного забезпечення фінансового моніторингу в банку	Вдосконалення Політики протидії відмиванню кримінальних доходів, фінансуванню тероризму та зброї масового знищення ПАТ «КРЕДОБАНК», осучаснення Кодексу корпоративної етики відповідно

	до міжнародних і національних вимог із фінансового моніторингу
Проблеми із програмно-технічним забезпеченням і необхідність протидії хакерським атакам	Банк на постійній основі має вдосконалювати підходи до захисту своїх програмних продуктів, які використовуються в процесі фінансового моніторингу та застосовувати надійні способи захисту від хакерських атак для захисту конфіденційної інформації та банківської таємниці від шахраїв
Проблеми недостатньої відповідності професійних якостей і кваліфікації персоналу вимогам ефективного фінансового моніторингу	Проведення постійного навчання персоналу та підвищення його кваліфікації в структурі банку, стажування в материнській зарубіжній компанії та проходження тренінгів в НБУ та Державній службі фінансового моніторингу України
Вплив банківських ризиків на ефективність системи фінансового моніторингу в банку	Розвиток ризик орієнтованого підходу до здійснення всіх процедур, пов'язаних із внутрішнім фінансовим моніторингом у банку

Важливим є забезпечення тісної співпраці банківських установ з НБУ, державною службою фінансового моніторингу щодо роз'яснення трактувань чинного законодавства, так і розробки базових шаблонів документів з фінансового моніторингу з набором обов'язкових параметрів, і автоматизації процесів практичного здійснення протидії легалізації доходів для банків, і спрощення системи кодування операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Крім того, необхідно налагодити систему інформування і тісної співпраці банківських установ із правоохоронними органами.

Попри існування ряду недоліків у системі протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, існує ряд позитивних моментів від такої діяльності для банків, зокрема, підвищення якості банківського сервісу і рівня довіри клієнтів до банків. Ці пропозиції будуть слухними в напрямку вдосконалення системи фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК».

3.2 Впровадження ризик орієнтованого підходу до організації фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК»

Ризики є невід'ємною складовою фінансової діяльності, тому в

банківському секторі накопичено велику кількість знань щодо визначення, вимірювання, контролювання банківських ризиків та здійснення їх моніторингу. Таким чином, постає питання щодо адекватного вибору інструментарію для оцінки та подальшого управління таким специфічним видом банківського ризику, як ризик використання банків для легалізації кримінальних доходів чи фінансування тероризму через АТ «КРЕДОБАНК».

Необхідним завданням на сьогодні є вдосконалення процесу управління ризиком легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, особливо в сучасних умовах соціально-економічного розвитку країни, що дозволить підвищити якість фінансового моніторингу в державі в цілому і знизити ризик залучення банків до процесу «відмивання» коштів, отриманих злочинним шляхом.

Ризик легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму – наявний або потенційний ризик застосування до банку юридичних або регуляторних санкцій, отримання банком фінансових збитків або шкоди для репутації банку внаслідок його використання клієнтами або іншими зацікавленими особами з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування терористичної діяльності [37].

Рекомендації FATF визначають необхідність використання ризик-орієнтованого підходу в роботі фінансових установ. На сьогодні методики до оцінки ризиків легалізації доходів мають несистематизований характер, оскільки коригуються безпосередньо до окремої групи фінансових установ. Виділення повідомлень про підозрілі операції в такому разі базується на ризик-орієнтованому підході та передбачає виділення трьох рівнів ризиків, що формують відповідно три рівні ділової репутації ініціаторів та учасників фінансових операцій: бездоганної, оціночної (ризикової), сумнівної [11].

Для бездоганної ділової репутації фінансовий моніторинг не має проводитися ні на рівні обов'язкового, ні на рівні внутрішнього фінансового моніторингу. Оціночна або ризикова ділова репутація характерна для ініціаторів чи учасників фінансових операцій, щодо яких виникла мотивована підозра їх

участі у процесі легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванні тероризму. Сумнівна ділова репутація характерна для осіб, участь яких у схемах легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванні тероризму доведена у судовому порядку чи щодо яких проводяться активні слідчі дії з боку правоохоронних органів.

Важливими характеристиками ділової репутації ініціаторів фінансових операцій є рівень репутації їх засновників, інсайдерів, основних контрагентів та обслуговуючих фінансових установ, наявність та періодичність зв'язків з офшорними зонами, а також інформація щодо порушень ініціатором фінансової та платіжної дисципліни з різних джерел, що надає можливість повністю оцінити наявність потенційних ризиків використання ініціатора фінансових операцій у процесі легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Фінансовому моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» мають підлягати операції з оціночним і високим рівнем ризику використання коштів у процесі легалізації доходів.

Оцінка ризику є основою управління ризиками і, перш за все, базується на знанні принципів управління і прийняття рішень, теорії ігор і кібернетики, економіки, статистичного моделювання тощо. Що досконалішими є методи дослідження та кількісної оцінки ризику, то меншим стає чинник невизначеності, а отже, підвищується прозорість та ефективність діяльності банківського сектору. В основі прийняття управлінських рішень мають лежати результати аналізу ризику, що містять оцінку всієї сукупності ідентифікованих ризиків, оцінку й аналіз витрат та проведення робіт щодо реалізації прийнятого рішення, оцінку й аналіз понесених у результаті втрат. Розглянемо основні методи кількісної оцінки ступеня ризику на основі застосування апарата теорії ймовірності та наявної статистичної звітності банків [26].

Статистичні методи оцінки рівня ризику використовуються для обчислення очікуваної тривалості окремої операції або певного проекту. Вони застосовуються тоді, коли при проведенні кількісного аналізу банк має у своєму розпорядженні значний обсяг аналітико-статистичної інформації. Суть цього методу полягає в тому, що для розрахунку ймовірності виникнення збитків

аналізуються всі статистичні дані, які стосуються результативності здійснення банком певних операцій.

Одним із наслідків розвитку загального статистичного аналізу є розробка рейтингового методу оцінювання ризику, що трактується як система оцінних коефіцієнтів певних напрямів діяльності кількох об'єктів ризику (або одного об'єкта у динаміці за декілька періодів часу) з подальшим визначенням рангу (місця, рейтингу) кожного об'єкта оцінювання стосовно рівня ризику. Однією з переваг даного методу є можливість визначення такого набору показників, які відповідають поставленій меті. Недоліком рейтингового методу оцінки ступеня ризику є необхідність постійної актуалізації.

Метод аналізу доцільності витрат ґрунтується на тому, що в процесі банківської діяльності витрати з кожного конкретного напрямку, а також з окремих елементів мають неоднаковий ступінь ризику. Визначення ступеня ризику шляхом аналізу доцільності витрат орієнтоване на ідентифікацію потенційних зон ризику. Разом усі види ризиків формують зону загальних збитків, які діляться на групи відповідно до ступеня стійкості щодо ринкових коливань. Раціональність такого підходу полягає в тому, що він дає можливість виявити «вузькі» місця в діяльності банку з погляду ризикованості, а потім розробити шляхи їх ліквідації.

Метод визначення ступеня ризику шляхом експертних оцінок має більш суб'єктивний характер, порівняно з іншими методами. Ця суб'єктивність є наслідком того, що група експертів, що займається аналізом ризику, висловлює власні суб'єктивні судження як про минулу ситуацію, так і про перспективи її розвитку. Він має суттєву перевагу над іншими методами, оскільки експертна оцінка може використовуватися в умовах дефіциту і навіть браку інформації.

Найбільш поширеним методом експертних оцінок є метод «Дельфі», який передбачає створення умов, що забезпечують найбільш продуктивну роботу експертів. Це досягається анонімністю процедури, з одного боку, і можливістю поповнити інформацію про предмет експертизи з другого. Одним із позитивних моментів застосування методу «Дельфі» є наявність зворотного зв'язку, що дає

можливість експертам коригувати свої судження з урахуванням проміжних усереднених оцінок [67].

Також різновидом експертного методу аналізу є побудова сценаріїв і прогнозні графи. Основне призначення сценаріїв – визначення генеральної мети розвитку об'єкта прогнозування, виявлення основних чинників розвитку і формулювання критеріїв для оцінки верхніх рівнів «дерева цілей».

Комбінацією статистичного оцінювання та принципів експертного аналізу є аналітичний метод оцінювання ступеня ризиків, сутність якого полягає у визначенні системи статистичних оцінок на основі попереднього експертного відбору ключових параметрів із подальшим аналізом впливу факторів ризику на них.

Основними перевагами даного методу є об'єднання факторного аналізу параметрів, які впливають на ризик, і виявлення можливих способів зниження його ступеня.

Аналіз чутливості дає можливість фахівцям з проектного аналізу враховувати ризик і невизначеність проекту, що кредитується. Якщо проект виявиться чутливим до зміни обсягу виробництва продукції, то варто більше уваги приділити програмі навчання персоналу і менеджменту, а також іншим заходам для підвищення обсягів виробництва.

При визначенні рівня ризику нормативним методом формується система фінансових показників оцінки ступеня банківських ризиків, фактичні значення яких порівнюються з нормативними значеннями, і за ступенем відхилення фактичних значень від нормативних роблять висновки стосовно величини ризику. Цей метод відносної оцінки ризику є досить зручним завдяки нескладності розрахунків й успішно застосовується сьогодні в багатьох сферах. Хоча даний метод є досить простим та оперативним, одним з головних його недоліків є відсутність врахування важливості окремих факторів ризику.

Метод використання аналогів полягає в тому, що під час аналізу рівня ризику певного напрямку діяльності доцільно використовувати дані про розвиток таких самих аналогічних напрямів у минулому. Недолік даного методу полягає

у відсутності врахування діалектичної залежності напрямів діяльності у сфері банківського бізнесу.

Одним із перспективних методів оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму є байєсівський аналіз. Він базується на використанні теореми Байєса, що полягає в розрахунку ймовірності справедливості гіпотези в умовах, коли на основі спостережень відома лише деяка частина інформації про подію. Іншими словами, за теоремою Байєса можна більш точно перерахувати ймовірність, беручи до уваги як вже відому інформацію, так і дані нових спостережень.

При байєсівському підході робиться спроба прослідкувати за тим, як апіорні очікування деякого явища можуть уточнюватися та як дані, що спостерігаються, можуть бути інтегровані з такими апіорними передбаченнями для досягнення удосконалених апостеріорних очікувань [9].

Слід також зауважити, що управляти ризиком означає мати можливість знизити його до визначеного, допустимого для даного суб'єкта рівня. Вивчення питання допустимого рівня ризику призвело до розробки концепції прийняттого ризику. Визначення прийняттого значення рівня ризику – пріоритет керівництва організації. Межа між прийнятним і неприйнятним для суб'єкта рівнем ризику в різні періоди діяльності і в різних галузях – різна [46].

Надзвичайно важливим є не лише дослідження з боку державних органів процесів легалізації доходів за рахунок існуючих схем і підходів, але й попередження та ліквідація спроб даного негативного процесу. Тому доцільно запропонувати такі пропозиції щодо посилення відстеження й виявлення відповідних нелегальних схем і підходів АТ «КРЕДОБАНК»:

- посилена перевірка внутрішніх документів за базами даних державних органів країни;
- форсоване використання комерційних баз даних;
- постійні запити до підрозділів фінансової розвідки інших країн;
- додаткова увага до невідповідності обсягу операцій і доходів учасників;

- недопущення і виявлення нелогічних, не вигідних операцій;
- відстеження наявності компрометуючої інформації;
- підвищення кваліфікаційного рівня банківського персоналу.

Процес управління ризиком під час здійснення фінансового моніторингу можна поділити на три основні етапи, які, в свою чергу, поділяються на окремі складові: визнання фінансовою установою існування ризику, застосування оцінки ризиків, розробка стратегій для управління та зменшення ідентифікованих ризиків.

Згідно з Положенням «Про здійснення банками фінансового моніторингу» [51], система управління ризиками легалізації кримінальних доходів містить: розроблення та впровадження Програми оцінки ризиків; здійснення оцінки ризиків; моніторинг ризиків клієнтів; аналіз ризику використання послуг банку для легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму; контроль за ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму; навчання працівників щодо реалізації Програми оцінки ризиків.

Система управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму має відповідати організаційній структурі АТ «КРЕДОБАНК», специфіці, обсягам та структурі клієнтської бази банку. Тобто, маєтись на увазі, що виявлення можливих ризиків «відмивання» грошей має здійснюватися з урахуванням особливостей того чи іншого банку. Тому, на рівні кожного банку-юридичної особи має розроблятися стратегія і тактика конкретних дій по боротьбі з «відмиванням» кримінальних доходів.

Розробка та реалізація стратегії боротьби з «відмиванням» доходів банку враховує чотири етапи:

- 1) вибір методу, визначення критеріїв та умов оцінки ризику «відмивання»;
- 2) структурування та групування угод банку за різними напрямками (країна, клієнт, послуга);
- 3) визначення небезпечних ситуацій та безпосередньо оцінка ризику «відмивання»;
- 4) постійна перевірка системи оцінки ризику «відмивання» на її повноту,

достатність та ефективність.

Комплаєнс формує основу контролю будь-якої фінансової установи, що функціонує за тими чи іншими правилами і є обов'язковою складовою системи управління АТ «КРЕДОБАНК», зокрема, щодо попередження ризиків фінансового моніторингу.

Сутність комплаєнс-контролю втілюється в його основних функціях: аналітичній, інформаційній, попереджувальній, забезпечення та ін. Він є новим механізмом фінансового контролю за фінансовими послугами, що є предметом контролю системи фінансового моніторингу.

Впровадження комплаєнсу передбачає обов'язкову відповідальність комплаєнс-менеджера перед керівництвом і співробітниками за ідентифікацію й управління комплаєнс-ризиками, до яких належить контроль за можливими спробами відмивання коштів і фінансування тероризму. За проведеними дослідженнями виявлено, що досконалих інструктивних положень щодо регламентації управління комплаєнс-ризиками в законодавстві України не розроблено, тому фінансовими установами самостійно впроваджуються системи управління даними ризиками. Однак слід зазначити, що саме мінімізація є метою управління ними, а не оптимізація, тому що вони характеризуються негативним впливом на діяльність АТ «КРЕДОБАНК».

Комплаєнс-ризикі мають прямий зв'язок із правильністю організації здійснення внутрішніх бізнес-процесів, зокрема, щодо протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, що є додатково одним із предметів інспектування в межах системи управління операційним ризиком.

Під час здійснення операцій на ринках фінансових послуг фінансова установа встановлює ділові відносини з клієнтами на домінантах розкриття потрібної інформації, реалізації завдань клієнта в його справах. Фахівці фінансових установ, зокрема банків, під час проведення операцій клієнта до початку їх виконання зобов'язані проінформувати його про потенційну загрозу виникнення будь-якого, пов'язаного з договором, ризику.

Під час проведення операцій на ринках фінансових послуг банк застосовує заходи із запобігання легалізації грошових коштів, іншого майна, одержаних злочинним шляхом. Фахівці АТ «КРЕДОБАНК» повинні повідомляти комплаєнс-контролеру про відхилення від уніфікованої практики споживання фінансових послуг, зокрема: про незвично ускладнені процеси розрахунків та інвестицій, що відходять від стереотипної практики проведення операцій. Фінансовим установам (банкам) рекомендується звертати особливу увагу на своєчасне інформування комплаєнс-контролером про такі операції, що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

В АТ «КРЕДОБАНК» впроваджено систему управління ризиком комплаєнс. Під ризиком комплаєнс мають на увазі ризик виникнення санкцій, можливу появу фінансових збитків, або втрати іміджу чи довіри до банку чи його партнерів, або пов'язаних осіб, невиконання чинного законодавства, внутрішніх прийнятих стандартів та етичних правил [56].

Головні ризики фінансової установи, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей, полягають у такому: встановленні ділових відносин з особою, причетною до легалізації злочинних доходів, присутності службовців, які свідомо підтримують канали відмивання доходів; наданні фінансових послуг, пов'язаних із відмиванням грошей; невиконанні (неповному виконанні) обов'язків із протидії відмиванню доходів, визначених законодавчо.

Основні обов'язки фінансової установи, як суб'єкта первинного фінансового моніторингу, визначено нормативними актами, в яких сформульовано вимоги до призначення відповідального співробітника за проведення фінансового моніторингу; затверджено умови до внутрішніх правил і програм фінансового моніторингу; передбачено порядок проведення ідентифікації клієнтів і ведення реєстру фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; порядок обов'язкового сповіщення Держфінмоніторингу України про певні фінансові операції.

Ризик суб'єкта первинного фінансового моніторингу з невиконання

нормативних вимог щодо організації системи фінансового моніторингу має кримінальну відповідальність із фінансовими санкціями і може привести до припинення діяльності фінансової установи, тому має бути мінімізований.

Система комплаєнс-контролю ризиків потребує розвитку і має бути адаптована до вимог сучасної міжнародної практики. Впровадження й ефективне здійснення комплаєнс-контролю ризиків сприятиме позитивній діловій репутації, мінімізації витрат та збереженню активів банку через систему фінансового моніторингу, який ґрунтується на зарубіжному досвіді.

Банки, які мають розроблені та впроваджені системи ризик-менеджменту, містять ризик-комплаєнс у перелік ризиків, застосовуючи інноваційні методи контролю ризику з обробкою великих масивів інформації за системою комплаєнс-контролю, що забезпечить стабільну роботу фінансової установи.

Вдосконалений механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку складається з трьох послідовних етапів: виявлення, оцінка та мінімізація (рис. 3.1).

Фінансовий контроль транзакцій клієнта є основою для виконання принципу «Знай операції свого клієнта». Всі види проведення ідентифікації забезпечують відповідний комплекс політик, дотримуватися яких має банк: «Знай свого клієнта», «Знай клієнтів свого клієнта», «Знай своїх співробітників», «Знай своїх бізнес-партнерів». В основу формування політики ідентифікації клієнтів покладено міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії «відмиванню» доходів, одержаних злочинним шляхом, що пізніше було імплементовано в законодавчу базу України та практику банківської діяльності. Процедура ідентифікації клієнта базується на програмі ідентифікації клієнтів банку, яка призначена для визначення вимог та встановлення процедури ідентифікації юридичних осіб, фізичних осіб та осіб-підприємців, які вступають з банком у договірні відносини чи відкривають у банку рахунки.

Логічна схема аналітичної роботи системи внутрішнього фінансового моніторингу із реалізацією політики ідентифікації клієнта передбачає формування та управління системою з урахуванням ступенів ризику та

поновлювальної інформації щодо клієнтів, контрагентів, засновників тощо.

Рис. 3.1 – Механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу АТ «КРЕДОБАНК»

АТ «КРЕДОБАНК» виконує вимоги законодавства України у сфері фінансового моніторингу, спрямовані на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти,

перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [53].

Банк є складовою частиною загальнодержавної системи фінансового моніторингу, яка складається з суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу та здійснює відповідні заходи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що включають проведення первинного фінансового моніторингу.

Банк має побудовану внутрішньобанківську систему запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму за належну організацію якої несе відповідальність керівник банку.

В складі вищого керівництва АТ «КРЕДОБАНК», визначена особа, яка очолює систему внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу, кандидатура якої погоджується на посаду Відповідального працівника за фінансовий моніторинг Національним банком України.

Відповідальний працівник за фінансовий моніторинг банку володіє достатніми фінансовими, людськими та технічними ресурсами для забезпечення ефективного функціонування внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу.

Всі працівники Банку безпосередньо (у межах своїх компетенцій) залучені до процесу здійснення банком діяльності з питань запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму.

В АТ «КРЕДОБАНК» на вимогу законодавства України у сфері фінансового моніторингу, а також з урахуванням міжнародних стандартів (рекомендації FATF, директиви ЄС, заява про наміри Егмонтської групи, принципи Вольфсберзької групи, документи Базельського комітету, санкційна програма OF AC та ін.) розроблено та затверджено внутрішні документи з питань фінансового моніторингу.

Банк реалізовує на підставі діючого законодавства України та затверджених внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу такі

кроки:

- ідентифікує, верифікує, вивчає та проводить уточнення інформації щодо своїх клієнтів;

- встановлює факт належності клієнта до національного або іноземного публічного діяча, близької або пов'язаної з ним особи, отримує дозвіл керівництва Банку на встановлення ділових відносин/обслуговування таких клієнтів та проводить постійний моніторинг ділових відносин і фінансових операцій таких клієнтів;

- з'ясовує джерела походження коштів та забезпечує встановлення достатності/недостатності реальних фінансових можливостей клієнта проводити (ініціювати) фінансові операції на відповідні суми;

- проводить поглиблену перевірку окремих категорій клієнтів;

- перевіряє учасників фінансових операцій на предмет належності їх до осіб чи організацій пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано внутрішні або міжнародні санкції;

- з'ясовує характер діяльності клієнтів, їх форму власності, структуру управління та встановлює реальних кінцевих бенефіціарних власників клієнтів;

- оцінює, присвоює та здійснює подальшу переоцінку рівня ризику своїх клієнтів відповідно до затверджених критеріїв;

- аналізує, виявляє фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу;

- має право/обов'язок зупинити здійснення фінансової/фінансових операції/операцій, у випадках передбачених законодавством у сфері фінансового моніторингу;

- має право/обов'язок відмовитися від встановлення та/або підтримання ділових відносин (у тому числі шляхом розірвання ділових відносин) або проведення фінансової операції у випадках передбачених законодавством у сфері фінансового моніторингу;

- на постійній основі оновлює Програми і Правила з питань фінансового моніторингу;

– проводить ознайомлення, навчання, підвищення кваліфікації працівників з вимогами у сфері фінансового моніторингу;

– здійснює інформаційний обмін з Державною службою фінансового моніторингу, Національним банком України, правоохоронними органами, іншими суб'єктами фінансового моніторингу.

Отже, АТ «КРЕДОБАНК» використовує ризик-орієнтований підхід з метою управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму та вжиття ним відповідних заходів для забезпечення ефективної мінімізації таких ризиків залежно від їх рівня. З цією метою банк оцінює та управляє ризиком за типом клієнта, географічним ризиком та ризиком послуги.

Банк не встановлює ділові відносини та не здійснює фінансові операції з клієнтами які: не надають всіх необхідних документів для ідентифікації та/або вивчення; не мають прозорої структури власності чи не повністю відкривають кінцевих бенефіціарних власників (номінальні власники); надають для ідентифікації/верифікації нечинні, недіючі документи та документи, що мають ознаки підроблених; пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції; якщо клієнт не може підтвердити джерела походження коштів; якщо діяльність клієнта є заплутаною, незрозумілою для банку, не має економічного сенсу та носить ризиковий характер; якщо банк володіє негативною інформацією про клієнта, що може зашкодити діловій репутації банку.

Банк не співпрацює з компаніями-оболонками. Банк не встановлює/підтримує ділові відносини з особами та не здійснює фінансові операції, в тому числі посередницькі операції у разі, якщо хоча б одна із сторін – учасників фінансової операції має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі або має рахунок, відкритий у фінансовій установі, зареєстрованій у державі, що є в списку територій або країн, які: підтримують тероризм; ведуть воєнні дії; не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, що здійснюють діяльність у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним

шляхом, або фінансуванням тероризму, є самопроголошеними; не визнаються Україною [40].

Отже, «відмивання» коштів є загрозовим явищем у банківській діяльності, що генерує негативні наслідки та породжує низку ризикових позицій АТ «КРЕДОБАНК». Тому, управління ризиками є одним із головних напрямів банківського менеджменту. Але, на наш погляд, будь-які заходи з попередження «відмивання» грошей будуть малоефективними до тих пір, поки в країні не буде запроваджено контроль над видатками осіб, особливо державних чиновників, що наділені широкими владними повноваженнями, а також доки основні розрахунки всередині країни будуть проходити в готівковій формі.

Для вирішення проблеми формування ефективної системи фінансового моніторингу в банку та управління ризиками концептуальною є зміна філософії роботи на ринку банківських послуг у контексті ризик-орієнтованих підходів, а саме парадигма управління процесами – менеджмент на основі оцінки ризиків АТ «КРЕДОБАНК».

Висновки до розділу 3

Розвиток системи фінансового моніторингу в банку сприятиме створенню істотних переваг для всіх учасників банківської діяльності. Так, перевагами для АТ «КРЕДОБАНК» є: можливість централізованого контролю за грошовими потоками структурних підрозділів, філій, дочірніх, афілійованих підприємств за рахунками; вдосконалення стратегії своєї діяльності та системи оцінки ризиків; стимулювання розвитку системи регулярного інформаційного взаємообміну між суб'єктами банківського і реального секторів економіки, розширення кола його учасників: підприємств і кредитних організацій; розвиток продуктового ряду та регіональної мережі.

В процесі дослідження були виявлені основні проблеми, що перешкоджають розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», а

саме: проблеми належної ідентифікації та визначення фінансового стану клієнтів банку; недосконалість нормативно-методологічного забезпечення фінансового моніторингу в банку; проблеми із програмно-технічним забезпеченням і необхідність протидії хакерським атакам; проблеми недостатньої відповідності професійних якостей і кваліфікації персоналу вимогам ефективного фінансового моніторингу; вплив банківських ризиків на ефективність системи фінансового моніторингу в банку.

Визначені проблеми зумовили напрями, за якими були обґрунтовані відповідні перспективні заходи з розвитку внутрішнього фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», чільне місце серед яких посідає ризик-орієнтований підхід до управління.

В кваліфікаційній роботі було вдосконалено механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку, що складається з трьох послідовних етапів: виявлення банківських ризиків у процесі внутрішнього фінансового моніторингу, оцінка цих ризиків і мінімізація їх негативного впливу на результати роботи банку.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної фінансової системи спостерігається недостатність дієвих механізмів, покликаних забезпечити підвищення рівня ефективності контролю за фінансовими операціями, що підпадають під дію як обов'язкового, так і внутрішнього фінансового моніторингу в банку.

В результаті компаративного аналізу існуючих підходів набуло подальшого розвитку визначення сутності фінансового моніторингу в банку, що передбачає комплексну систему ризик-орієнтованих заходів, спрямованих на антилегалізаційні дії, комплаєнс-контроль і формування аналітичної бази даних, які в сукупності ефективно протидіють незаконним фінансовим операціям у банку.

Основні етапи та порядок здійснення ключових процедур щодо проведення внутрішнього фінансового моніторингу в банках України передбачають: ідентифікацію клієнта співробітником банку, який здійснює банківську операцію; перевірку співробітником банку, що відповідальний за фінансовий моніторинг, усіх проведених фінансових операцій; формування нормативної звітності у визначений термін співробітниками головного офісу банку; відправлення нормативної звітності в електронному вигляді до уповноваженого органу фінансового моніторингу.

Сучасні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку мають бути ризик-орієнтованими, що відповідає міжнародним вимогам і дає змогу убезпечити банк, а також його клієнтів від можливих незаконних дій фінансових шахраїв.

Метою АТ «КРЕДОБАНК» є місце в ТОП-7 банків у роздрібному кредитуванні, забезпечення цільового рівня віддачі на капітал та підтримка темпів зростання, які вдвічі вищі за середні у банківському секторі. Банк розраховує на довгострокову співпрацю та взаємну лояльність у відносинах із

клієнтами та працівниками.

АТ «КРЕДОБАНК» планує в 2020 р. продовжувати розвиток усіх напрямів свого бізнесу, активно залучати нових клієнтів та досягти темпів зростання основних показників вище середньоринкового рівня. Так, АТ «КРЕДОБАНК» приділятиме пріоритетну увагу якості банківського сервісу, продовжуватиме удосконалення цифрових технологій обслуговування клієнтів та розвиток ІТ-систем, забезпечуючи реалізацію очікувань клієнтів та ефективний баланс між надійністю та зручністю.

Ключовим показником ефективності діяльності АТ «КРЕДОБАНК» для керівництва та акціонера банку є рівень віддачі на капітал (ROE), інвестований акціонером. За підсумками 2018 р. значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 25%, що та засвідчує високу ефективність діяльності. За показниками рентабельності активів і капіталу ефективність банку збільшилася, проте показники чистого спреду та чистої процентної маржі демонструють певне зниження економічної ефективності, тому АТ «КРЕДОБАНК» необхідно звернути на ці показники увагу.

Різноманітні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку часто не можуть бути застосовані зовнішніми користувачами інформації через обмеженість доступу до конфіденційних банківських даних.

Зважаючи, що міжнародна практика робить акцент на важливості оцінки насамперед ризиків у процесі фінансового моніторингу, а також на пріоритетність ризик-орієнтованого підходу, що визначена Державною службою фінансового моніторингу України та Національним банком України, вважаємо за доцільне оцінювати дієвість фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» саме за показниками управління основними банківськими ризиками.

Належним чином організований фінансовий моніторинг у банку знижує ризикованість його роботи та сприяє підвищенню надійності, тоді як слабкі ланки в системі внутрішнього фінансового моніторингу банку обов'язково проявлятимуться через зростання схильності до ризиків банківської діяльності.

За динамікою схильності до кредитного ризику можна констатувати, що

фінансовий моніторинг банку є досить дієвим, адже великі кредитні ризики взагалі відсутні, а максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента АТ «КРЕДОБАНК» щорічно знижувався за проаналізований період.

Аналізуючи динаміку загальної чистої позиції за всіма валютами, слід зазначити, що в 2016 р. вона мала досить значне від'ємне значення, в 2017 р. від'ємне значення чистої позиції щодо валютного ризику банку зменшилося, а вже в 2018 р. чиста позиція за всіма валютами була позитивною, що може опосередковано свідчити про підвищення результативності фінансового моніторингу.

Чистий розрив ліквідності був найменшим у 2016 р., у наступному 2017 р. відбулося його підвищення, втім у 2018 р. він знову зменшився, що вказує на дієвість вжитих фінансовим менеджментом банку заходів із відновлення ліквідності. До того ж, нормативи ліквідності, встановлені НБУ, також дотримувалися. Таким чином, ризик ліквідності перебуває під контролем банку, що також вказує на дієвість системи фінансового моніторингу.

Отже, за всіма проаналізованими ризиками в межах ризик-орієнтованого підходу до оцінки фінансового моніторингу банку, можна зазначити, що 2018 р. є найбільш ефективним щодо заходів з фінансового моніторингу, втім АТ «КРЕДОБАНК» необхідно заздалегідь готуватися до нових викликів і можливих фінансових зловживань з боку третіх осіб, вживаючи превентивних заходів з внутрішнього фінансового моніторингу та розвиваючи інструментарій його здійснення.

Розвиток системи фінансового моніторингу в банку сприятиме створенню істотних переваг для всіх учасників банківської діяльності. Так, перевагами для АТ «КРЕДОБАНК» є: можливість централізованого контролю за грошовими потоками структурних підрозділів, філій, дочірніх, афілійованих підприємств за рахунками; вдосконалення стратегії своєї діяльності та системи оцінки ризиків; стимулювання розвитку системи регулярного інформаційного взаємообміну між суб'єктами банківського і реального секторів економіки, розширення кола його учасників: підприємств і кредитних організацій; розвиток продуктового ряду та

регіональної мережі.

В процесі дослідження були виявлені основні проблеми, що перешкоджають розвитку фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», а саме: проблеми належної ідентифікації та визначення фінансового стану клієнтів банку; недосконалість нормативно-методологічного забезпечення фінансового моніторингу в банку; проблеми із програмно-технічним забезпеченням і необхідність протидії хакерським атакам; проблеми недостатньої відповідності професійних якостей і кваліфікації персоналу вимогам ефективного фінансового моніторингу; вплив банківських ризиків на ефективність системи фінансового моніторингу в банку.

Визначені проблеми зумовили напрями, за якими були обґрунтовані відповідні перспективні заходи з розвитку внутрішнього фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК», чільне місце серед яких посідає ризик-орієнтований підхід до управління.

В кваліфікаційній роботі було вдосконалено механізм управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку, що складається з трьох послідовних етапів: виявлення банківських ризиків у процесі внутрішнього фінансового моніторингу, оцінка цих ризиків і мінімізація їх негативного впливу на результати роботи банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72177695> (дата звернення: 20.11.2019).
2. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. URL: <http://bankografo.com> (дата звернення: 27.10.2019).
3. Банківська система : підручник / за ред. М. І. Крупки. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2013. 556 с.
4. Банківська система : підручник / за ред. С. К. Реверчука. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 497 с.
5. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : Видавництво «Атлант», 2013. 492 с.
6. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі : монографія / Л. О. Примостка, О. О. Примостка, І. Я. Карчева та ін. ; за заг. та наук. ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2017. 384 с.
7. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / О. А. Криклій та ін. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 152 с.
8. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи : монографія. Дніпро : Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2016. 300 с.
9. Болгар Т. М. Внутрішньобанківський моніторинг як необхідна складова системи оцінки проблемних кредитів банку. *Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки*. Дніпро, 2016. № 1. С. 14–26.
10. Бормотова М. В., Мухіна К. О. Дослідження сутності поняття фінансовий моніторинг. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2015. Вип. 50. С. 214–217.
11. Внукова Н. М. Управління ризиками фінансових установ у сфері фінансового моніторингу. *Наукові записки Національного університету*

«Острозька академія». Серія «Економіка». Острог, березень 2018. № 8 (36). С. 64–68.

12. Возняковська К. А. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2012. Вип. 1. С. 79–90.

13. Глущенко О. О., Семеген І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 386 с.

14. Голодна А. С., Бухтіарова А. Г. Правові основи фінансового моніторингу в Україні. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2019. Вип. 29. С. 439–443.

15. Гончаренко І. Г. Аналіз ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, через банки України. *Бізнес Інформ*. Харків, 2019. № 9. С. 245–251.

16. Горалько О. В. Фінансовий моніторинг в банку як інструмент економічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. Львів, 2012. Вип. 2. С. 222–233.

17. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.11.2019).

18. Дзедзик І. Б. Ризик-орієнтований підхід при здійсненні банками внутрішнього фінансового моніторингу : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2012. 226 с.

19. Діденко С. В., Медвідь Т. А. Фінансовий моніторинг у банку : навч. посіб. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2014. 266 с.

20. Дмитренко М. Г. Легалізація кримінальних доходів та фінансування тероризму: сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 302 с.

21. Дмитров С. О., Соколова М. Ю. Шляхи оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку. *Економіка та держава*. Київ, 2011. № 2. С. 22–

26.

22. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2018 р. Київ : Держфінмоніторинг, 2019. 82 с.

23. Зоря О. П., Малюченко Д. В. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового моніторингу в банківських установах. *Агросвіт*. Дніпропетровськ, 2016. № 15-16. С. 46–49.

24. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.

25. Кашпур Л. М. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2018. № 3. С. 103–106.

26. Ключко Л. А. Фінансовий моніторинг та комплаєнс-контроль в банках. *Фінанси, учет, банки*. Вінниця, 2014. Вип. 1. С. 153–160.

27. Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 85 с.

28. Колодізев О. М., Плєскун І. В. Фінансовий моніторинг у банках України: сутність і визначення проблем реалізації в сучасних умовах розвитку економіки. *Управління розвитком*. Харків, 2017. № 3-4. С. 24–35.

29. Комісаров О. Г., Скрипка О. Ю., Собакарь А. О. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму : монографія. Дніпропетровськ, 2015. 184 с.

30. Корченко А. О., Скачек Л. М., Хорошко В. О. Банківська безпека : підручник. Київ : ПВП «Задруга», 2014. 185 с.

31. Коцюрба О. Ю. Банківський сектор як елемент системи протидії легалізації та відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. Кропивницький, 2018. Вип. 1. С. 172–180.

32. Краліч В. Р. Внутрішній фінансовий моніторинг як особлива форма внутрішнього контролю банківських установ. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Київ, 2014. № 1. С. 128–132.

33. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська З. С. Банківська система : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
34. Кузьменко О. В., Доценко Т. В. Моделювання ефективності фінансового моніторингу банків у розрізі оцінювання ризиків легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2017. № 15. С. 32–41.
35. Лазебник Л. Л. Управління ризиками відмивання незаконних доходів у комерційному банку. *Економіка та держава*. Київ, 2012. № 11. С. 4–7.
36. Левицький В. О., Линенко А. В. Практика фінансового моніторингу в банках України. *Сталий розвиток економіки на засадах ресурсоефективності* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. м. Запоріжжя, 4 грудня 2019 р. Запоріжжя, 2019. С. 42–43.
37. Лисенок О. В., Мелоян О. Г. Управління ризиками банку в системі внутрішнього фінансового моніторингу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. Житомир, 2015. № 3. С. 145–152.
38. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 676 с.
39. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (дата звернення: 25.10.2019).
40. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 03.10.2019).
41. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства «Рюрік». URL: <http://rurik.com.ua> (дата звернення: 10.11.2019).
42. Павлюк О. О. Сучасні парадигми міжнародного банківського регулювання. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2017. Вип. 17. С. 11–17.

43. Першин В. Г. Державний фінансовий моніторинг: завдання та функції. *Публічне право*. Київ, 2017. № 1. С. 45–50.

44. Пестовська З. С., Гудзь Н. І. Сучасні аспекти організації банками фінансового моніторингу. *Проблеми системного підходу в економіці*. Київ, 2017. Вип. 6 (2). С. 118–124.

45. Пономаренко В. С., Колодізєв О. М., Лебідь О. В., Вейц О. І. Оцінювання системи запобігання та протидії легалізації сумнівних доходів клієнтів банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Харків, 2018. Т. 3, № 26. С. 17–28.

46. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 280 с.

47. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 09.02.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 09.11.2019).

48. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII. Дата оновлення: 24.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1702-18> (дата звернення: 18.11.2019).

49. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 29.03.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 29.11.2019).

50. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. Дата оновлення: 21.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 27.10.2019).

51. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління НБУ від 26.06.2015 р. № 417. Дата оновлення: 04.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15>

(дата звернення: 19.11.2019).

52. Романченко Ю. О. Фінансовий моніторинг як інструмент запобігання легалізації злочинних доходів. *Науковий погляд: економіка та управління*. Дніпро, 2017. № 1 (57). С. 69–75.

53. Сайт АТ «КРЕДОБАНК». URL: <https://kredobank.com.ua> (дата звернення: 28.11.2019).

54. Сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua> (дата звернення: 26.11.2019).

55. Стечишин Т. Б. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2014. № 8. С. 183–187.

56. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf (дата звернення: 07.10.2019).

57. Тищенко В. В. Фінансовий моніторинг як елемент системи економічної безпеки банку. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Сєверодонецьк, 2016. № 3. С. 81–86.

58. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 316 с.

59. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 31.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 06.11.2019).

60. Чмутова І. М., Ткачова Є. О. Фінансова стійкість банку як індикатор ризику відмивання коштів та фінансування тероризму. *Економіка та суспільство*. Мукачєво, 2018. № 14. С. 867–875.

61. Чмутова І. М., Харитонова В. С. Ризик-орієнтований підхід до формування фінансової стратегії банку. *Економіка розвитку*. Харків, 2017. № 4. С. 59–67.

62. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ :

Знання, 2006. 311 с.

63. Acharya V. V., Khandwala H., Öncü T. S. The growth of a shadow banking system in emerging markets: Evidence from India. *Journal of International Money and Finance*, 2013. No. 39. pp. 207–230.

64. Chang B. Y., Januska M., Kumar G., Usche A. Monitoring Shadow Banking in Canada: A Hybrid Approach. *Financial System Review*. Bank of Canada, December 2016. pp. 23–37.

65. Epure M., Lafuente E. Monitoring Bank Performance in the Presence of Risk. Barcelona : GSE Working Paper Series, 2014. Working Paper No. 613. 32 p.

66. Lim S. H., Reyes N. G. Financial Monitoring in the New ASEAN-5 Countries. ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration. Mandaluyong City. May 2014, No. 134. 60 p.

67. Losiewicz-Dniestrzanska E. Monitoring of compliance risk in the bank. *Procedia Economics and Finance* : 4th World Conference on Business, Economics and Management, 2015. Vol. 26. pp. 800–805.

ДОДАТОК А

АТ «КРЕДОБАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан

<i>У тисячах гривень</i>	Прим.	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року*
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	2 157 346	2 322 054
Заборгованість інших банків	8	8 436	15 370
Кредити та аванси клієнтам	9	9 624 870	7 856 641
Інвестиційні цінні папери	10	3 783 284	3 109 690
Передоплата з поточного податку на прибуток		150	1 018
Відстрочений актив з податку на прибуток	28	30 496	19 734
Інвестиційна нерухомість	11	22 170	14 592
Нематеріальні активи	12	103 281	84 555
Приміщення, вдосконалення орендованого майна та обладнання	12	871 152	748 956
Інші фінансові активи	13	49 384	34 688
Інші нефінансові активи	14	121 281	100 369
Всього активів		16 771 850	14 307 667
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	15	2 021 544	1 624 499
Кошти клієнтів	16	11 955 187	10 894 390
Кошти інших фінансових організацій	17	160 511	102 465
Випущені боргові цінні папери	18	304 076	4 759
Зобов'язання з поточного податку на прибуток		12 900	20 313
Інші фінансові зобов'язання	19	141 587	55 101
Інші нефінансові зобов'язання	20	137 766	102 645
Всього зобов'язань		14 733 571	12 804 172
Капітал			
Статутний капітал	21	2 248 969	2 248 969
Накопичений дефіцит		(395 134)	(879 573)
Резерв переоцінки основних засобів		108 275	110 536
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		76 169	23 563
Всього капіталу		2 038 279	1 503 495
Всього зобов'язань та капіталу		16 771 850	14 307 667

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 28 березня 2019 року.

* Банк початково застосував МСФЗ 9 з 1 січня 2018 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 5). В результаті переходу на МСФЗ 9, Банк змінив класифікацію або подання деяких статей, презентація порівняльної інформації була змінена відповідно (Примітка 3).

М. Ващук
В.о. Голови Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Продовження Додатка А

ПАТ «КРЕДОБАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан

<i>У тисячах гривень</i>	Прим.	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	2 322 054	1 379 352
Заборгованість інших банків	8	15 370	41 934
Кредити та аванси клієнтам	9	7 856 641	5 594 596
Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	10	1 924 325	1 435 855
Інвестиційні цінні папери в портфелі до погашення	11	1 185 365	1 712 872
Передоплата з поточного податку на прибуток		1 018	7 509
Відстрочений актив з податку на прибуток	29	19 734	26 593
Інвестиційна нерухомість	12	14 592	10 711
Нематеріальні активи	13	84 555	61 329
Приміщення, вдосконалення орендованого майна та обладнання	13	748 956	599 129
Інші фінансові активи	14	34 688	30 111
Інші нефінансові активи	15	100 369	104 601
Всього активів		14 307 667	11 004 592
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	16	1 624 499	1 045 976
Кошти клієнтів	17	10 894 390	8 172 964
Кошти інших фінансових організацій	18	102 465	-
Випущені боргові цінні папери	19	4 759	-
Зобов'язання з поточного податку на прибуток		20 313	-
Інші фінансові зобов'язання	20	55 101	44 952
Інші нефінансові зобов'язання	21	102 645	94 921
Субординований борг	22	-	557 904
Всього зобов'язань		12 804 172	9 916 717
Капітал			
Статутний капітал	23	2 248 969	2 248 969
Накопичений дефіцит		(879 573)	(1 296 841)
Резерв переоцінки основних засобів		110 536	125 624
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу		23 563	10 123
Всього капіталу		1 503 495	1 087 875
Всього зобов'язань та капіталу		14 307 667	11 004 592

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 26 березня 2018 року.

Г. Шатковський
Голова Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Виконавець: О. Лісний, Т. Вітинська (т. 032 297 27 82)

ДОДАТОК Б

АТ «КРЕДОБАНК»

Окремий звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід

У тисячах гривень	Прим.	2018 рік	2017 рік*
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	23	1 768 374	1 494 303
Інші процентні доходи	23	74 363	29 114
Процентні витрати	23	(541 203)	(441 964)
Чистий процентний дохід		1 301 534	1 081 453
Комісійні доходи	24	575 511	479 896
Комісійні витрати	24	(139 066)	(91 297)
Результат від торгових операцій з іноземною валютою		25 164	60 119
Результат від переоцінки іноземної валюти		13 987	(8 263)
Результат від припинення визнання інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3 713	1 430
Результат від припинення визнання фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю		(3 840)	-
Результат оцінки очікуваних кредитних збитків	25	(60 770)	(173 018)
Резерв за іншими нефінансовими активами	14	(3 833)	2 522
Резерв за зобов'язаннями	33	(15 819)	(8 520)
Інші операційні доходи	26	23 655	31 231
Витрати на виплати працівникам	27	(435 560)	(362 844)
Витрати на знос та амортизацію	12	(170 027)	(110 465)
Адміністративні та інші операційні витрати	27	(494 673)	(407 601)
Прибуток до оподаткування		619 976	494 643
Витрати з податку на прибуток за рік	28	(110 176)	(92 463)
Прибуток за рік		509 800	402 180
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, що можуть бути надалі перекласифіковані до прибутків або збитків</i>			
Боргові інвестиційні цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід			
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	22	35 647	-
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в чистий прибуток та збиток	22	(7 543)	-
Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу			
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу	22	-	11 034
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу, перекласифікована в чистий прибуток або збиток	22	-	2 406
Інший сукупний дохід за рік		28 104	13 440
Всього сукупний дохід за рік		537 904	415 620
Чистий та скоригований прибуток на акцію, що належить акціонерам на основі консолідованого звіту (у гривнях на акцію)		0,0021	0,0017

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 28 березня 2019 року.

* Банк початково застосував МСФЗ 9 з 1 січня 2018 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 5). В результаті переходу на МСФЗ 9, Банк змінив класифікацію або подання деяких статей, презентація порівняльної інформації була змінена відповідно (Примітка 3).

М. Ващук
В.о. Голови Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Виконавці: О. Лісний, І. Вітинська (т. 632-207 27 82)

ПАТ КРЕДОБАНК

Окремий звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід

У тисячах гривень	Прим.	2017 рік	2016 рік
Процентні доходи	25	1 523 417	1 286 576
Процентні витрати	25	(441 964)	(408 511)
Чистий процентний дохід		1 081 453	878 065
Резерв на знецінення кредитів	9	(173 290)	(189 953)
Чиста процентна маржа після вирахування резерву на знецінення кредитів		908 163	688 112
Комісійні доходи	26	479 896	346 126
Комісійні витрати	26	(91 297)	(62 808)
Результат від торгових операцій з іноземною валютою		60 119	59 989
Результат від переоцінки іноземної валюти		(8 263)	(306)
Прибутки від цінних паперів за справедливою вартістю, зміни якої відносяться на фінансовий результат		-	1 513
Прибутки від реалізації інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу		1 430	6 572
Резерв під інші фінансові та нефінансові активи		2 661	(5 379)
Резерв на покриття інших втрат та збитків за зобов'язаннями, пов'язаними з кредитуванням		(8 387)	(2 739)
Інші операційні доходи	27	31 231	13 119
Адміністративні та інші операційні витрати	28	(880 910)	(705 295)
Прибуток до оподаткування		494 643	338 904
Витрати з податку на прибуток за рік	29	(92 463)	(75 133)
Прибуток за рік		402 180	263 771

Інший сукупний дохід/(збиток)

Статті, що можуть бути надалі перекласифіковані до прибутків або збитків

Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу:

- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу

24	11 034	(13 731)
----	--------	----------

- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу, перенесена в чистий прибуток та збиток

24	2 406	7 806
----	-------	-------

Статті, що не можуть бути надалі перекласифіковані до прибутків або збитків

Переоцінка основних засобів:

- Переоцінка об'єктів, що виникає на дату переведення об'єктів з категорії нерухомості, зайнятої власником, до інвестиційної нерухомості

24	-	73
----	---	----

Інший сукупний дохід/(збиток) за рік 13 440 (5 852)

Всього сукупний дохід за рік 415 620 257 919

Чистий та скоригований прибуток на акцію, що належить акціонерам на основі консолідованого звіту (у гривнях на акцію)

30	0,0017	0,0009
----	--------	--------

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 26 березня 2018 року.

Г. Шатковскі
Голова Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Левицький Віталій Олександрович, студент 2 курсу магістратури, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, адреса електронної пошти leva199607@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Організація та розвиток фінансового моніторингу в АТ «КРЕДОБАНК» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____